

แต่การละลายพฤติกรรม เป็นประเพณีของเขา เมื่อเสร็จพิธีกรรมผมจึงเลี้ยงทั้งหมด เพื่อเป็นการขอบคุณที่ได้ให้ข้อมูลอันทรงคุณค่ามากที่สุด เมื่อผมอยากเรียนเชิญเลขาเจ้าเมือง หรือใครต่อใครไปช่วย ผมกำหนดเลย นั่นคือ ผมเลือก ผู้ให้ข้อมูลหลัก แต่ละหน่วยงานไปถึงกี่ตั้งโต๊ะ ใครอยากกินเขยลาวหรือเมียร์ลาว เต็มที่เลยสองสามขวดไม่มีเจตนาจะมอมเมาแต่เพื่อให้เกิดความรู้ ความเป็นกันเอง จากนั้นก็จะเก็บข้อมูลตรงนั้นได้เรียบร้อย เจ้าเมืองก็กลายเป็นพี่เป็นน้อง ช่วงนั้นจะได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งแต่ไม่ได้ไปล้วงลูกในเชิง spy เป็นการมองความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาพื้นที่ของประเทศลาว ไม่ใช่ไม่ได้แต่เป็นลักษณะเหมือนของไทยเมื่อสมัยแผนสี่แผนห้า คือ แต่ละกระทรวง ทบวง กรม มีงานเป็นแห่งไปลงพื้นที่ ซึ่งแต่ละแห่งจะข้ามหากันโดยใช้เงินเพียงสลึงเดียวหรือบาทเดียวไม่ได้ ต้องลงมาตั้งดินก่อนเหมือนขึ้นมะพร้าวจะประสานงานบนยอดไม่ได้ ต้องลงจากยอดมะพร้าว คือ ลงมาคุยข้างล่างก่อนไม่มีทางที่จะเชื่อมได้ข้างบน ดังนั้น ทำยังไงจะใช้เงินบาทสลึงหนึ่งไปเชื่อมหากัน คงจะเปรียบเหมือนรถไฟฟารถใต้ดินกับรถไฟฟาลอยฟ้าวิ่งบนรางต่อไปลงเชื่อมได้สบาย ไม่ต้องไปเชื่อมกันข้างล่าง ตรงนี้เป็นลักษณะว่าทำอย่างไรจะเกิดการพัฒนารวมและประสานกันได้

ซึ่งจากงานนี้ก่อให้เกิดงานต่อเนื่องก่อให้เกิดโครงการแพทย์เคลื่อนที่ ตรงนี้เป็นเพราะบารมีของเสด็จย่าก่อให้เกิด idea โดยนำ idea นี้ไปลงให้มีของรถฟอร์วัน และรถมอเตอร์ไซด์ให้แก่หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ที่สามารถเคลื่อนที่ไปยังหมู่บ้านที่ใกล้จะตายหมดทั้งหมู่บ้านเพราะว่ากว่าเขาจะออกมาใกล้หนึ่งใช้เวลาประมาณหนึ่งวันกว่าจะออกมา ผมเดินทางหนึ่งวันเต็มๆ เส้นทางหลบหลุมตลอด ชาวบ้านอยู่กันอย่างระมัดระวังพอสมควร จะออกมาซื้อยาต้องออกแต่ขวามือมาถึงโรงพยาบาลตอนเย็นต้องนอนค้างคืน รอคอยเข้าพบหมอได้ยาหนึ่งแผงตามระเบียบราชการเหมือนบ้านเรา หลังจากนั้นกลับไปอีกเดือนนำแผงยาเปล่ามาโชว์จึงจะได้แผงใหม่ โดยมีลูกเพิ่มขึ้นเป็น 17 คนจึงไม่มาอีก เหมือนเมื่อก่อนขึ้นอำเภอ ถ้าแบบฟอร์มหมดต้องกลับไปก่อนแล้วมาติดต่อใหม่แบบฟอร์มมาแล้วให้กรอกคำร้องแล้วกลับไปใหม่จึงมาอีกที ชาวบ้านขึ้นอำเภอต้องถ่อครื่องเท้าเหมือนเข้าวัด นี่เป็นลักษณะของภาพที่ไปเห็น

วิธีการวัด วัดได้อย่างไรนั้น ผมจะใช้ตัวห้าตัวง่าย ๆ TTQQP

TT คือ กลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูลได้และทำกับใครไปช่วงเวลาใด

QQ คือ คุณภาพและปริมาณ

P คือ สถานที่

จากนั้นกระจาย ซึ่งช่วยได้มากพอสมควรแล้วจึงแตกหน่วยวัด เรามักถามว่าท่านมีหน่วยวัดอะไรวัดอะไรเป็นหน่วยในงานวิจัยเก็บข้อมูลนั้น เขาเรียกว่าหน่วยวัด อาจเป็นวัน เป็นเวลา เป็นกิโล หรือว่าเหมาะสมดี คำว่าเหมาะสมหมายความว่าอะไร จะวัดได้อย่างไร หลายคนเขียนเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน อะไร คือ ความเข้มแข็ง วัดได้หรือไม่ อะไรที่แสดงถึงความเข้มแข็ง ที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้

ช่วยเหลือตัวเองได้ คัดสินใจเองได้ ยินดีและพอใจในสิ่งที่ตัวทำ เป็นต้น ยินดี แปลว่าอะไรอีก ถามเพื่อจะวัดให้ได้ ไม่เช่นนั้นวัดไม่ได้ ถ้าตอบไม่ได้งานวิจัยนั้นก็เลยไม่ค่อยเหมาะสม มันจะไม่เกิดองค์ความรู้ใหม่ มันจะไม่เกิดความรู้ใหม่

จากงานวิจัยที่ได้กระทำมาเวลาตรวจเป็น pure review ให้แก่สภาวิจัยปีหนึ่งก็ส่งมาเป็นครั้งๆ ส่วนใหญ่เป็นชุดวิจัย จากทุกหน่วยงาน หน่วยงานใดที่จะขอเงินรัฐบาลไทยจะต้องส่งผ่านหน่วยงานของตัวเองไปยังสำนักงบประมาณ สำนักงบประมาณจะไม่อนุมัติถ้าไม่ผ่านความเห็นชอบจากสภาวิจัย สภาวิจัยก็ตั้งผู้ทรงคุณวุฒิจากทั่วประเทศกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ตรวจและกลั่นกรอง ให้หนึ่งชุดตรวจและกลั่นกรองสามคน โดยไม่รู้เลยว่าใครเป็นคู่หูอีกสองคนในชุดนั้น ส่วนกลางจะนำน้ำหนักไปหา weight ชุดนั้น ว่าควรจะได้อะไรบ้าง

เกณฑ์ขั้นที่หนึ่ง ถ้าไม่อยู่ในเกณฑ์ตัดทิ้งทันที ถ้าไม่อยู่ในแผนทิศทางของแผนที่วางไว้ ปี 2546 และปีแผนแต่ละแผน แต่ละปีจะมีมาครบ ในการตัดทิ้งที่จริงคงจะไม่รุนแรง เราก็พิจารณา แต่เป็นชิ้นงานใหญ่มากในร้อยละนั้นจะมีการคัดเกณฑ์ เอ บี ซี บี คือ ได้รับการชมเชย ซี ก็ชมเชยไป แต่ไม่ได้เงินให้ชนะครับ นี่คือ phase แรก ซึ่งนำประเทศสู่การพึ่งตนเอง เขาว่าสิ่งที่เราเขียนขณะนี้ มีหรือไม่ มันเป็นวิธีการสร้างปัญหาเป็นแนวทางเกษตรกรรมชาติที่ยั่งยืนสร้างพฤติกรรมสังคมไทย ให้พึ่งตนเอง การพัฒนาพลังงานที่เหมาะสมในประเทศไทย สร้างเทคโนโลยี วิธีการใช้เทคโนโลยี ในประเทศ ผลผลิตฯ ผลผลิตผลิตภัณฑ์ และระบบการวินิจฉัย ถ้าไม่ใช้ลองพิจารณาว่ามีอีกหรือไม่

ข้อสองนำไปสู่การเพิ่มผลผลิต เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม คุณทรัพยากรเพื่อเพิ่มผลผลิตและมูลค่าเพิ่มในการแปรรูปผลผลิต มูลค่าเพิ่ม นำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีอยู่ในสังคมมนุษย์ สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี นี่คือ ระบบส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของประชากร ระบบสาธารณสุขของประเทศ มลภาวะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ประชากร สังคมวัฒนธรรม จริยธรรม มันกว้างครับ อันไหนก็ไรหมด ดังนั้นส่วนใหญ่ไม่มีปัญหายกเว้นมีงานวิจัย ยกตัวอย่างเคยมีงานวิจัยอยู่เรื่องหนึ่งเป็นของกระทรวงที่ใหญ่กระทรวงหนึ่ง ส่งไปโดยกองซึ่งรับผิดชอบด้านวิธีวิจัย โดยเฉพาะ แต่เขียนโครงการประมาณยี่สิบล้าน เมื่อก่อนในนั้นบอกว่าจะจัดประชุมสัมมนาอย่างเดียว เงินประมาณ 70% เป็นของโรงแรม เป็นค่าอาจารย์ เบี้ยเลี้ยง ที่พัก และผลที่ได้จะเกิดความรู้ เมื่อพิจารณาแล้วทราบทันทีว่าต้องลงตะกร้า เพราะการประชุมสัมมนา คือ วิธีการหนึ่งในการเก็บข้อมูล แต่ยังไม่รู้เลยจะเก็บข้อมูลเพื่ออะไร งานนี้จึงลงตะกร้า เสียค่ายี่สิบกว่าล้าน เสียค่ายโอกาสที่ผ่านท่านปลัดกระทรวงเห็นด้วยครับ เพราะว่าไม่ได้พิจารณาในส่วนนี้อาจจะเร่งรีบ

ส่วนคุณภาพงานวิจัย ผมอ่านจากหลายแห่งด้วยกัน คงเป็นเรื่องที่เราทราบกันอยู่ แต่ผมอ่านคู่มือการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม น่ารักครับเขียนคู่มือไว้ และคู่มือของนักวิจัย คู่มือครู

เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้มีคู่มือการดำเนินงานวิจัยสถาบัน บอกละเอียดหมดตั้งแต่ปก ตั้งแต่รูป แม้ยาจนกระทั่งตัวอักษร ต้องใช้ถ้าเดินตามนั้นไม่ต้องคิดเลขครับ ทำปกติทำอะไรเหมือนกัน แต่ที่คิด คือ เนื้อในจะตอบวัตถุประสงค์หรือไม่

การวิจัย คือ การให้ได้มาซึ่งความรู้ที่ให้เกิดความรู้ใหม่ในรูปของข้อความ รู้เฉพาะกฎ รอทฤษฎี การเสริมเพิ่มเติมองค์แห่งศาสตร์ทั้งหลาย เป็นองค์ความรู้นั่นเอง ถ้าเป็นเช่นนั้น คงจะต้องมองว่าจะแบ่งได้เท่าใด ถ้าดูจากสภาพวิจัยก็เป็นการวิจัยพื้นฐาน วิจัยประยุกต์ วิจัยพัฒนา ถ้ามองนักปฏิบัติออกมาเพื่อมองได้กว้างและหลากหลาย คือ การวิจัยเชิงต่างๆ ถ้าไม่มีกฎตายตัวจะต้องเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ คือ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวิเคราะห์ เชิงทดลอง ถ้าแบ่งตามวิธีวิเคราะห์ข้อมูลและการอธิบายก็ได้ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ จะให้ก่อให้เกิดทำไปด้วย คิดไปด้วย แก้ไขไปด้วย ปรับปรุงและเขียนเป็นกระบวนการออกมา นั่นคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ถ้าให้ stakeholder หรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มทำไปด้วยแก้ไขไปด้วย ซึมซับความรู้ที่แลกเปลี่ยนกันมา ตามหลักของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม แล้วแต่การจำแนก ซึ่งจะช่วยให้ชี้ชัดขึ้นไปอีก

คุณภาพการวิจัย จะประกันได้อย่างไร ผมโชคดีได้ดำรงตำแหน่งเป็น รองผอ.สถาบันวิจัยสังคม อยู่พักหนึ่งได้ช่วยกันสร้างในช่วงที่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำลังทำประกันออกมา จึงคุยกับท่านผอ. ท่านบอกว่าจะประกันได้อย่างไรคุณภาพการวิจัย จึงเชิญทั้งมหาวิทยาลัยมาช่วยกันคิด ว่าเราจะประกันได้ ถ้านำ zip model มาจับ นี่คือ input proposal product ภายใต้บริบทของการวิจัย แต่ละสาขาเราจะต้องควบคุมให้ได้ บ่งชี้คุณภาพการวิจัยจะมองทั้งด้านองค์กรและการดำเนินการวิจัย องค์กรแห่งนี้มีงานวิจัยที่สมบูรณ์เพียงใดและตัวเนื้อหางานวิจัยนั้นมีคุณภาพเพียงใด จะดูถึงประโยชน์ของการวิจัยว่ามีประโยชน์ต่อคนวิจัย ประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือหน่วยงานที่ให้ทุนอุดหนุน และคุณสมบัติพื้นฐานผู้เขียนโครงการนั้นมีความรู้บ้างหรือไม่ เรื่องที่จะเกี่ยวข้องหลายคน

ผมมีโอกาสได้คุยกับพ่อหลวงจอนิ พ่อหลวงผู้เรืองลือจบแค่ชั้น ป.6 บัดนี้ท่านได้เป็น สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ท่านพ่อหลวงเวลาไปกรุงเทพนั่งชั้น B พ่อหลวงได้เงิน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ไปทำโครงการวิจัยของกะเหรี่ยง พ่อหลวงก็เขียนหนังสือออกมาแม้เขียนหนังสือไทยไม่ได้แต่มีคนอื่นเขียนให้ บอกเล่าถึงบริบทกะเหรี่ยง เล่าถึง ลำนำต่างๆ ของการก่อเกิดที่เป็นกฎเป็นบรรทัดฐานของกะเหรี่ยงว่ามาจากพื้นฐานอะไร ซึ่งไม่มีใครศึกษาไว้ ถ้าพ่อหลวงจอนิไม่ศึกษา ก็คงไม่มีใครพูดถึงเรื่องนี้

อีกคนหนึ่ง ชูชาติ เป็นนักท่องพงไพรอยู่บนดอย ชูชาติต้องทะเลาะกับชาวบ้านเพราะใน ถ่มน้ำตอนบน คอนล่าง จะมีหมู่บ้านตั้งตามลำห้วยซึ่งไหลลงมากว่าจะถึงบ้านชูชาติ ชูชาติก็ได้

กินกล่ำซึ่งมันล้างด้วยสารเคมีปลาตุก แต่โคนน้ำมันยังลอกในเนื้อตัวเอง ชูชาติไม่รู้จะทำอย่างไรดี จึงปรึกษากันเพื่อแก้ปัญหา ก่อให้เกิดแนวคิดของการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนเพื่อคัดค้านใจแก้ปัญหาด้วยการดำเนินการ การแบ่งปันผลประโยชน์ที่สรวมกันและติดตามประเมินผล ชูชาติคิดว่านี่ขึ้นมาใช้แนวคิดของโคบินชาวเยอรมันซึ่งมาจากแนวความคิดการมีส่วนร่วมนั่นเอง แต่ชูชาติมองอีกมุมหนึ่ง ชูชาติก็เปลี่ยนสภาพพลิกผันจากอโมโนคาส การปลูกพืชชนิดเดียวกลายเป็นพืชสวนลักษณะของกุฎโถกะ ชูชาติก็เลยปล่อยแมงมุมไล่จับ ให้ดูแลกันเองแล้วผลผลิตก็เพิ่มขึ้นและก็มี การคุยกันด้วยเครือข่ายชูชาติเปลี่ยนสภาพกลายเป็นวิทยากรเดินทางไปทั่วประเทศ ฉันทัดฉันนั้นคนที่เขียนโครงการอีกคนหนึ่งแต่ไม่ได้ทำวิจัยเป็นคนไปพูดที่บ้านทั่วเมืองคนนี้เป็น ชาวอีโก้ ผมลืมชื่อแก่ เป็นคนน่ารักมากครับ มีลูกแฝด ชาวอีโก้ถ้ามีลูกแฝดต้องฆ่าทิ้งโดยการ ใช้เข็มฉีดยาปักปากครับนี่เป็นกฎของเขา

ผมมีโอกาสประเมินโครงการของครูแดง มูลนิธิพัฒนาบนพื้นที่สูงของครูเตือนใจ ให้ไปประเมินย้อนหลัง 2 ปี ซึ่งข้อมูลเก่าที่เก็บมาไม่มี จึงไปตามเรื่องเพื่อให้ได้ข้อมูล ผมไปอยู่ที่หมู่บ้านต้องไปนอนบ้านอีโก้ บ้านลิซอ เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และตอนที่ไปบ้านอาแบ มีหญิงสาวคนหนึ่งหลังจากคลอคลุก เธอและครอบครัวหนีเข้าป่า อยู่ป่าได้เจ็ดปี พังพาดตนเอง กินกับป่าอยู่ป่า ดำรงตระเวนชายแดน (ดชด.) ไปพบจึงนำไปส่งที่หมู่บ้านอย่างเดิม ต่อมาเธอฝันกฎ ฝันวัฒนธรรมประเพณีอีโก้ คัดค้านใจแหกกฎออกมาจับถือศาสนาคริสต์ เพราะมีความเชื่อในศาสนาคริสต์ จึงแยกตัวแต่ยังคงอยู่ในหมู่บ้าน ต่อมาเจ้าแม่กวนอิมเข้ามา หมู่บ้านซึ่งมีอยู่สามสิบสี่สิบหลังคาเรือนแต่มีห้า ศาสนาอยู่ภายใน เธอจึงได้เป็นผู้แทนกลุ่มสตรีของหมู่บ้าน ได้รับการยกย่องจากตำบล อำเภอ ได้บรรยายที่ต่างๆ และในที่สุดเธอได้เป็นประธานกลุ่มสตรี เป็นผู้นำชุมชน นี่คือ ที่มาแห่งความเป็นผู้นำ ถ้าจะเขียน คือ บนเส้นทางแห่งการเป็นผู้นำชุมชนของอีโก้ นี่เป็นสิ่งที่ขึ้นเขียนโครงการไม่จำเป็น เพราะเราเองเป็นคนกำหนดกระบวนการขั้นตอน ซึ่งตัวมันเองต่างหากทำอะไร ที่ไหนอย่างไร

แนวทางการวิเคราะห์โครงการวิจัยที่เราดำเนินการนั้นเป็นส่วนหนึ่ง คือ ที่เขียนมาทั้งหมดเป็นส่วนองงานวิจัยหรือมันสอดคล้องกับชื่อ ที่มา และท่านทำวิจัยร่วมกับหน่วยงานอื่น แบ่งสรรปันส่วนแบ่งหน้าที่กันอย่างไร เป็นโครงการต่อเนื่องหรือไม่ บางคนเขียนจบภายในปีนี้ บางคนเป็นโครงการสามปี ปีนี้ได้เท่านี้ก่อน ก็ให้ให้เพราะมองเห็นความสำคัญ และบังเอิญผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มองเห็นความสำคัญแล้วมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็เคยให้ นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีการจัดอบรมนักวิจัย คือ อาจารย์หน้าใหม่นุเคราะห์หน้าใหม่ 60-70 คน สถาบันราชภัฏเชียงรายจะอบรมก็จะให้เงินไปตรงนี้ จึงเกิดหลักการให้ตัดงบประมาณปีละ 10% จากเงินของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กำหนดว่ารายได้ 10 % ของเงินรายได้ คือ ค่าตอบแทนทั้งหลาย จะต้องตั้งไว้เป็นงบวิจัยสนับสนุน การหาเงิน คือ ใครไปรับงานข้างนอกต้องให้ 3 % มาลงตรงนี้คณะได้ 5 % รวมเป็น 8 % ซึ่งเราก็ไม่เหลือเท่าไร ในส่วนของ 8 % จริงก็คืนะครับ เรานำเงินเดือนแบ่งส่วนหนึ่งของท่านไปทำ งานวิจัยที่ท่านพิมพ์เป็นงานของหลวงแต่ผลกลับมา คือ นำไปใช้ใน

การเรียนการสอนอยู่เสมอ ความสำคัญและที่มาของปัญหาจุดนี้ เราจะมองว่ามันสำคัญเพียงไหน ถ้าไม่มีโครงการนี้จะเดือดร้อนหรือไม่และปัญหาชัดเจนหรือไม่ ประโยชน์จะตรงกับวัตถุประสงค์หรือไม่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ถ้าสนับสนุนไปแล้วมีโอกาสเป็นไปได้อะไรหรือไม่

โครงการควรจะจบภายในเวลาที่กำหนด และถ้าตรงเวลาก็ไม่ใช่นักวิจัยหลายคนว่าอย่างนั้น หมดกำหนดส่งแล้วขอต่ออีกหกเดือน ครบหกเดือนขอต่ออีกเป็นอย่างนี้ นักวิจัยควรพยายามตรงเวลา บางคนคำนวณขอบเขตกว้างเกินไป บางคนก็เก็บข้อมูลได้ไม่หมด ส่วนซ้ำซ้อนและการประสาน ประโยชน์ ความเกี่ยวเนื่องความสัมพันธ์กับหน่วยงานกับโครงการวิจัยอื่นๆ มีหรือไม่ โดยเฉพาะ หลักเกณฑ์การควบคุมคุณภาพการวิจัยและการประเมินผลงานวิจัยนั้น มีนักวิจัยหลายท่านและ อาจารย์ทั้งหลายบอกว่าให้ใช้ชีวิตสบาย ให้เป็นพวกเดียวกัน อย่าไปมองเป็นคนละพวกในการ ตรวจสอบงาน ซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดยมองหลักการต่างๆ หรืออาจใช้ใจความเหมาะสม คำอธิบายอธิบายเพิ่มเติม มีการประเมินหน่วยงานด้วยการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน

มีนักศึกษาคนปริญญาโท ไปเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ เขาบอกว่าหนูจะต้องทำอย่างไร ผม บอกว่า เข้าหมู่บ้านโดยให้เป็นผู้เรียนรู้อย่างทำตัวเป็นนักศึกษาปริญญาโท เพราะมันแตกแยกไปจาก ชุมชน ควรให้เป็นส่วนหนึ่ง มีชาวบ้าน คือ ครูผู้ให้ข้อมูล เริ่มค้นอย่าไปกินของเขาย่าไปล้มทับเขา ไปแชร์กับเขา และเขาถามผมอีกว่าหนูจะต้องไปนานเท่าไร จนกว่าจะได้ข้อมูลพอใจหรือจน กระทั่งหมาในหมู่บ้านจ่าคุณได้ ผมบอกอย่างนั้น แต่หมาจ่าได้ไม่ได้เป็นเครื่องวัด แต่มันเป็นตัวชี้วัดว่า คุณเข้าบ่อยได้ศึกษาอย่างลุ่มลึก และข้อมูลบางอย่างมันแฝงอยู่ในลำนำนิทานของชาวบ้าน การเข้าไปดูเรื่องเกี่ยวกับ การวิจัยเชิงคุณภาพที่มองทางสังคมและการเคลื่อนไหวภูมิปัญญาต่าง ๆ นักวิจัย ต้องมีส่วน คือ ชมเขา ให้ข้อคิด หรือบอกเขาว่า อาจารย์ว่าคิดนะถ้าเดิมอีกหน่อยมันจะเป็นจุดแข็ง ของงานนี้ทีเดียว ถ้าจุดอ่อนตรงนี้แก้ไขได้ต่อไปนี่คงเป็นพลุเลย เด็กจะดีใจมาก แต่ถ้ามาดูทำหน้าเคร่ง เหงิงออกทางประตูหน้าต่าง ผมเกือบเห็นครูกับนักเรียนดิ้นกันนะครับ ดังนั้นผู้ต้องการคำชม

การนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ของผลการวิจัย ผู้ประเมินเป็นตัวเราเวลาคุยกับลูกศิษย์ ดูคุณภาพการวิจัยจะต้องพยายามให้เกิดลบน้อยที่สุด แต่ให้เกิดผลบวกเชิงสร้างสรรค์ให้มากที่สุดคล้าย ที่ผมได้กราบเรียนว่าผมไว้ก่อนแล้วค่อยติ และก็ไม่มองเชิงเดียวหรือมองชั้นเดียว อาจจะต้องใช้การมอง หลายรูปแบบ เพราะปัญหาบางอย่างมันเป็นปัญหาเชิงซ้อน เช่น ปัญหาความยากจนของรัฐไม่ใช่ ปัญหาการไม่มีศักดิ์ ถ้ามองในเชิงของหลักการพัฒนาชุมชนมันเป็นเรื่องของความไม่รู้ ความเจ็บป่วย ความยากจนมันเกี่ยวกัน หรือปัญหาความยากจนอาจจะไปซ้อนกับปัญหาเรื่องการจัดการที่ดินทำกิน หรือปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงซ้อน จึงควรมองหลายๆด้าน หรือการเก็บข้อมูลได้ไม่มากพอ อาจจะเพราะว่ามองข้อมูลด้านเดียวก็ได้ และควรมีกระบวนการที่โปร่งใสครับ

ดังนั้นงานวิจัยจะมองเป็นมิติ มิติด้านระเบียบวิธีวิจัย บางคนโดยเฉพาะระเบียบอย่างเดียวหรือมองด้านจริยธรรม การวิจัยนี้มันเป็นจริยธรรมหรือไม่ เคยมีนักศึกษาปริญญาโทคนหนึ่ง จะไปเก็บข้อมูลที่ อำเภอสามเงา เพื่อตรวจสอบว่าเมื่อให้การฝึกอบรมแก่ประชาชนที่ปลูกกล้วยไข่ที่ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เรื่องของการลดการใช้สารเคมี อยากจะรู้ว่าหลังจากนั้นอีก 1 เดือนจะมีการใช้สารเคมีอีกหรือไม่ ก็จะขออนุญาตไปเจาะเลือดตรวจ การนำเลือดเขาไปตรวจต้องเป็นสาธารณสุขอำเภอจึงจะมีสิทธิที่จะเจาะได้ เราจึงห้าม ถ้าเช่นนั้น ขอให้ชาวบ้านมาตรวจเองแล้วกัน ในที่สุดก็ใช้วิธีเจาะเลือดจริงๆ แล้วก็พบว่าหลังฝึกอบรมแล้ว สารเคมีตกค้างในเลือดก็มีสูงเท่ากับครั้งแรก ซึ่งการ โคนเจาะเลือดสองครั้ง เป็นการวิจัยกับจริยธรรมที่ดูยากเหมือนกัน

มิติด้านความรู้จริยธรรม ผมเคยส่งแบบสอบถามไปที่คณะพยาบาล เกือบเดือนแล้วไม่ตอบ ผมส่งไปใหม่ปรากฏว่าหนังสือแจ้งมาแล้วก็ส่งระเบียบถ่ายซีดีออกที่เกี่ยวข้องมาทางด้านการแพทย์เกี่ยวกับทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ คือ ถ้าจะให้ข้อมูลจะต้องให้ส่งโครงการวิจัยของเราไปประกอบการตามระเบียบ มีหนังสือจากหน่วยงานยืนยันว่าข้อมูลเหล่านี้จะนำไปใช้อะไรบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับจริยธรรม

การวิจัยมีหลากหลาย มิติด้านความรู้ มิติด้านประโยชน์ เราจะไม่มองด้านเดียว ผมคิดว่าการพัฒนาคุณภาพการวิจัยที่ท่านกำลังทำอยู่ในฐานะที่จะเป็นอาจารย์หรืออาจารย์ดูแลควบคุมการวิจัยจากประสบการณ์ผมก็จะมองอย่างนี้ครับ

รศ.ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัตร

ที่ผมพูดตอนต้นว่าวัตถุประสงค์แต่ละข้อนั้น ผมจะให้ลูกศิษย์แตกออกมาเป็นวัตถุประสงค์ย่อยและประเด็นคำถาม หลังจากนั้นคิดว่าเครื่องมือใดจะเหมาะสม ตั้งแต่ PRA การประชุมชุมชนอย่างมีส่วนร่วมหรือประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือแบบสัมภาษณ์ หรือประเด็นวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร หรือ focus group หรือประเด็นทางวิทยาศาสตร์ ประเด็นวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ซึ่งจะเอาไป M กับทางด้านสังคมศาสตร์ที่ผมได้เคยมานะครับ ได้มีโอกาสไปทำโครงการ G ร่วมกับองค์การอาหารและยา (อย.) และให้มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นแกนนำและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มหาวิทยาลัยขอนแก่น คูแลภาคอีสาน และทางผมกับมหาวิทยาลัยช่วยกัน อาจจะร่วมงานกับมหาวิทยาลัยนเรศวร และสถาบันราชภัฏที่เกี่ยวข้องเพื่อดูแลในภาคเหนือทั้งหมด ว่าในการประเมินโครงการ และจากชายแดน เป็นอย่างไรบ้างจะได้ตั้งเกณฑ์ไว้ ซึ่งอีกไม่นานเกณฑ์ตัวแรกออกมาในเรื่องของตลาดสะอาด คงจะมีการระดมกันล้างตลาดอย่างมหาศาล สะอาด คือ แห้ง ไม่เหม็น ไม่มีหมา ไม่มีแมว ไม่มีแมลงสาป หรือมีน้อย และยอมรับ คือ เกณฑ์ที่มาตรฐานไม่มี 100% ไม่มีแมลงสาป ไม่แฉะ ไม่เหม็น ไม่มีเศษขยะ นี่คือ เกณฑ์มาตรฐาน เกณฑ์ที่ยอมรับได้ลดมาสัก 40 % ในช่วงแรกแล้วค่อยขยับขึ้นจนกระทั่งครบในกำหนดสองครั้ง ทุก อบต. ทุกเทศบาล ร่วมกันล้างตลาด ซึ่งผม

ฟังมองการวิเคราะห์ผสมผสานกันทางวิทยาศาสตร์ผสมผสานกับภาคปฏิบัติและในเชิงวิทยาศาสตร์
ขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ดร.สุรินดา กาวิชัย

เท่าที่ฟัง รศ.ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัต ได้จุดประกายความคิดหนึ่งเกี่ยวกับ เรื่องถั่วเน่าแคบ
พอดีตัวเองเป็นคนเหนือชอบทานน้ำเงี้ยว น้ำพริกฮอง พวกนี้จะมีถั่วเน่าแคบเป็นส่วนผสมอยู่ด้วย
ถ้ามองงานวิจัยนะค่ะ เหมือนกับถั่วเน่าแคบ ที่อาจารย์ให้เรามองว่าถั่วเน่าแคบแผ่นหนึ่งสามารถมอง
ได้หลายๆแง่ ก็เหมือนงานวิจัย งานวิจัยชิ้นที่เราจะมองหลายแง่มุม เพราะฉะนั้นการคิดงานวิจัยถ้า
อาจารย์คิดงานหนึ่งอาจมีนักศึกษาหลาย ๆ คน เข้ามาช่วย แล้วแต่ละคนมองในแง่มุมหนึ่ง ซึ่งตรงนี้
มองถึงการวิจัยแบบร่วมสาขา เพราะฉะนั้น อาจเป็นการเริ่มต้นให้เด็กทำงานวิจัยร่วมสาขาดังแต่เริ่มต้น
คือ งานวิจัยที่ให้เด็กร่วมทำวิจัยด้วย และให้เด็กแต่ละคนมองในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง ในส่วนอาจารย์
ก็นำแง่มุมเหล่านั้นมารวมเป็น project วิจัยที่ใหญ่ คิดค้นทำงานทางด้านระบาดวิทยา และทำงานวิจัย
เกี่ยวกับ โรคเอดส์ ดังนั้นขอขอบคุณอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้

สมมติเรามีงานวิจัยงานหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษาเรื่อง HIV กับคนที่ติดเชื้อเสียดิถิ ถ้าสมมติว่า
กลุ่มที่เราศึกษาเป็นผู้ใช้ยาเสียดิถิเพราะเรามีงานวิจัยตรงนี้ แล้วก็ให้นักศึกษามาร่วมทำกับเรา
ประมาณสองสามคน ให้มาร่วมคิดมาร่วมช่วยกันตั้งแต่ต้นเหมือนที่ รศ.ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัต พูดไว้
ซึ่งคนหนึ่งอาจจะศึกษาในแง่ของผู้ใช้ยาเสียดิถิโดยวิธีการฉีดยา อีกคนอาจจะศึกษาเกี่ยวกับผู้ที่ใช้ยาบ้า
อีกแง่มุมหนึ่งอาจจะโดนในแง่ของคนที่ใช้ยาเสียดิถิเขาไปตรวจหาการติดเชื้อ HIV หรือไม่
ถั่วเน่าแคบแผ่นหนึ่งเราสามารถมองได้สามแง่มุม เรานำแง่มุมสามแง่มุมมารวมกันแล้วสร้างเป็น
งานวิจัยงานชิ้นหนึ่ง เราจะเห็นว่ากลุ่มผู้ที่เราจะวิจัยก็จะเป็นกลุ่มที่ลักษณะคล้าย ๆ กัน ตรงนี้อาจ
เป็นสิ่งที่เราสามารถนำไปทำเป็นงานวิจัยใหญ่ขึ้นได้ สำหรับวิธีการวิจัย ระเบียบวิจัย หรือแง่มุมต่างๆ
รศ.ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัต ท่านได้พูดให้เราฟังเป็นสิ่งที่ดีมาก

ผู้เข้าร่วมประชุม

ผมขออนุญาตถามอาจารย์นะครับ สมมติว่าอาจารย์รับ project วิจัยใหญ่มาสัก project หนึ่ง
และเป็นลูกศิษย์สักห้าหกคน อาจารย์มีแนวคิดอย่างไรที่จะแบ่งงาน project ใหญ่นี้ให้ลูกศิษย์ร่วมทำ
แล้วแนวทางการควบคุมคุณภาพงานวิจัยให้ได้ตามที่ฟังประสงค์ได้อย่างไร

ผู้เข้าร่วมประชุม

ถ้าเรามีลูกศิษย์ห้าคนนะค่ะ เราอาจมีงานวิจัยงานหนึ่งที่เรากำลังคิดขึ้นมา เราจะให้แต่ละคนคิดแง่มุมมองของตัวเองมาแล้วเริ่มเขียน PPS ตั้งแต่ต้น โดยไม่เขียนร่วมกัน เพราะฉะนั้นนักศึกษาจะเขียน PPS ของตัวเองตั้งแต่ต้น อาจารย์ก็จะนำ PPS เหล่านั้นมาอ่าน และร่วมกันคุยกันว่าส่วนใด ที่เราสามารถแชร์กันได้บ้าง ร่วมกันได้บ้าง หลังจากนั้นมันจะเป็น project ใหญ่ขึ้นมา อย่าง project ใหญ่ตรงนี้ เรามีโครงการ PPS เรียบร้อยแล้ว แล้วเราจะนำ project ใหญ่ให้นักศึกษาอ่าน PPS และให้เขาคิดว่าในนั้นมีแง่มุมอะไรบ้างที่เขาสามารถคิดได้ทำได้ แล้วให้เขียน PPS ซ้อนขึ้น

นักศึกษา สามารถให้ข้อมูลแง่คิดต่างๆมากมาย บางครั้งในการทำวิจัยจะให้เขาคิด และเราเป็นผู้ฟัง โดยช่วยเสริมและร่วมกันคิดขึ้นมา ซึ่งบางแง่มุมเราอาจมองไม่เห็น ส่วนการควบคุมงานวิจัยสำหรับนักศึกษา ก็เหมือนกับการควบคุมงานวิจัยทั่วไป คือ ต้องดูคุณภาพ วิธีการของเขา ในการเก็บข้อมูลก็ต้องร่วมมือกัน ในการตอบคำถามงานวิจัยอาจมีคำถามที่มากกว่า แต่มันจะมีอะไรซ้อนกันอยู่ตรงนั้น

ผู้เข้าร่วมประชุม

เรียนวิทยากร ในฐานะที่อาจารย์ผู้รู้ในเรื่องไข้หวัดนกนะค่ะ ขอเรียนถามข้อมูลที่แท้จริงหรือผลกระทบที่จะมีกับความปลอดภัยของชีวิตคนไทย

ผู้เข้าร่วมประชุม

ดิฉันมีไข่มุขและมิใช่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านไข้หวัดนก แต่ได้เรียนระบาคมา ในเรื่องไข้หวัดนกอันตรายที่จะมาสู่พวกเราถ้าเรามีสุขภาพดีกินไก่ที่สุกก็น่าไม่เป็นอะไร แต่สิ่งที่น่ากลัว คือ กลัวเชื้อไวรัสสายพันธุ์นี้กับไวรัสอีกสายพันธุ์หนึ่งซึ่งเป็นไวรัสไข้หวัดใหญ่ธรรมดา จะมีวิวัฒนาการเป็นไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่สามารถติดต่อกันคนสู่คนได้ เชื่อว่าองค์การอนามัยโลก หรือ UN กลัวว่ามันจะไปผสมกับปลา และถ้ามันผสมได้จะอันตรายมาก ซึ่งตรงนี้นักไวรัส์ดีกว่าแก้ เพราะเราไม่รู้ว่าไวรัสรุ่นนี้จะผสมกันได้หรือไม่ เหมือนเรื่อง โรคเอดส์ ที่เชื้อไวรัส HIV มี 5-6 สายพันธุ์ ซึ่งแต่ละพันธุ์จะมีสายพันธุ์ E D C ซึ่งสายพันธุ์พวกนี้เมื่อเจอกันมันจะมีวิวัฒนาการเป็นสายพันธุ์ใหม่ที่แข็งแรง และสามารถที่จะติดต่อกันแล้วก็มีผลต่อร่างกายเร็วขึ้น ยาที่กำจัดมันก็จะยากขึ้น และการสร้างวัคซีนก็จะยากขึ้น สมมติว่าเราสามารถสร้างวัคซีนป้องกันไวรัส HIV ในสายพันธุ์ B แต่ไม่สามารถที่จะป้องกันสายพันธุ์ E ได้ เราก็ต้องคิดขึ้นมาอีก และถ้าสองตัวมันมีวิวัฒนาการเป็นสายพันธุ์ใหม่ ก็ต้องคิดอีกซึ่งเหมือนกับไวรัสไข้หวัดใหญ่ แต่ละปีจะต้องสร้างวัคซีนสำหรับไวรัสไข้หวัดใหญ่ขึ้นใหม่เรื่อยๆ เพราะแต่ละปีไวรัสตัวนี้ จะกลายพันธุ์เป็นพันธุ์ใหม่ วัคซีนเก่าไม่สามารถป้องกันได้ สิ่งที่น่ากลัวมากๆ

คือ โรคไข้หวัดนกมีวิวัฒนาการเป็นสายพันธุ์ใหม่ และถ้ามันไปมีวิวัฒนาการกับปลาเกิดเป็นสายพันธุ์ใหม่ เราจะไม่สามารถควบคุมได้

ผู้เข้าร่วมประชุม

พวกเราที่นี่ด้วยจุดประสงค์สำคัญ คือ พัฒนาโครงการวิจัยที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา เนื่องจากโครงการวิจัยที่มีหลายระดับ เพราะฉะนั้นที่ รศ.ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัตร และ ดร.สุริยศา กาวิชัย ได้ช่วยเสริมให้งานของพวกเราที่กำลังทำนี้มีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง มีโอกาสที่จะพัฒนาได้ และคิดว่าสาระที่เป็นประโยชน์เหล่านี้ได้ประโยชน์จริงๆ ถ้าเก็บไปประยุกต์ คือ ใช้ตรงๆ ไม่ได้ ต้องประยุกต์ใช้ และผมในฐานะตัวแทนขอขอบคุณท่านอาจารย์ทั้งสองครับ

เอกสารประกอบการอภิปราย
เรื่อง
หลักการสำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัย

ตอนที่ 1

หลักการสำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัย

การพัฒนานักวิจัย ถือเป็นการสนับสนุนให้บุคลากรมีการค้นคว้า ศึกษาวิจัยและพัฒนา ผลงานวิชาการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานหรือขจัดปัญหาอุปสรรค ตลอดจนค้นหา นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เกิดการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงและ สามารถถ่ายทอดผลงานวิชาการที่นักวิจัยค้นพบซึ่งจะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง

การที่นักวิจัยหน้าใหม่พัฒนาเสนอโครงร่างการวิจัย พร้อมทั้งมีอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับแต่ละโครงการให้ด้วย จึงน่าสนใจว่า ในภาพรวมแล้ว ผลงานวิจัยที่ผ่านการกลั่นกรองของอาจารย์ที่ ปรึกษาแล้วควรมีลักษณะอย่างไรจึงจะเทียบได้ว่ามีคุณภาพ มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานพร้อม ตัวชี้วัดชัดเจนเพียงใดในการตรวจสอบ แนวการวิจัยมีความเหมาะสม ครอบคลุมเนื้อหาที่จำเป็น หรือไม่ อย่างไร และนักวิจัยหน้าใหม่โดยเฉพาะผู้เป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานั้นมีศักยภาพใน การดำเนินการวิจัยอย่างไร และจะมีแนวทางพัฒนาองค์ความรู้ด้านการวิจัยในลักษณะอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะงานวิจัยนั้นสนองตอบปรัชญาและกรอบแนวคิดของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาที่ เกี่ยวข้องเพียงใด

โดยทั่วไป ทั้งนักวิจัยหรือนักศึกษาที่กำลังทำวิจัย กับอาจารย์ที่ปรึกษา มักจะไม่ได้ทำ ความกระจำแจ้งให้ตรงกันในเรื่อง หลักการสำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัยที่นำเสนอในตอนต้นที่ 1 และคุณภาพงานวิจัยที่ได้นำเสนอในตอนต้นที่ 2 ทั้งนี้ ผู้เขียนขอแสดงความคิดเห็นประกอบ เพื่อเป็น แนวทางพัฒนาคุณภาพนักวิจัยใหม่ ๆ ดังนี้

1.1 หลักการสำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัย

แนวทางพัฒนาคุณภาพนักวิจัยและงานวิจัย อาจจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับความหมาย ของคำสำคัญ ดังต่อไปนี้

1.1.1 **องค์ความรู้ด้านการวิจัย** ในที่นี้หมายถึง เนื้อหาความรู้ที่เชื่อมโยงกันและผ่าน กระบวนการสังเคราะห์แล้วของบุคคลในฐานะผู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ จนกลายเป็นความรู้ ความเข้าใจ

ความสามารถ และทักษะ ในการสืบค้นข้อมูล ประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตอบปัญหาการวิจัย ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างเป็นระบบและเป็นเหตุเป็นผล โดยไม่ยึดติดกับระเบียบการวิจัย วิธีใด วิธีหนึ่งเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของธรรมชาติการวิจัยนั้น ๆ เพื่อให้สามารถแสดงออกได้ถึงความเข้าใจและความสามารถในการจัดการกับกระบวนการให้ได้มาซึ่ง ข้อความที่น่าเชื่อถือได้ ในรูปของข้อความรู้ใหม่ ในลักษณะของความรู้เฉพาะ (Febriculas) กฎ หรือ ทฤษฎี เพื่อเสริมเติมองค์ความรู้แห่งวิทยาการที่กำลังเกี่ยวข้องอยู่

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ดังกล่าวนั้น ย่อมแสดงถึงผลงานวิจัยที่สัมพันธ์ในเชิงบวก และสร้างสรรค์ระหว่างแนวทางที่นักวิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ต่อเนื่องไป ประยุกต์ใช้ในกระบวนการวิจัยอื่น ๆ ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งแสดงถึงศักยภาพ ด้านการวิจัย ของนักวิจัยใหม่ ที่อาจชี้วัดได้จากกระดับการเพิ่มขึ้นของความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ความสามารถในการวิจัยและความพึงพอใจของนักวิจัย หลังการเรียนรู้และยังสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในงานวิชาชีพที่ตนรับผิดชอบอยู่ ไม่ว่าในรูปแบบของการทำการวิจัย ต่อเนื่อง การประเมินผล การเผยแพร่ การฝึกอบรม การพัฒนาคุณภาพงานอื่น ๆ

1.1.2 ความเหมาะสมของการฝึกการเรียนรู้ด้านวิจัย หมายถึง การที่เนื้อหาของ หลักสูตรการเรียนรู้ หรือแม้แต่การฝึกอบรมการวิจัย มีสาระสำคัญที่สามารถใช้ในกระบวนการฝึกอบรมจนทำให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ความรู้ ความเข้าใจ ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์การฝึกอบรม ซึ่งโดยปกติแล้วย่อมมีสาระเนื้อหาประกอบด้วย

- 1) ทักษะในการออกแบบ โครงร่างงานวิจัย (Research Proposal)
- 2) การแสวงหาความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3) การกำหนดปัญหาการวิจัย
- 4) การเขียนวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 5) การกำหนดตัวแปรการวิจัย
- 6) การตั้งสมมุติฐานการวิจัย
- 7) การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย
- 8) การกำหนดขอบเขตการวิจัย
- 9) วิธีดำเนินการวิจัย
- 10) เทคนิคการเก็บข้อมูล
- 11) การเขียนรายงานการวิจัย

1.1.3 นวภาพของงานวิจัย (Originality) นวภาพ (Originality) คือ ความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัย ที่มีค่ามสดใหม่ ไม่ซ้ำแบบงานเดิม ๆ ในการประเมินผลงานวิจัย นอกจากการพิจารณาตามแนวคำถามที่ยกมาแล้วข้างต้น การมีนวภาพสูงของงานวิจัยย่อมช่วยเพิ่มคุณค่าของงานวิจัยทุกประเภท สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2546) และนักวิจัยหลายท่านกล่าวไว้คล้ายกันว่านวภาพ (Originality) ของงานวิจัย อาจมีได้หลายระดับ ดังนี้

1. ระดับเรื่อง เรียกว่าใหม่ทั้งเรื่อง ประเด็นปัญหาเช่นนี้ยังไม่มีใครนึกถึง เช่นการวิเคราะห์การอ้างเหตุผลของนักวิชาการไทย รูปแบบการพัฒนาทัศนคติต่อการประหยัดพลังงาน เป็นต้น
2. ระดับตัวแปร ได้แก่ การเพิ่มตัวแปรใหม่ที่สำคัญลงไปศึกษาในหัวข้อที่มีคนเคยศึกษาแล้ว
3. ระดับเทคนิคการวิจัย เช่น เทคนิควิจัยที่อาจจะใหม่ต่องานวิจัยหรือเป็นเทคนิคที่ประยุกต์ขึ้น
4. ระดับวิธีการวัด ใช้วิธีวัดตัวแปรวิธีใหม่ เช่น การเก็บข้อมูลพฤติกรรมการสอน แทนที่จะใช้วิธีสอบถามก็ใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น
5. ระดับวิธีวิเคราะห์ ใช้วิธีวิเคราะห์หรือสถิติใหม่ในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือทดสอบสมมุติฐาน วิธีการวิเคราะห์ใหม่ อาจเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพบูรณาการกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยอาศัยทฤษฎี แนวคิดใหม่ หรือกำหนดให้ใช้เป็นตัวชี้้นำการวิเคราะห์ภายหลังจากศึกษาธรรมชาติของตัวแปรแต่ละตัวอย่างชัดเจน

1.1.4 ทิศทางการวิจัยและพัฒนา

จากการศึกษาเอกสารทิศทางและแผนวิจัยปีงบประมาณ 2544-2546 กับนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2546)¹ พบประเด็นสำคัญที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

¹ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. ทิศทางและแผนวิจัยปีงบประมาณ 2544-2546 กับนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2546). กรุงเทพฯ: กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล. 2544.

- ทิศทางและแผนวิจัย ปีงบประมาณ 2544-2546
- ทิศทางการวิจัยที่พึงประสงค์ คือการวิจัยที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาบ้านเมืองได้นั้น มีทิศทางสำคัญ 4 ประการ และแต่ละทิศทางประกอบด้วยแผนการวิจัยดังนี้
 - 1) ทิศทางการวิจัยที่นำประเทศสู่การพึ่งตนเอง ประกอบด้วยแผนการวิจัยดังนี้
 - 1.1) วิธีการสร้างปัญญาให้กับทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับ
 - 1.2) แนวทางเกษตรธรรมชาติที่ยั่งยืน
 - 1.3) สร้างพฤติกรรมสังคมไทยให้พึ่งตนเอง
 - 1.4) พลังงานที่เหมาะสมในประเทศไทย
 - 1.5) สร้างเทคโนโลยีหรือวิธีการใช้เทคโนโลยีในประเทศ
 - 1.6) ผลิทยา ผลิตภัณฑ์และระบบการวินิจฉัย การรักษาทางการแพทย์โดยมาตรฐานระดับสากล
 - 2) ทิศทางการวิจัยที่นำไปสู่การเพิ่มผลผลิต ประกอบด้วยแผนการวิจัย ดังนี้
 - 2.1) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม
 - 2.2) ดันทุนทรัพยากรเพื่อเพิ่มผลผลิตและมูลค่าเพิ่ม
 - 2.3) การแปรรูปผลผลิตเพื่อมูลค่าเพิ่ม
 - 3) ทิศทางการวิจัยที่นำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีพอ สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี ประกอบด้วยแผนการวิจัย ดังนี้
 - 3.1) ระบบส่งเสริมพฤติกรรมของสุขภาพของประชากรที่ถูกต้อง
 - 3.2) ระบบสาธารณสุขของประเทศ เพื่อสร้างพฤติกรรมความเป็นอยู่และสุขภาพของประชาชนที่ดี
 - 3.3) มลภาวะ การใช้เทคโนโลยีสะอาด
 - 3.4) การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในระดับที่ดี
 - 3.5) ประชากร สังคม วัฒนธรรมและจริยธรรม
 - 4) ทิศทางการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของประเทศ ประกอบด้วยแผนการวิจัย ดังนี้
 - 4.1) ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ
 - 4.2) ศักยภาพทางเกษตร เกษตรอุตสาหกรรมของประเทศ
 - 4.3) ศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

- 4.4) ภูมิประเทศและธรรมชาติของประเทศ
- 4.5) ศักยภาพด้านทรัพยากรและพลังงาน
- 4.6) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ

ตัวอย่างที่เกี่ยวกับทิศทางการวิจัยที่น่าจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพประชาชนและการคุ้มครองผู้บริโภค คือ ทิศทางที่ 1 การวิจัยที่นำประเทศสู่การพึ่งตนเอง แผนที่ 6 การผลิตยาผลิตภัณฑ์และระบบการวินิจฉัย การรักษาทางการแพทย์โดยมาตรฐานระดับสากล ทิศทางที่ 2 การวิจัยที่นำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีพอ สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี ส่วนแผนที่ 1 และ 2 เป็นเรื่องของ ระบบส่งเสริมพฤติกรรมของสุขภาพของประชากรที่ถูกต้อง และระบบสาธารณสุขของประเทศ เพื่อสร้างพฤติกรรมความเป็นอยู่และสุขภาพของประชาชนที่ดี เป็นต้น ทั้งนี้อาจอธิบายได้ดังแสดงตัวอย่างไว้ในตารางที่ 1

ดังนั้น ภายใต้นโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2546) ได้มีการระบุชุดโครงการวิจัยแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศไว้ 4 ด้าน คือ ด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตร ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ด้านสุขภาพ และด้านการพัฒนาสังคม แต่ละด้าน นักวิจัยสามารถมองภาพออกมาเป็นชุดประกอบด้วยชุดโครงการวิจัยขนาดย่อมได้หลาย ชุดโครงการ แต่ควรมีความสอดคล้องกับทิศทางและแผนวิจัย ปีงบประมาณ 2544-2546

ตารางที่ 1 ความสอดคล้องของชุดโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาสุขภาพ ภายใต้ต้นนโยบายและ
แนวทางการวิจัยของชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2546) กับทิศทางและแผนวิจัย
ปีงบประมาณ 2544-2546

ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาสุขภาพ จาก นโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 6	ทิศทาง/แผนการวิจัย ปีงบประมาณ 2544-2546	
	ทิศทาง	แผนการวิจัย
1. อุบัติเหตุและภัยอันตราย		
2. สมรรถนะของมนุษย์	3.นำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีพอ สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี	2.ระบบสาธารณสุขของประเทศ เพื่อสร้างพฤติกรรมความเป็นอยู่ และสุขภาพของประชาชนที่ดี
3. การกระจายอำนาจระบบ บริหารสุขภาพ		
4. สมุนไพร	2.นำไปสู่การเพิ่มผลผลิต	1.เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการสร้างมูลค่าเพิ่ม
5. โรคเอดส์		
6. โรคติดต่อ		
7. โรคไม่ติดต่อ	1.นำประเทศสู่การพึ่งตนเอง	6.ผลิตยา ผลิตภัณฑ์และระบบ การวินิจฉัย การรักษาทางการแพทย์ โดยมาตรฐานระดับสากล
8. ชุดวินิจฉัยโรค		
9. อุตสาหกรรมยาในประเทศ		
10. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ	3.นำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีพอ สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี	1.ระบบส่งเสริมพฤติกรรมของ สุขภาพของประชากรที่ถูกต้อง

ตอนที่ 2

คุณภาพงานวิจัย

ในตอนที่ 2 นี้ ผู้เขียนตั้งใจอธิบายอย่างง่าย ๆ ให้ท่านผู้อ่านเข้าใจถึงคุณภาพของงานวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบคุณภาพ และช่วยเหลือนำนักวิจัยหน้าใหม่ หรือแม้แต่เดือนสติดตนเองในยามที่ต้องทำการวิจัยด้วยตนเอง โดยขอแนะนำเบื้องต้นต่อไปนี้

2.1 ความหมายและความสำคัญของการวิจัย

การวิจัย หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งข้อความรู้ที่เชื่อถือได้ การวิจัยจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของศาสตร์ต่าง ๆ เพราะการวิจัยก่อให้เกิดข้อความรู้ใหม่ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของข้อความรู้เฉพาะ (Particulars) กฎ (Law) หรือ ทฤษฎี (Theories) ข้อความรู้ใหม่เหล่านี้เป็นการเสริมเพิ่มเติมองค์แห่งความรู้ของศาสตร์ ทำให้ศาสตร์นั้นๆ เจริญงอกงามเป็นวิชาการที่เข้มแข็ง ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าความเจริญงอกงามของศาสตร์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความเจริญก้าวหน้าของการวิจัยในศาสตร์นั้น ๆ โดยแท้

นอกจากการวิจัยมีบทบาทต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการแล้ว การวิจัยยังมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา ประยุกต์ใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ในปัจจุบันคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้กำหนดนโยบายการวิจัยที่เหมาะสมกับประเทศไทยที่มุ่งการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการชี้บทบาทของการวิจัยเพื่อพัฒนาคนและพัฒนางานเป็นสำคัญ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การวิจัยเป็นการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความรู้ใหม่ เพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ให้เป็นศาสตร์ที่มีความแข็งแกร่งทั้งทางด้านพื้นฐานความรู้และทฤษฎี ซึ่งสร้างความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและสังคมศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีรากฐานมาจากแนวคิดทางปรัชญาที่เรียกว่า "Positivism" ร่วมกับวิธีการใช้เหตุผลแบบอุปนัย-นิรนัย แนวคิด Positivism ที่มีอิทธิพล อย่างยิ่งต่อวิธีการทางวิทยาศาสตร์คือ "Logic Positivism" หลักการสำคัญอย่างหนึ่งของปรัชญาแนวนี้นี้ได้แก่ "หลักการตรวจสอบยืนยัน" (Verifiability principle) ที่กล่าวไว้ว่า "สิ่งใดจะมีความหมายก็ต่อเมื่อสามารถสังเกตได้โดยประสาทสัมผัสของมนุษย์อย่างเป็นปรนัย" กล่าวคือ ความรู้ความจริงใด ๆ จะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อ ความรู้ความจริงนั้น ๆ ได้ผ่านการตรวจสอบด้วยหลักฐาน

จากการสังเกตโดยตรง อย่างไรก็ตาม ยังไม่อาจกล่าวได้การวิจัย และการใช้ประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ความจริงนั้น เป็นสิ่งเดียวกัน

หากจะเปรียบเทียบวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงโดยการใช้ประสบการณ์ กับ การใช้การวิจัย พอดีสรุปได้ในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2. เปรียบเทียบวิธีแสวงหาความรู้ความจริงโดยการใช้ประสบการณ์และการวิจัย

รายการเปรียบเทียบ	การใช้ประสบการณ์	การวิจัย
1. แหล่งของความรู้ความจริง	สามัญสำนึก (Commonsense) บนพื้นฐานของความเชื่อเชิงอัตนัย (subjective belief)	ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical) ที่ตรวจสอบได้ตามหลักความจริงที่เป็นปรนัย (object reality)
2. เหตุการณ์ที่สนใจ	เหตุการณ์ตามที่ประสบพบเห็น (อาจโดยมิได้ตั้งใจ)	เหตุการณ์ที่มีการควบคุมอย่างเป็นระบบ มีการใช้ความคิดทั้งวิธีนิรนัยและวิธีอุปนัย
3. วิธีแสวงหาความรู้ความจริง	ใช้ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์	ใช้ประสบการณ์แปลงความรู้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการใช้เหตุผล
4. ลักษณะข้อค้นพบ	ผลของการใช้แหล่งความรู้ภายใน โดยตัวเองเป็นผู้ตรวจสอบ	ผลของการใช้แหล่งความรู้ภายในและภายนอก โดยเปิดโอกาสสำหรับการตรวจสอบความถูกต้องทุกขั้นตอน (Self-correcting)

ฉะนั้น การวิจัยจึงเป็นกระบวนการที่ใช้ประสบการณ์ แหล่งความรู้ และการใช้เหตุผลร่วมกัน เพื่อแสวงหาความรู้ ความจริง โดยเน้นการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์และหลักการตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง การวิจัยจึงเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีที่ใช้แสวงหาความรู้ความจริงได้อย่างเป็นระบบดีที่สุด

2.2 ประเภทของการวิจัย

การวิจัยถูกจัดแบ่งเป็นหลายประเภท สุดแล้วแต่เกณฑ์ที่นำมาใช้ในการจัดจำแนก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2543) ได้แบ่งการวิจัยไว้เป็น 2 ด้าน คือ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และทางสังคมศาสตร์ ด้านแรกคือ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง การดำเนินการอย่างมี

ระบบในการศึกษา ตำรา วิเคราะห์ ในเรื่องราวเกี่ยวกับชีวภาพ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์รังสรรค์ขึ้นมาจากความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ตั้งแต่ได้พิภพถึงห้วงอวกาศ เพื่อหาคำตอบในรูปแบบของความรู้ใหม่ สุขภาพอนามัย ส่วนการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นเป็นการค้นหาคำตอบและความจริงด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้เกี่ยวกับพฤติกรรม ปรากฏการณ์ทางสังคม อันรวมถึงเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา และสิ่งแวดล้อมของประชากร ตลอดจนเรื่องของความรู้สึนึกคิดของมวลมนุษย์และสังคม เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาสังคมและสร้างองค์ความรู้ใหม่

การวิจัยทั้ง 2 ด้าน โดยนัยของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ มีความเหมือนกันคือ กระบวนการศึกษาที่เป็นระบบ มีขั้นตอนและมีความเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถศึกษาซ้ำได้ ปรับปรุงแก้ไขเทคนิควิธีการศึกษาได้ เป็นการหาคำตอบให้แก่ปัญหาการวิจัย และที่สำคัญคือสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม มุมมองของการวิจัยมีหลายมิติ มีผู้รู้แบ่งประเภทการวิจัยออกอย่างหลากหลาย เช่น สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2543) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) การวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) หรือ Pure Research หรือ Theoretical Research) เป็นการค้นคว้าทางทฤษฎี หรือทดลองเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับสมมติฐานและความจริงที่สามารถตรวจสอบได้
- 2) การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เป็นการศึกษาเพื่อหาความรู้สำหรับนำไปใช้ประโยชน์อีกต่อหนึ่ง
- 3) การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการศึกษาเพื่อหาความรู้ และองค์ความรู้ใหม่ หรือนำองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วไปเข้ากระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าเดิม ทั้งวิธีการและผลลัพธ์ โดยมีการบันทึกกระบวนการการทำงานวิจัยเหตุและผล ตลอดจนประมวลภาพการพัฒนาที่ชัดเจน

มนัส สุวรรณ (2542 : 6-9) และอนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542 : 18-25) ให้ความเห็นของประเภทงานวิจัยออกเป็น

- 1) การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์
- 2) การวิจัยเชิงพรรณนา
- 3) การวิจัยเชิงวิเคราะห์
- 4) การวิจัยเชิงทดลอง

- 5) การวิจัยแบ่งตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบาย ได้แก่
 - 5.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ
 - 5.2) การวิจัยเชิงปริมาณ
- 6) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

2.3 การประกันคุณภาพงานวิจัย

การผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสูงของนักวิจัยหรือองค์กรใดเป็นสุดขบถปรารถนาของวงการวิจัย เพราะถือว่าเป็นการสร้างทั้งองค์ความรู้ ความเป็นเลิศทางวิชาการและคุณประโยชน์แก่สังคม และผู้สามารถนำผลงานวิจัยไปใช้ต่อไป อย่างไรก็ตาม ลักษณะของงานวิจัยที่มีคุณภาพสูงนั้น คงจำเป็นต้องมีดัชนีชี้วัดในเชิงรูปธรรมให้มากกว่าการกล่าวไว้ในนโยบาย เพราะเป็นสิ่งที่ต้องวัดกันให้ได้ชัดเจน

ฉะนั้น การประกันคุณภาพการวิจัย อาจจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นสำคัญต่อไปนี้

2.3.1 แนวทางการควบคุมพัฒนาการวิจัย

เมื่อนำ CIPP Model (Stufflebeam, 1982) มาพิจารณาภาพรวมของกระบวนการวิจัย ก็พอจะสรุปประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการควบคุมพัฒนาคุณภาพการวิจัยได้ดังนี้

- 1) ด้านปัจจัยนำเข้า
 - (1) บุคลากร
 - (2) งบประมาณ
 - (3) ทรัพยากรสนับสนุน
- 2) ด้านกระบวนการ
 - (1) การกลั่นกรองคัดเลือก
 - (2) การใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่เหมาะสม
 - (3) การติดตามประเมินผล
- 3) ด้านผลผลิตและผลลัพธ์
 - (1) ผลงานมีคุณภาพ ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้
 - (2) ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์
 - (3) การจัดลำดับ
 - (4) ความดีในการถูกอ้างอิง
 - (5) การเป็นผู้บรรยายของสมาคมวิชาชีพ

2.3.2 ดัชนีบ่งชี้คุณภาพการวิจัย มี 2 ด้าน

- 1) ด้านองค์กร ได้แก่
 - (1) มีนโยบายและแผนที่ชัดเจน
 - (2) โครงการวิจัยสอดคล้องกับนโยบายและแผน
 - (3) มีองค์กร หน่วยงานหรือบุคลากรรับผิดชอบโดยตรง
 - (4) มีการจัดสรรงบประมาณ
 - (5) พัฒนาและสนับสนุนนักวิจัย
 - (6) จัดหาทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัย
 - (7) แสวงหาแหล่งทุน
 - (8) มีระบบข้อมูลและเครือข่ายการวิจัย
 - (9) มีระบบประเมิน ตรวจสอบ และประกันคุณภาพงานวิจัย
- 2) ด้านตัวงานวิจัย ได้แก่
 - (1) ความสำคัญของเรื่องที่วิจัย
 - (2) ระเบียบวิธีวิจัย
 - (3) การวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล
 - (4) ประโยชน์ของการวิจัย
 - (5) การนำผลวิจัยไปใช้และการถูกอ้างอิง
 - (6) การเผยแพร่ผลงานวิจัย

2.3.3 ประโยชน์ของการเขียนวิจัยที่ดี

- 1) ประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัย
 - (1) การวางแผนวิจัยล่วงหน้าช่วยให้เห็นภาพรวมของการวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถเตรียมการสำหรับการวิจัยได้อย่างเหมาะสมและครบถ้วน
 - (2) ช่วยให้การวิจัยสำเร็จบรรลุเป้าหมาย
 - (3) สามารถติดตามความก้าวหน้าของการวิจัย ทำให้การวิจัยเสร็จทันตามกำหนดเวลา
 - (4) เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่ให้ทุนสนับสนุน

- (5) เป็นสิ่งแสดงความสามารถของผู้วิจัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย
- 2) ประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย
 - (1) เป็นเอกสารหลักฐานสำหรับพิจารณาว่าโครงการวิจัยที่เสนอมานั้นมีคุณค่า สมควรให้ทุนอุดหนุนหรือไม่
 - (2) เป็นแนวทางในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินความก้าวหน้าของโครงการวิจัย
 - (3) เป็นฐานข้อมูลให้กับนักวิจัยของหน่วยงานหรือองค์กร สำหรับการพิจารณาการให้ทุนในโอกาสต่อไป

2.3.4 คุณสมบัติพื้นฐานของผู้เขียนโครงการ

- 1) ต้องเป็นผู้รู้ มีประสบการณ์ และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องที่จะทำวิจัย
- 2) ต้องมีความรู้ ความสามารถในการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งการจัดระบบข้อมูล

2.3.5 ขั้นตอนในการเขียนโครงการ

- 1) วางโครงร่าง
- 2) เตรียมเนื้อหา
- 3) เขียนร่าง
- 4) จัดเกลาสำนวน
- 5) พิมพ์ ตรวจสอบแก้คำผิด
- 6) นำเสนอ

2.3.6 แนวทางการวิเคราะห์และตรวจสอบโครงการวิจัย

- 1) การเป็นส่วนหนึ่งของงานหรือโครงการวิจัยใหญ่ ซึ่งทำให้โครงการวิจัยมีความสำคัญขึ้น
- 2) การทำวิจัยร่วมกับหน่วยงานอื่น
- 3) การเป็นโครงการต่อเนื่องที่ได้ดำเนินการวิจัยมาแล้ว

- 4) ประเภทของโครงการวิจัยแต่ละประเภท แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์แตกต่างกัน
- 5) ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่จะทำการวิจัย
 - มีความสำคัญ และเป็นปัญหาจริงสมควรต้องศึกษา
 - แสดงปัญหาที่จะศึกษาได้สอดคล้องกับสถานการณ์
 - มีข้อมูลสถิติหรือผลการวิจัยสนับสนุนเพื่อให้เห็นปัญหาชัดเจน
- 6) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย
 - เป็นการแก้ไขปัญหาสำคัญ หรือปัญหาเร่งด่วนของชาติ
 - เป็นประโยชน์ในการประยุกต์
 - มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที
 - เป็นประโยชน์ต่อสาขาวิชาการ
 - เป็นการวิจัยเพื่อเสริม เพิ่มเติม พัฒนา ปรับปรุงกระบวนการที่เห็นว่ายังขาดอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 - ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

2.3.7 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ

- 1) ชื่อเรื่อง
 - (1) กะทัดรัด ชัดเจน เข้าใจง่าย ครอบคลุมเนื้อหา
 - (2) ให้ความหมายในการจงใจ น่าสนใจ และตรงกับเนื้อหามากที่สุด
 - (3) สื่อให้ผู้อ่านคาดคะเนเรื่องราวได้อย่างใกล้เคียง
- 2) ประวัติการศึกษาและประสบการณ์ในการวิจัยของหัวหน้าโครงการ ผู้วิจัยหลัก ผู้วิจัยร่วม ที่ปรึกษา
 - (1) ประวัติการศึกษา การทำงาน สาขาที่มีความชำนาญพิเศษ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้วหรือกำลังดำเนินการของคณะผู้วิจัย
 - (2) การอุทิศเวลาให้กับงานวิจัย
- 3) วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
 - (1) มีความชัดเจนว่าจะศึกษาอะไร
 - (2) สอดคล้องกับชื่อเรื่อง ความสำคัญของปัญหา และวิธีการดำเนินการวิจัย
- 4) ระเบียบวิธีการวิจัย

- (1) ความเหมาะสมและชัดเจนของการเลือกวิธีวิจัย
- (2) สอดคล้องกับชื่อเรื่องและวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย
- 5) ขอบเขตของการวิจัย
ชัดเจนและสอดคล้องกับสำคัญของปัญหาวัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัย
- 6) ระยะเวลาที่ทำการวิจัย
 - (1) เหมาะสมกับสถานการณ์สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขของสังคม
 - (2) สอดคล้องกับระเบียบวิธีวิจัย และงบประมาณที่เสนอขอ
- 7) แผนการดำเนินงาน
 - (1) ชัดเจน
 - (2) สอดคล้องกับระเบียบวิธีวิจัย และระยะเวลา
- 8) สถานที่ทำการทดลองและ/หรือเก็บข้อมูล
 - (1) ชัดเจน เหมาะสม
 - (2) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัย
- 9) อุปกรณ์ในการวิจัย
ความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์
- 10) งบประมาณการวิจัย
 - (1) ถูกต้องและตรงกับปีที่เสนอขอ
 - (2) ชัดเจน โดยแยกเป็นแต่ละปี แต่ละหมวด และแต่ละรายการ (ต่อหน่วย)
 - (3) เหมาะสมกับระเบียบวิธีวิจัย
- 11) รายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย กรณีเป็นโครงการต่อเนื่องควรคำนึงถึงความเหมาะสม ถูกต้องของการดำเนินการวิจัยที่ผ่านมา

2.3.8 ความซ้ำซ้อน การประสานประโยชน์ ความเกี่ยวเนื่อง และความสัมพันธ์กับงานของหน่วยงานหรือกับโครงการวิจัยอื่น ๆ

- 1) ความซ้ำซ้อน
 - (1) คำสำคัญของโครงการวิจัย

- (2) รายชื่อโครงการวิจัยที่ได้รับอนุมัติงบประมาณในปีงบประมาณที่ผ่านมา (แบบ ว-2)
- (3) รายชื่อโครงการวิจัยที่ดำเนินการแล้วเสร็จในปีงบประมาณที่ผ่านมา (แบบ ว-3)
- 2) การประสานประโยชน์ ความเกี่ยวเนื่อง และความสัมพันธ์กับงานของหน่วยงานหรือกับโครงการวิจัยอื่น ๆ
 - (1) มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์แน่นอน
 - (2) ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - (3) เอกสารอ้างอิง
 - (4) การสืบค้นผลงานวิจัยในอดีต/กำลังดำเนินการ/กำลังเสนอของบประมาณ
 - (5) การศึกษา นโยบาย แผน และหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ
- 3) ความสอดคล้องกับนโยบายและแผนต่าง ๆ
 - (1) แผนงานวิจัยตามนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2549) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)
 - (2) นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา
 - (3) มติคณะรัฐมนตรี
 - (4) นโยบายและแผนของกระทรวง/ทบวง/กรมต่าง ๆ
 - (5) หน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงาน

นอกเหนือจากนี้ การควบคุมคุณภาพงานวิจัยยังมีความจำเป็นต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการประเมินผลงานวิจัยที่เป็นรูปธรรม เพื่อความสะดวกในการพิจารณาผลงานวิจัย ซึ่งอาจพิจารณาตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

2.4 หลักเกณฑ์ในการควบคุมคุณภาพงานวิจัยและการประเมินผลงานวิจัย

การประเมินเป็นวิธีการหนึ่งของการบริหารงานวิจัย เป้าหมายที่แท้จริง คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานวิจัย ตลอดจนผลกระทบอื่น ๆ จากงานวิจัย เช่นการสร้างคน (นักวิจัย) การสร้างนวัตกรรม และการสร้างสรรค์ปัญญาให้แก่สังคม การประเมินจึงเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง พัฒนา เป็นการหาข้อมูล หลักฐาน และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบการตัดสินใจในลักษณะที่เรียกว่า “การตัดสินใจอย่างมีหลักฐาน” (evidence-based

decision) ฉะนั้น หลักการที่สำคัญที่สุดในการประเมินงานวิจัยที่ผู้ประเมินควรตระหนักก็คือ “การประเมินเป็นมรรค มิใช่ผล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การประเมินเป็นวิธีการ มิใช่เป้าหมาย”

วิจารณ์ พานิช (2546) ได้สรุปหลักการพื้นฐานของการประเมินงานวิจัยไว้ 11 ประการ ได้แก่

- 1) ใช้ “วิทยสหาย” (peers) เป็นกลุ่มผู้ประเมินหลักหรือร่วมอยู่ในทีมประเมินด้วยเสมอ
- 2) ใช้ทั้งปรนัย (objectivity) และอัตนัย (subjectivity) ประกอบกัน หรือกล่าวว่า ประเมินโดยใช้อัตนัยบนฐานของปรนัย คืออัตนัยสำคัญกว่าปรนัย แต่จะขาดปรนัยไม่ได้
- 3) ในการประเมินหน่วยงาน การจัดการประเมินในลักษณะที่เรียกว่า “ประเมินโดยกลุ่มบุคคลที่สาม” (third party evaluation) คือประเมินโดยผู้ประเมินที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับสถาบัน และกับผลการประเมินนั้น เป็นหลักการที่สำคัญยิ่ง ช่วยให้การประเมินมีความตรงไปตรงมา เป็นกลาง และน่าเชื่อถือในสายตาของสาธารณชน
- 4) การให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกันระหว่างผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การประเมินจะต้องมี “มิติแห่งความเป็นมนุษย์” อยู่ด้วย ไม่ใช่มีเฉพาะมิติของตัวเลขและความเป็นปรนัยเท่านั้น
- 5) รายงานผลการประเมิน ในส่วนที่เป็นวิจารณ์อย่างตัดสิน ต้องมีครบ 3 ส่วน คือส่วนที่เป็น คำชม ข้อดี หรือจุดแข็ง ข้อด้อยหรือจุดอ่อน และสรุปผลการประเมินในภาพรวม
- 6) หลักของความพอดี พอเหมาะ กับวัตถุประสงค์ การประเมินบ่อยมากเกินไปไม่ดี ทำให้หน่วยงานเกิดการ “เพลียเพราะการประเมิน” (evaluation fatigue) กลายเป็นผลร้าย และอาจทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรที่ใช้ในการประเมินโดยไม่คุ้มค่า
- 7) การนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ การประเมินที่เมื่อประเมินเสร็จมีรายงานผลการประเมินออกมา ก็เป็นอันจบสิ้น ไม่มีการนำเอาไปใช้ในการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การเปลี่ยนแปลงการจัดสรรทรัพยากร ฯลฯ ถือเป็นการประเมินที่ไม่คุ้มค่า ไม่ควรทำ
- 8) ต้องตระหนักอยู่เสมอว่า การประเมินงานวิจัย มีทั้งผลดีและผลเสียต่อหน่วยงานหรือผู้ถูกประเมิน ผู้ประเมินจะต้องพยายามให้เกิดผลด้านลบให้น้อยที่สุด และก่อผลเชิงบวกเชิงสร้างสรรค์ ให้มากที่สุด
- 9) การประเมินงานวิจัยพื้นฐานหรืองานวิจัยเชิงวิชาการ จะต้องไม่ใช่มุมมองเชิงเดียวหรือมองชั้นเดียว (Monolithic) แต่จะต้องประเมินให้ครบพหุมิติ (Multidimension) ของผลกระทบจากงานวิจัย อันได้แก่ การสร้างคน (นักวิจัย) บัณฑิตศึกษา ผลต่อการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ความร่วมมือกับสถาบันวิจัยแห่งอื่น ความร่วมมือและสร้างความเข้มแข็งให้แก่

ภาคการผลิตผลคืองานวิจัยในสาขาอื่น การสืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เห็นคุณค่าของ
วิทยาการ และการวิวัฒน์สังคมด้วยการวิจัย การยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิต เป็นต้น

10) อาจต้องใช้การประเมินหลายรูปแบบ (Multiple Approaches) เนื่องจาก
งานวิจัยหรือระบบวิจัยมีความซับซ้อนมาก วิธีการประเมินแบบใดแบบหนึ่ง แบบเดียวอาจให้ภาพ
ไม่ครบถ้วนทุกมิติ ไม่ครบมุมมอง ไม่เห็นภาพที่เป็นองค์รวมอย่างเพียงพอ

11) การประเมินต้องเป็นกระบวนการที่โปร่งใส

การพิจารณางานวิจัยเพื่อประกาศเกียรติคุณนักวิจัยที่มีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสูงให้เป็นที่
ประจักษ์ โดยมุ่งหวังที่จะส่งเสริมให้กำลังใจนักวิจัยได้ผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้นไปอีกอันจะ
เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อชาติด้านเมือง ทั้งในด้านการพัฒนาประเทศและชื่อเสียงเกียรติคุณในด้าน
วิชาการของชนในชาติ ในการพิจารณาคุณภาพของงานวิจัย โดยทั่วไปจำแนกเป็น 4 มิติ

(สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546) ได้แก่

1) มิติด้านระเบียบวิธีวิจัย พิจารณาจากผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยถูกต้องเหมาะสม
หรือไม่

2) มิติด้านจริยธรรม พิจารณาจากการวิจัยเรื่องนี้ดำเนินการวิจัยตามกรอบแห่ง
จริยธรรมในการวิจัยหรือไม่ โดยเฉพาะการวิจัยทดลองที่ใช้ผู้รับการทดลองเป็นมนุษย์

3) มิติด้านความรู้ พิจารณาจากผลการวิจัยให้ข้อความรู้ที่สำคัญอย่างไรบ้าง ได้ข้อ
ความรู้ในระดับที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นกฎเป็นทฤษฎีหรือไม่ เป็นข้อความรู้ใหม่จริงหรือไม่ และ
ข้อความรู้ที่ได้สำคัญอย่างไร

4) มิติด้านประโยชน์ พิจารณาจากผลการวิจัยเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติอย่างไร
บ้าง ในสถานภาพของการวิจัยของเมืองไทย ซึ่งมิตินี้เป็นมิติที่สำคัญมาก ผู้พิจารณามักให้ความสำคัญ
เป็นพิเศษว่า งานวิจัยที่ดีมีคุณภาพจะต้องนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างกว้าง
ขวาง เนื่องจากการวิจัยประยุกต์ในสภาวะปัจจุบันเป็นที่ต้องการและคาดหวังจากสังคมไทย อย่างไร
ก็ดีการวิจัยประยุกต์ที่มีคุณภาพสูงสมควรได้รับรางวัลก็ควรมีลักษณะของ “Relevancy and
excellency” ด้วย กล่าวคือ เป็นงานวิจัยที่มีคุณภาพสูงทั้งในด้านเชิงวิชาการ และผลวิจัยตรงกับ
ปัญหาและสภาพของสังคมไทย

เพื่อให้ภาพของการประเมินผลงานวิจัยเกิดความชัดเจน และมีความเป็นปรนัยในการ
ประเมิน อาจตั้งคำถามในการประเมิน ดังนี้

1. ทำไมจึงทำวิจัยเรื่องนี้ ประเด็นคำถามรองที่สำคัญ คือ

- 1.1 การระบุปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย
 - ระบุปัญหาได้ชัดเจนหรือไม่
 - เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง มีหลักฐานหรือการอ้างข้อมูลยืนยันหรือไม่
 - ปัญหานั้นมีความสำคัญ ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมหรือไม่ และเป็นปัญหาที่รุนแรงและเร่งด่วนมากน้อยเพียงใด
 - คำตอบที่ได้จากการวิจัยจะสัมพันธ์หรือนำไปสู่การแก้ปัญหาการวิจัยหรือไม่
- 1.2 โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Conceptual Framework)
 - โครงสร้างดังกล่าวระบุได้ชัดเจนหรือไม่
 - ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างปัญหากับตัวแปรสมเหตุสมผลหรือไม่
 - มีแนวคิด/ทฤษฎี/ข้อเท็จจริงสนับสนุนหรือไม่
 - แนวคิด/ทฤษฎี/ข้อเท็จจริงที่ยกมาสนับสนุนมีความครบถ้วน ชัดเจนครอบคลุมประเด็นและนำเสนอให้เกิดภาพรวมของงาน ความรู้ในส่วนเฉพาะนั้น ๆ หรือไม่
2. ผู้วิจัยต้องการทราบอะไรจากการวิจัยนี้ ประเด็นคำถามรองที่สำคัญ คือ
 - 2.1 จุดประสงค์ของการวิจัยระบุไว้ชัดเจนหรือไม่
 - 2.2 จุดประสงค์ของการวิจัยสอดคล้องรับกันกับปัญหาการวิจัยที่ระบุไว้หรือไม่
 - 2.3 การตอบคำถามตามจุดประสงค์การวิจัย จะมีส่วนช่วยให้สามารถแก้ปัญหาการวิจัยนั้น หรือสามารถหาวิธีแก้ปัญหานั้น ๆ ได้หรือไม่
 - 2.4 ถ้ามีการพิสูจน์สมมติฐาน มีการระบุสมมติฐานชัดเจน และสมจริงหรือไม่ และสมมติฐานนั้นสอดคล้องต่อเนื่องกับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับตัวแปรที่ระบุไว้หรือไม่
 - 2.5 ถ้าไม่มีสมมติฐาน แต่ได้กล่าวถึงข้อจำกัดที่ไม่สามารถจะกำหนดขึ้นได้หรือไม่
 - 2.5 จุดประสงค์และสมมติฐานได้ระบุตัวแปรที่เกี่ยวข้องชัดเจนหรือไม่
3. ระบุข้อตกลงเบื้องต้นและขอบเขตการวิจัยหรือไม่ ประเด็นคำถามรองที่สำคัญ คือ
 - 3.1 งานวิจัยดังกล่าวได้คำนึงถึงข้อตกลงเบื้องต้นที่จำเป็นจะต้องมีหรือไม่
 - 3.2 ข้อตกลงเบื้องต้นดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือเพียงใด
 - 3.3 งานวิจัยดังกล่าวได้ชี้ให้ผู้อ่านทราบถึงขอบเขตของการวิจัยในแง่ของประชากร เวลาพื้นที่ ตัวแปร ชัดแจ้งเพียงใด
4. ได้นิยามศัพท์เฉพาะและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของงานวิจัยหรือไม่

- 4.1 งานวิจัยดังกล่าวได้นิยามศัพท์เฉพาะที่จำเป็นจะต้องนิยามไว้หรือไม่
- 4.2 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ให้ มีความหมายชัดเจนและกระชับดีเพียงใด มีตัวชี้วัดที่วัดได้หรือไม่
- 4.3 งานวิจัยดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับไว้หรือไม่ ทั้งในแง่
 - การนำไปใช้ประโยชน์ และหรือ
 - ประโยชน์ในแง่วิชาการ
5. ดำเนินการวิจัยอย่างไร ประเด็นคำถามรองที่สำคัญ คือ
 - 5.1 วิธีวิจัยที่เลือกใช้ สอดคล้อง หรือรับกันกับปัญหาและจุดประสงค์ของการวิจัยหรือไม่
 - 5.2 ขั้นตอนการวิจัยสอดคล้องหรือรับกันกับวิธีวิจัยที่เลือกใช้หรือไม่
 - 5.3 การดำเนินงานในเรื่องต่อไปนี้ ถูกต้อง เหมาะสม สมเหตุสมผล และสอดคล้องกับปัญหาและจุดประสงค์ของการวิจัยหรือไม่
 - การเลือกกลุ่มตัวอย่างและการเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษา
 - เครื่องมือที่ใช้และการแสดงความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง
 - การรวบรวมข้อมูล วิธีการที่ใช้ และการสอบทานผลด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล หลากวิธี และการออกแบบควบคุมตัวแปร ทั้งในด้านกายภาพ (Empirical control) /วิธีการทางสถิติ (Statistical control)
 - วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล
6. คำตอบที่ได้จากการวิจัยว่าอย่างไร ประเด็นคำถามรองที่สำคัญ คือ
 - 6.1 ข้อสรุปจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตรงและเหมาะสมกับข้อมูลนั้นหรือไม่
 - 6.2 ผลสรุปที่ได้รับ มีการอภิปรายผลที่ชัดเจนหรือไม่ ตอบคำถามตามจุดประสงค์หรือไม่
 - 6.3 ผลวิจัยที่ได้รับจะนำไปสู่การแก้ปัญหาตามที่ระบุไว้ได้หรือไม่
 - 6.4 ข้อเสนอแนะที่ได้ มาจากผลการวิจัยโดยตรงหรือเกี่ยวเนื่องจากการวิจัยหรือไม่
 - 6.5 มีการชี้แนะถึงประเด็น หัวข้อ ที่ควรจะศึกษาวิจัยต่อจากการวิจัยนี้หรือไม่ และมีความเป็นไปได้สูงเพียงใด
7. นำเสนองานวิจัยมีการสื่อสารอย่างเป็นปรนัย ตามลำดับขั้นตอนและมีชีวิตชีวาหรือไม่

ประเด็นคำถามการประเมินผลงานวิจัยตามที่ได้ยกมาข้างต้นนี้ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการประเมินงานวิจัยได้อย่างค่อนข้างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการพิจารณาที่มาและความสำคัญของปัญหา การกำหนดกรอบแนวคิด การกำหนดวัตถุประสงค์/สมมุติฐาน วิธีดำเนินการ

วิจัย จนกระทั่งถึงข้อสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากงานวิจัย โดยเฉพาะเรื่องวิธีดำเนินการนั้น ผู้ประเมินอาจพิจารณาถึงจุดเน้นของรูปแบบการวิจัยแต่ละประเภท งานวิจัยแต่ละชิ้นย่อมมีเอกลักษณ์ของตนอยู่ เกณฑ์การประเมินในส่วนนี้จึงต้องแยกออกไปตามประเภทของงานวิจัย

พิศิษฐ คັນทวนิช (2546) ได้เสนอประเด็นคำถามเพื่อเป็นแนวทางการประเมินงานวิจัย ในส่วนของการออกแบบวิธีดำเนินการ โดยจำแนกตามประเภทของงานวิจัยที่มีจุดเน้นแตกต่างกัน ดังนี้

1. งานวิจัยที่มุ่งสรุปไปยังคุณลักษณะของประชากร เช่น งานสำรวจ งานสอบถามความคิดเห็น งานสำรวจความต้องการ การศึกษาความสัมพันธ์ การศึกษาความแตกต่าง การวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ประเด็นคำถามที่อาจใช้ในการประเมิน คือ

- 1) มีการกำหนดประชากรที่เป็นไปได้ ศึกษาได้จริงเหมาะสมเพียงใด
- 2) มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง และจำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมไว้ชัดเจนหรือไม่
- 3) สามารถแสดงให้เห็นได้หรือไม่ว่า กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาได้มีความเป็นตัวแทนของประชากร ที่กำหนดได้ดีเพียงใด
- 4) มีมาตรการยืนยันได้อย่างไรว่าตัวแปรทั้งหมดที่นำมาศึกษานั้นครบถ้วนครอบคลุมตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 5) มีมาตรการยืนยันได้อย่างไรว่า ข้อมูล รายละเอียดต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมมานั้น มีความครบถ้วน สามารถนำมาวิเคราะห์ตอบคำถามได้ทุก ๆ คำถามซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 6) การพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลมีหลักวิชา หลักการ หรือทฤษฎีใด ๆ เป็นแนวทางในการดำเนินการหรือไม่
- 7) มีมาตรการยืนยันความตรงและความเที่ยง (Validity and Reliability) ของมาตรการซึ่งให้ค่ามาของข้อมูลอย่างไรหรือไม่
- 8) สถิติที่นำมาใช้ในการสรุปผลสามารถช่วยตอบคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่
- 9) ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์โดยใช้มาตรการทางสถิติใด ๆ นั้น เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของหลักทางการสถิตินั้น ๆ หรือไม่

- 10) การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องเพียงใด
- 11) การนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล มีความกระชับ ตรง และเข้าใจได้ง่ายเพียงใด

2. งานวิจัยที่มุ่งสรุปผลไปยังขั้นตอนการดำเนินงาน (Methodology) เทคนิควิธี หรือ การให้การกระทำใด ๆ (Treatment) เช่น งานวิจัยเชิงทดลอง งานวิจัยเชิงกึ่งทดลอง งานประจักษ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ งานวิจัยประจักษ์หรือการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรม ประเด็นคำถามที่อาจใช้ในการประเมิน คือ

- 1) การจัดกระทำต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นนั้นมีหลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีใด ๆ เป็นแนวทางชี้นำหรือไม่
- 2) การดำเนินการจัดกระทำต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างชัดเจนหรือไม่
- 3) การดำเนินการจัดกระทำต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นนั้น ได้มีการบรรยายไว้อย่างชัดเจนเด่นชัดพอที่จะทำให้บุคคลอื่นสามารถสร้างสภาพการณ์นั้น ๆ ขึ้นมาได้หรือไม่
- 4) การดำเนินการจัดกระทำต่าง ๆ ได้ควบคุมให้เกิดความตรงทั้งภายในและภายนอกได้ดีเพียงใด
- 5) การดำเนินการจัดกระทำต่าง ๆ นั้นขัดกับหลักจริยธรรมหรือไม่
- 6) เครื่องมือใด ๆ ที่นำมาใช้ประกอบเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลมีประสิทธิภาพดีเพียงใด
- 7) กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ศึกษามีความเป็นตัวแทนของประชากรที่นิยามตามทฤษฎี (Theoretical population) ดีเพียงใด
- 8) มาตรการทางสถิติที่นำมาใช้สามารถสรุปผล ตอบคำถามได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่
- 9) การดำเนินการจัดกระทำต่าง ๆ มีลักษณะใดที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ในทางเด่นของงานวิจัยชิ้น นั้น ๆ
- 10) การสรุปรายงานผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถกระทำได้ชัด ตรง ถูกต้อง และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพียงใด

นอกจากนี้ ถ้าหากงานวิจัยชิ้นนั้นเป็นงานวิจัยเพื่อการพัฒนานวัตกรรมก็มีคำถามที่ควรพิจารณาเพิ่มเติม คือ

11) มีข้อมูล หลักการใดชี้ว่า นวัตกรรมนั้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในประชากรที่มุ่งประยุกต์

12) นวัตกรรมเหล่านั้นได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ และข้อจำกัดในเรื่องของเงิน แรงงาน เวลา ความง่าย และการยอมรับได้ ไว้อย่างเด่นชัดเพียงใด

3. งานวิจัยประเภทที่มุ่งใช้เอกสารลายลักษณ์อักษร เช่น การวิเคราะห์เอกสาร บทความ ข้อเขียนทางการศึกษา และการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์พัฒนาการของการศึกษา ประเด็นคำถามที่อาจใช้ในการประเมิน คือ

- 1) ปัญหาที่มุ่งศึกษา มีแหล่งข้อมูลจริงที่ให้คำตอบได้หรือไม่
- 2) ได้กำหนดแหล่งข้อมูล ประเภทของข้อมูลที่มุ่งสืบค้นไว้เด่นชัดหรือไม่
- 3) มีมาตรการในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน หรือได้ข้อมูลที่มีความเป็นตัวแทนของประชากรข้อมูลหรือไม่
- 4) มีมาตรการยืนยันได้อย่างไรว่า ข้อมูลที่นำมาศึกษาเป็นข้อมูลที่แท้จริง
- 5) มีมาตรการยืนยันได้อย่างไรว่า ผู้วิจัยรับรู้ข้อมูล จัดระบบ แปลความ ตีความ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เข้ามาทั้งหมดอย่างเป็นปรนัย
- 6) การจัดวิเคราะห์ข้อมูลได้จัดกระทำอย่างมีหลักการ หลักวิชา หรือทฤษฎีใด ๆ เป็นแนวทางหรือไม่
- 7) มีมาตรการยืนยันได้อย่างไรว่า ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครอบคลุมภาวะความเป็นไปทั้งหมดที่แท้จริงของปัญหาที่ศึกษา
- 8) ในการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ควรใช้หลักการทางสถิติ ได้จัดกระทำตามหลักการที่ควรจะนำมาใช้หรือไม่ และสามารถใช้อย่างถูกต้องเพียงใด

บรรณานุกรม

- พิศิษฐ ดัชนีทวณิช. (2546). การประเมินงานวิจัยทางการศึกษา [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.thaiedresearch.org/article/info2.php?id=9> (20 ธันวาคม 2546).
- มนัส สุวรรณ (2542). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยในสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2542) การเขียนโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.
- วิจารณ์ พานิช. (2546). การประเมินงานวิจัยเชิงวิชาการ (ตอนจบ). [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://rescom.trf.or.th/2003/july2003/50/Community> (20 ธันวาคม 2546).
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2546). วิจัยอย่างไรจึงจะได้งานวิจัยที่มีคุณภาพสูง. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.thaiedresearch.org/article/info2.php?id=54> (20 ธันวาคม 2546).
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2543). ทิศทางและแผนวิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ตรวจสอบ แผนงานวิจัยหรือชุดโครงการวิจัย และโครงการวิจัยของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เสนอของบประมาณประจำปีตามมติคณะรัฐมนตรี สำหรับปีงบประมาณ 2544-2546 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สวช.
- อนูรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542). การวิจัย : ความสับสนกับประเภทของการวิจัยในสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ใน ด้าย เชิงฉวี (บรรณาธิการ) การเขียนโครงการวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม.
- Stufflebeam, D.L. and Hing field A.J. (1982). *Systematic Evaluation*. Boston,. Cluwer Highoff Publishing.

**การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานักวิจัยและโครงการวิจัย
ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัย
ระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบันราชภัฏ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานักวิจัยและโครงการวิจัย
ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัย

ระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันราชภัฏ

ณ โรงแรมเจริญธานีปรีณเซส จังหวัดขอนแก่น

ระหว่างวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ 2547

**กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานักวิจัยและโครงการวิจัย
ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา
ของสถาบันราชภัฏ
ณ โรงแรมเจริญธานีปริมณฑล จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ 23 -25 กุมภาพันธ์ 2547**

23 กุมภาพันธ์ 2547

08.00 – 09.00 น.	ลงทะเบียนรับเอกสาร
09.00 – 10.00 น.	บรรยายพิเศษ เรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนา ศูนย์สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” โดย ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (นายแพทย์กระแชะ ชนะวงศ์)
10.00 – 10.15 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.15 – 10.45 น.	พิธีเปิดและบรรยายพิเศษ โดย ที่ปรึกษาด้านพัฒนาภูมิภาคท้องถิ่น (นายวิจิต สุวรรณรัตน์)
10.45 – 12.00 น.	อภิปรายและสรุปประเด็นจุดเด่น – จุดอ่อน ในการ พัฒนาโครงการ โดย คณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยและพัฒนาระบบ บริหารจัดการคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.30 น.	คณะวิจัยของสอสบันราชภัฏนำเสนอโครงการและวิพากษ์โดยคณะ วิทยากรและคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอโครงการ
14.30 – 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.45 – 17.30 น.	คณะวิจัยของสอสบันราชภัฏนำเสนอโครงการและวิพากษ์โดยคณะ วิทยากรและคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอโครงการ (ต่อ)
17.30 – 18.30 น.	พักรับประทานอาหารเย็น
18.30 – 20.30 น.	การอภิปรายช่วง Dinner Talk เรื่อง “บทบาทนักวิจัยราชภัฏ: ผล กระทบจากชุมชนไทยสู่การก้าวทันโลกอนาคต” โดย ศ.ศุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ เมธวิจัยอาวุโส สกว. รศ.ชวน เพชรแก้ว สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี ดำเนินการอภิปราย

3 มีนาคม 2547

09.00 – 10.30 น.	แบ่งกลุ่มปฏิบัติงานพัฒนาโครงการวิจัย จำแนกตามสถาบันราชภัฏ โดย คณะวิทยาการและคณะกรรมการที่ปรึกษา (จะดำเนินการในแต่ละกลุ่ม)
10.30 – 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 – 12.00 น.	แบ่งกลุ่มปฏิบัติงานพัฒนาโครงการวิจัย จำแนกตามสถาบันราชภัฏ โดย คณะวิทยาการและคณะกรรมการที่ปรึกษา (ต่อ) (จะดำเนินการในแต่ละกลุ่ม)
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.30 น.	นำเสนอความก้าวหน้าของการพัฒนาโครงการวิจัยพร้อมวิพากษ์ โดย คณะกรรมการและวิทยาการ พร้อมทั้งให้ความรู้เพิ่มเติมโดยวิทยาการ
14.30 – 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
14.45 – 17.00 น.	นำเสนอความก้าวหน้าของการพัฒนาโครงการวิจัยพร้อมวิพากษ์ โดย คณะกรรมการและวิทยาการ พร้อมทั้งให้ความรู้เพิ่มเติมโดยวิทยาการ
17.00 – 18.00 น.	พักรับประทานอาหารเย็น
18.00 – 21.00 น.	ปฏิบัติงานกลุ่ม เพื่อปรับปรุงโครงการส่งคณะกรรมการและ สกว.

4 มีนาคม 2547

08.00 – 09.00	สถาบันราชภัฏนำเค้าโครงการวิจัยที่ปรับปรุงส่งวิทยาการ เพื่อพิจารณาให้ ข้อเสนอแนะ
09.00 – 10.30 น.	คณะวิทยาการ สรุปประสบการณ์ ข้อดี – ข้อด้อย และองค์ความรู้เพื่อการ พัฒนา
10.30 – 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 – 12.00 น.	คณะวิทยาการ วิพากษ์โครงการวิจัย พร้อมเสนอแนะแนวทางวิจัย เพื่อนำไปพัฒนาต่อให้สมบูรณ์
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.30 น.	วางแผนดำเนินงานและผลลัพธ์ที่จะได้ในปีงบประมาณ 2547
14.30 – 14.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง

14.45 – 16.00 น.

การเขียนโครงการเพื่อของบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการ
วิจัยแห่งชาติ

โดย ผู้แทนคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

16.00 – 16.30 น.

อภิปราย สรุป และปิดประชุม

คำกล่าวเปิดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานักวิจัยและโครงการวิจัย
ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัย

ระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบันราชภัฏ

วันที่ 23 – 25 กุมภาพันธ์ 2547

ณ โรงแรมเจริญธานีปรินเซส จังหวัดขอนแก่น

โดย

นายวิจิต สุวรรณรัตน์ ที่ปรึกษาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

คำกล่าวเปิดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานักวิจัยและโครงการวิจัย
ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัย

ระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบันราชภัฏ

วันที่ 23 – 25 กุมภาพันธ์ 2547

ณ โรงแรมเจริญธานีปรินเซส จังหวัดขอนแก่น

โดย

นายวิจิต สุวรรณรัตน์ ที่ปรึกษาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ท่านคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย ท่านวิทยากร ท่านผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย
ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ผมมีความยินดีที่ได้มาเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานักวิจัยและโครงการวิจัยภายใต้
โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันราชภัฏ ทุกท่าน
คงตระหนักดีว่าในปัจจุบันวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้น ไม่ได้ถูกนำไปใช้
ประโยชน์เท่าที่ควร เพราะผลงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นไปตามความสนใจของนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา
ผู้ที่ควรนำผลงานวิจัยดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ ไม่มีส่วนร่วมในการทำวิจัย ฉะนั้นผลงานวิจัยจึงไม่
สามารถแก้ปัญหาหรือช่วยพัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการของบุคคลในชุมชนได้ โดยปรัชญาของ
สถาบันราชภัฏซึ่งมีจุดเด่นในความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น สถาบันราชภัฏทุกแห่งย่อม
ตระหนักถึงความสำคัญรับผิชอบของตนต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ งานวิจัยเป็นหัวใจสำคัญประการ
หนึ่งซึ่งเชื่อมโยงสถาบันราชภัฏกับความรับผิดชอบต่อสังคม ฉะนั้นเพื่อลดจุดอ่อนและข้อจำกัดต่าง ๆ ของ
การทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาดังที่กล่าวมา ซึ่งต้องลงทุนทั้งเวลา งบประมาณ และ
สติปัญญา เพื่อให้มหาวิทยาลัยและคณาจารย์ของสถาบันราชภัฏมีศักยภาพระดับสากล ที่สามารถร่วม
กับอาจารย์และบุคลากรในท้องถิ่นพัฒนาองค์ความรู้ของประเทศ จากฐานข้อมูลจริงในบริบทของสังคม
วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของประเทศไทย โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัย
ระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันราชภัฏจึงได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินงานในปีงบประมาณ 2547
ในการดำเนินงานโครงการนี้ทุกฝ่ายเห็นพ้องร่วมกันว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่าง
อาจารย์ นักวิจัยในสถาบันราชภัฏ บัณฑิตปริญญาโท ปริญญาเอก และชุมชนท้องถิ่นผู้ใช้ผลงานวิจัยของ
สถาบันราชภัฏเป็นทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้วิทยานิพนธ์มีความชัดเจน เป็นไปตามความต้องการของ

ท้องถิ่น โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาต้องลงไปศึกษาความเป็นจริงในท้องถิ่น และกำหนดข้อปัญหาเป็นแผนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม การจัดประชุมปฏิบัติการดังกล่าวจึงได้จัดเป็นรายภูมิภาคในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง

ครั้งแรก จัดที่ภาคเหนือ ในระหว่างวันที่ 9-11 กุมภาพันธ์ 2547 ที่สวนบัววิสัย ผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการนับว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง นักวิจัยทุกฝ่ายได้ประสบการณ์ความรู้ และเรียนรู้ตนเองพร้อมจะกลับไปพัฒนาโครงการและพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มเติม ในเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ค่อนข้างใหม่สำหรับอาจารย์ส่วนใหญ่ สำหรับการจัดประชุมในระหว่างวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ 2547 ที่จังหวัดขอนแก่นครั้งนี้เป็นการจัดครั้งที่ 2 ซึ่งได้รับความกรุณาจากท่านที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีมาบรรยายพิเศษและมีวิทยากรที่เชี่ยวชาญเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากมหาวิทยาลัยขอนแก่นหลายท่าน กรุณาสละเวลามาช่วยด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

เป้าหมายที่สำคัญของการประชุมเชิงปฏิบัติการ คือ ให้ผู้บริหารและผู้ดำเนินการวิจัย รวมถึงบัณฑิตและนักวิจัยท้องถิ่น ได้รับการพัฒนาความรู้เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) รวมทั้งวิธีดำเนินการที่ถูกต้อง ได้โครงการที่พัฒนาและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ยังคาดว่า ผู้บริหาร ผู้ดำเนินการวิจัย บัณฑิตและนักวิจัยท้องถิ่นจะได้อิทธิพลร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและได้ข้อเสนอโครงการที่หลายฝ่ายมีส่วนร่วมคิดร่วมทำอย่างแท้จริง

การประชุมปฏิบัติการครั้งนี้ นับว่าเป็นนิมิตหมายใหม่ของการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรในชุมชน ผู้บริโภคงานวิจัย และนักศึกษา ฉะนั้นผมมั่นใจว่าผลงานพัฒนาเค้าโครงวิจัยที่สำเร็จจะได้รับการสนับสนุนจากท่านผู้บริหารของสถาบันราชภัฏทุกแห่งในการดำเนินงานวิจัยให้ประสบผลสำเร็จและนำไปใช้ได้จริง

ผมต้องขอบคุณท่านวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านที่มีความมุ่งมั่นอย่างสูงในการทำงานครั้งนี้ และขอให้การอุทิศกำลังสติปัญญาและเวลาที่ทุ่มเทลงไปทั้งหมดคงทำให้ทุกท่านประสบความสำเร็จในการประชุมครั้งนี้และขอเปิดประชุม ณ บัดนี้ ขอขอบคุณครับ

การบรรยายพิเศษ

เรื่อง“ยุทธศาสตร์รัฐบาลสู่สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”
ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัย
ระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบันราชภัฏ

วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2547

ณ โรงแรมเจริญธานีปรินเซส จังหวัดขอนแก่น

โดย

ศาสตราจารย์นายแพทย์กระแส ชนะวงศ์ ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี

การบรรยายของ เรื่อง “ยุทธศาสตร์รัฐบาลสู่สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”
โดยศาสตราจารย์นายแพทย์กระแส ชนะวงศ์ ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนานักวิจัยและโครงการวิจัย
ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาระบบบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ของสถาบัน
ราชภัฏ
วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2547
ณ โรงแรมเจริญธานีปรีณิเชส จังหวัดขอนแก่น

อาจารย์ ดร. ปริญญา ทีเครพ เพื่อนอาจารย์และข้าราชการ ผมดีใจที่มีโอกาสได้มาพบ และคุยด้วย เพราะว่าผมเองก็มีเลือดเนื้อเชื้อไขที่เกี่ยวพันกับสถาบันราชภัฏมาพอสมควร และคิดว่าการที่พวกเรา มาในครั้งนี้ถือเป็นการที่พวกเรากำลังทบทวนตัวเองด้วย ผมดูจากกำหนดการต่างๆ ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญและดีมาก เพราะว่าการที่จะก้าวไปข้างหน้าในฐานะผู้นำหรือผู้จะประสบความสำเร็จในด้านใดๆ ก็ตาม สิ่งที่ผมจำได้และชอบพูดอยู่เสมอ อันดับแรกที่สุด คือ Know yourself และ Be yourself

เราเป็นราชภัฏที่มีสิทธิ์ที่จะภาคภูมิใจในหลายๆ กรณี เราก้าวหน้ามาตั้งแต่ โรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู และก้าวหน้ามาถึงสถาบันที่มีความสำคัญของประเทศชาติและจะเป็นมหาวิทยาลัยเต็มภาคภูมิตามที่เรากำลังต้องการและเราปรารถนา ถ้าหากเราไม่ Know yourself และ Be yourself เราจะไปข้างหน้าอย่างขลุกขลัก เพราะเราจะต้องวิ่งตามเขามาจนกระทั่งไม่ทัน เราจะต้องทำให้เขาวิ่งตามเรามากกว่า อันนี้คือความในใจของผมที่อยากจะพบเพื่อนราชภัฏ และดีใจที่อาจารย์ ดร. ปริญญา ท่านได้มาเป็นส่วนประกอบที่นำการเปลี่ยนแปลง เพราะท่านก็ผ่านการบริหารมหาวิทยาลัยมาอย่างโชกโชนแล้ว และผมก็เคยทำงานอยู่กับท่าน และเคยเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยแต่อย่างลงไปแสดงเองก็ลงไปเป็นอาจารย์ เป็นผู้ช่วยการสถาบันวิจัยและพัฒนา เพราะบางครั้งเราก็ต้องการช่วยงานบางสิ่งบางอย่างให้มันชัดเจนขึ้น ผมเองเคยผ่านการเป็นสถาบันสาธารณสุขอาเซียน ซึ่งมีการพูดถึงเรื่องวิจัย และมาอยู่ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวิจัยเหมือนกัน คือสถาบันวิจัยและพัฒนา โดยเนื้อแท้โดยชีวิตจิตใจผมไม่ใช่ นักวิจัย แต่ก็อ้อมแอ้มๆ ไปกับนักวิจัย เหตุเพราะว่าเราจะเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ เป็นศาสตราจารย์ เขาว่าต้องทำวิจัย ต้องทำเรื่องนั้น เรื่องนี้ ก็ต้องทำไปตามระเบียบ

การทำงานครั้งนี้ของทุกท่านมีสิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่าพวกเราจะทำการใหญ่ คือการณัติ คือเอารัฐบาลเป็นตัวตั้ง เพราะอย่างไรมันก็ต้องปฏิบัติไปตามทิศทางของรัฐบาล เพราะฉะนั้นผมคิดว่า เราจะเชื่อมโยงสิ่งที่เราเรียกว่า ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลกับความเป็นจริงที่เรารู้จัก ตัวเอง ว่าเราชำนาญเรื่องเกี่ยวกับชุมชน ชนบ้าน ได้อย่างไร นะครับ ก็คงมีหลายวิธีการคิด แต่สำคัญที่สุดถ้ามีโอกาสที่จะทบทวนแต่ละสถาบันคงจะต้องถามว่า เราคือใครด้วย มาอย่างไร พ่อเป็นยังไง แม่เป็นยังไง คล้ายๆ ยังงั้นครับ เรากำลังจะมีอะไร ทรัพย์สินเป็นยังไง ตรงนี้ลองคิดดู และถ้าหากจะคิดอย่างนี้มีคนเขียนเอาไว้ แล้วบอกไว้ว่าถ้าหากเราจะก้าวไปข้างหน้า คงต้องทบทวนด้วยหลักต่อไปนี้ ผมขอตั้งข้อสังเกตไว้วันหนึ่งเพื่อที่เราจะเป็นตัวนำไปสู่การวิเคราะห์ วิจัย หรือสัมมนา ในเรื่องรายละเอียดของการวิจัยต่างๆ ซึ่งผมเชื่อว่าพวกเราจะมีความคล่องตัวสูงกว่าผมเยอะในเรื่องเทคนิคในการทำวิจัย แต่เอาภาพรวมๆ ที่เห็นเสียก่อนว่าแนวโน้มของรัฐบาลไทยกำลังอยากจะทำอะไรอยู่ แล้วสิ่งที่เป็ดยุทธศาสตร์กำลังมีความหมายอย่างไรต่อการพัฒนาประเทศ ผมเก็บและรวบรวมมาเพื่อที่จะให้ หนึ่งชั่วโมงต่อไปนี้เป็นข้อสังเกตและข้อคิดนะครับ

ผมถือว่ารัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลที่มาภายใต้รัฐธรรมนูญ ภายใต้กฎหมายเลือกตั้ง และภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่พวกเราคาดหวังอยู่แล้วจะเป็นอย่างนั้น เพราะรัฐบาลนี้ก็เหมือนกััรัฐบาลกับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงนะครับ จะเรียกว่าคิดใหม่ทำใหม่ ก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่ง แต่จริงๆ แล้วก็เป็ยแนวโน้มของโลกด้วย ซึ่งประเทศไทยก็ต้องเป็นไปตามนั้นด้วย ผมเป็ยนักเรียนแพทย์ชอบจำแบบ ก ข ค 4D 3D บ้าง ซึ่งข้อสรุปนี้ถ้าจะให้สรุปก็อยากจะฝากเอาไว้เพื่อให้ไปคิดดูเพื่อจำได้ง่ายขึ้นนะครับและจากแต่ละอันมันคงมีข้อย่อยต่างๆ ผมคิดว่าแนวโน้มของรัฐบาลไทยปัจจุบันหรือแม้แต่อดีตที่ผ่านมา หรือแม้แต่ข้างหน้าคงจะเป็นแนวโน้มที่ไปกับโลกหรือที่เราเรียกว่า Globalization นั้นละครับ แนวโน้มที่สำคัญตรงนี้มีอยู่ 4 ข้อที่ผมสรุปเอาไว้เพื่อง่ายขึ้นแก่การจำนะครับ

D ฝรั่ง คือแนวโน้มดี ประกอบด้วย 4 D ดังต่อไปนี้

1) **Demystification** เป็ย D ตัวแรก คือการทำให้ความลึกลับหายไป หรือที่พูดกันทั่วไป คือความโปร่งใส เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ทั่วโลก พวกเราที่เป็นครูบาอาจารย์ก็จะเห็นมากกว่าคนอื่นหน่อย พูดถึงเรื่อง Good Government ก็อันเดียวกันนั่นแหละครับ เพราะฉะนั้นการศึกษาวิจัย หรือแนวโน้มการบริหารจัดการของพวกเราในอนาคต คำว่า Demystification เราจะทำอย่างไร การวิจัยคงจะเริ่มจากตรงนี้แล้วว่า ในระบบของการบริหารจัดการของพวกเราที่เป็นมหาวิทยาลัย เป็ยสถาบันอุดมศึกษา และจากที่เราารู้ตัวเองว่าเรามาจากโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู และก็เป็นสถาบันราชภัฏนี้ และสิ่งที่เป็นต้นกำเนิดของความคิดต่างๆ ที่น่าจะเป็นแนวทางเรื่องนี้ก็คือ การที่ผมได้เรียนรู้จากสถาบันราชภัฏนี้ะครับว่า 1) เราเน้นเกี่ยวกับการช่วยให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาที่เป็นธรรม 2) ส่งเสริมให้การพัฒนาท้องถิ่นได้มีประสิทธิภาพ อย่างน้อยตรงนี้เป็นส่วนที่ที่เราจะต้องพูดหลายครั้งหลายครา

และจะต้องขยายความว่า ช่วยผู้คัดยโอกาสแปลว่าอะไร คงมีมาตรฐานอย่างหนึ่ง แต่ก่อนนี้เรามี คำแก้ตัวบ้างเล็กๆ น้อยๆ ว่า ที่ยังวิพากษ์ วิจารณ์ว่าบัณฑิตของเรา นักศึกษาของเรายังไม่มีคุณภาพก็ เพราะว่าเราถูกฝักมาโดยนักการเมืองโดยอะไรก็ว่าไป ทำให้เราได้ผลผลิตไม่ค่อยดี อย่างไรก็ตามตรง นี้ก็เป็นส่วนที่เราอาจจะต้องมาทบทวนกันเหมือนกันว่าจะทำวิจัยหน่อยไหม เพื่อให้เกิดความรู้เรื่องตัว เอง

2) **Decentralization** แนวโน้ม D ที่ 2 ที่จะพูดภาษาของรัฐบาลนี้หรือรัฐบาลที่แล้วหรือรัฐ บาลหน้าก็ตาม แต่เป็นเรื่องที่เราตรงกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ **Decentralization** คือการกระจายอำนาจ การกระจายทรัพยากร เห็นไหมครับว่ารัฐบาลชอบหรือไม่ชอบไม่รู้ แต่พอมาตั้งปีปี้ก็มี กฎหมายรับ รองอยู่แล้วว่าจะต้องมี อบต. อบจ. มีเทศบาล จะต้องมีการปกครองพิเศษ และแนวโน้มที่เขียนไว้ในรัฐ ธรรมนูญว่าถ้าหากจังหวัดใดมีความพร้อมที่จะเป็นจังหวัดที่มีการเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ต้องเป็น ไปตามนั้น เพราะฉะนั้นจุดนี้พวกเราก็ต้องตามเอามาพูดเหมือนเป็นของใหม่ ของเก่าครับพวกเรามาพูด มาแล้ว แต่เอามาทบทวนว่าสถาบันราชภัฏจะจับตรงไหน จะทำวิจัยเรื่องที่มีความพร้อม หรือความ ไม่พร้อม เพราะว่าผมฟังดู เขาบอกว่าการกระจายอำนาจไปสู่ อบต. อบจ. เทศบาล ครูบาอาจารย์หลาย ท่าน ไม่ว่าจะอยู่ในสถาบันราชภัฏ ไม่ว่าจะอยู่ในมหาวิทยาลัย หรือแม้แต่ข้าราชการหลายๆ ฝ่าย มักจะ บอกว่าไม่ไหว ประชาชนยังไม่พร้อม มันแย่ มีแต่ผู้รับเหมาก่อสร้าง มีแต่โกง ผมไปถาม อบต. คนหนึ่ง ว่า มีคนเขาพูดว่า อบต. มีแค่โกง โกง ทูจริต มันจริงหรือเปล่า? มีครับ มีมากไหม? ผมว่าน้อยกว่า จังหวัดนครชัยศรี หมายความว่าน้อยกว่าจังหวัดดำเนินการโดยไม่มี อบต. อบจ. ก็แปลว่าในจังหวัดจะ เป็นใครก็แล้วแต่ แต่บอกจังหวัดก็ต้องมองผู้ว่า รองผู้ว่า ฮ้าว ทำไมว่าอย่างนั้น? แต่ก่อนที่ไม่มี อบต. อบจ. จังหวัดเขาเอามากกว่านั้นครับ (หัวเราะ) เห็นไหมครับชี้กันไป ชี้กันมา พวกเราเป็นราชภัฏจะเป็น คนกลางได้อย่างไรว่าอันไหนถึงจะมีความเหมาะสม (Appropriate) แต่หนึ่งไม่พื้นที่จะต้องมี การกระจายอำนาจการปกครอง การกระจายอำนาจการปกครองแบบนี้ ก็หมายถึงการกระจายอำนาจ ทรัพยากร บุคคลด้วยครับ มีคนมาถามผมว่า ถ้าคุณหมอไปลงนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่น บ้านเกิดคุณหมอกงจะดีนะครับ ผมก็ว่าดีครับ ถ้าผมมีโอกาสมผมก็เต็มใจครับ เพราะผมเป็น รองประธานมูลนิธิส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กับ คุณอุดร ดันติสุนทร ถ้าเช่นนั้นผมก็ต้อง สนับสนุน เพราะผมเป็นหมอ เทศบาลตั้งแต่เป็นข้าราชการวันแรก อย่างน้อย 12 ปี เต็มๆ และช่วย เหลือราชการเทศบาลอีก 3 ปี ผมรู้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นมันพัฒนาของมันมาเรื่อยๆ โดยชาวบ้าน จบ ป.4 บ้าง ม.3 บ้าง ที่มาเป็นเจ้านายผม ผมก็เป็นหมอปริญญา สมมุติว่าเขาเรียกนายแพทย์ปริญญามา ก็ต้องมาอยู่ภายใต้การบริหารของท่านเหล่านี้ มันก็ไปได้ะครับ ถ้าเราบริหารทรัพยากรของชุมชน เหล่านั้นได้ มันก็ประสบความสำเร็จได้ แต่ทุกวันนี้ครูบาอาจารย์ของเราที่เรียกกร้องหาประชาธิปไตย

เรียกร้องหาการปกครองที่มีอำนาจของประชาชนกลับเป็นคนที่โน่นมากที่สุดว่า ไม่ได้หรอกครับ โรงเรียนจะไป อยู่กับ อบต. ได้อย่างไรครับ การศึกษาจะไปอยู่กับจังหวัดได้อย่างไรครับ เสียหมดเลย ครับ อบต. ถูกฉวยผลประโยชน์ครับ จะเป็นเจ้านายผมได้อย่างไร เป็นอย่างนั้นไป ทั้งๆ ที่เรียกร้องหาประชาธิปไตยมากที่สุด หูของผมได้ฟังจากครูบาอาจารย์เหล่านี้มากที่สุด ว่ายังไม่ได้หรอกครับ มันยัง แยกอยู่ครับ ถ้าหากว่ารู้สึกว่ามันแย่ มันต้องเข้าไปเกี่ยวข้องครับ แต่จริงๆ ไม่มีที่ไหนแน่ หากเราจะใช้ปรัชญาของการพัฒนาชนบทว่า “ทุกหนทุกแห่งไม่ว่ามันจะด้อยพัฒนาเพียงใดก็ตาม เขจะมีผู้นำชุมชนที่รักชุมชน รักบ้านเกิดของเขา รักประชาชนของเขามากอยู่แล้ว จึงหยิบยื่นด้านขวานให้แก่เขาเถอะ เขาจะฝ่าฟันอุปสรรคไปเองได้” (สำนวนของ ดร. วาย ซี เอ็ม) บอกว่า “In any under develop countries, there are civic minded leader who love their people who want to help their people offer them a handle, they will see it and march like an army with banner”

หมายความว่า เขาก็ทำมันอย่างสง่างาม เหมือนหนึ่งกองทหารที่ได้รับชัยชนะแล้วเช่นนั้น ด้านขวานในที่นี้ก็คือ ข้อมูลข่าวสารนั่นเอง อำนาจที่จะให้ประชาชนคือข้อมูลข่าวสาร แล้วเราจะให้อะไรกับเขาเมื่อกระจายอำนาจออกมาแล้วนอกจากทรัพยากร คน เงิน ของ แล้ว ก็คืออำนาจในการกระทำ อำนาจนั้นอาจจะมาโดยกฎหมาย โดยหน้าที่ แต่จริงแล้วที่พวกเขารับว่าอำนาจที่แท้จริงก็คือข้อมูลข่าวสารต้องเปิดเผยและให้ข้อมูล สถาบันราชภัฏจะเป็นตัวการที่สำคัญถ้าหากว่าเรายึดมั่นกับความเป็นผู้เชี่ยวชาญและชำนาญการเกี่ยวกับชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนแข็งแกร่งขึ้นโดยข้อมูลข่าวสารซึ่งพวกเรากำลังແຂກແຂງไปอีกมาก มีคนเขียนเร็วๆ นี้ ผมอ่านจากหนังสือพิมพ์ ดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ เขียนบทความลงในหนังสือมติชน บอกว่ารัฐบาลอยากแก้ไขความยากจนจะให้เสร็จภายในปีนั้น ปีนี้ ที่เป็นยุทธศาสตร์ อันแข็งแกร่ง และก็เขียนวิจารณ์ต่างๆ ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์คนเก่งคนหนึ่ง สุดท้ายก็บอกว่ามีอยู่ 2 ข้อเท่านั้นเองที่จะทำให้ประชาชนมีอยู่มีกิน มีฐานะที่อยู่ได้สง่างามได้ คือ การศึกษา คือข้อมูลข่าวสารที่จะให้กับประชาชนคือข้อที่หนึ่ง ข้อสองคือให้สิทธิเสรีภาพที่เป็นธรรมแก่เขาในการรวมตัวกันเป็น civil society นี่ก็เป็นข้อหนึ่งที่ผมทิ้งเอาไว้ลองคิดกันดู คือภาษาของราชการ ภาษาของกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ หรือนโยบายก็เป็นเรื่องที่ใหญ่ๆ ทั้งนั้นแต่จริงๆ แล้วข้อปลีกย่อยเหล่านี้ คือพวกเราต้องจับมาขยายความค่อนนั้นเองครับ ว่าคำพูดแบบนี้จะทำยังไงต่อไป

3) D ที่สาม คือ **Democratic participation** คือการมีส่วนร่วมของประชาชน ถ้าใช้คำว่า Democratic participation มันชัดเจนขึ้น ท่านนายกรัฐมนตรีจะพูดด้วยสำนวนนายกรัฐมนตรีในนามรัฐบาลด้วยสำนวนใดใดก็ตามก็เข้าความหมายเดียวกัน คือต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการโดยตรง เอาไปให้เขาทำโดยตรง ซึ่งท่านพูดอยู่เรื่อย บางครั้งบอกว่าระบบราชการไม่แข็งแรงพอ สำนวนมันเป็นอีกเรื่อง แต่ว่าจริงๆ แล้วต้องการเขามีส่วนร่วมอย่างเต็มภาคภูมิ ให้เป็นความคิดของเขา ทำอย่าง

ไรนี่ก็ต้องลองคิดดู เพราะว่าการศึกษาของเรามันเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องมายาวนาน ไม่ใช่ความผิดของใคร มันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการศึกษา แต่เป็นการพัฒนาการศึกษาที่เป็นแบบที่เรียกว่า Dictating not Consulting เห็นหรือ ไม่ครับ ผมลองทดลองดูเล่นแบบไม่เป็นทางการเมื่อ 2-3 เดือนที่ผ่านมา ก็เลยคิดว่าให้โรงเรียนของผมที่มีอยู่กับโรงเรียน รัฐบาล 15 โรงเรียน เขต 3 ขอนแก่น โดยผมนึกในใจของผมว่าเอาเด็กนักเรียน ป.4 ป.5 ป.6 กับ ม.1 ม.2 ม.3 ซึ่งวัยที่กำลัง Very Receptive หมายความว่า กำลังชาวสะอาดพร้อมที่จะรับอะไรต่างๆ แต่ใจของผมลึกๆ ที่จะทำให้เกิดขึ้นสิ่งที่เรียกว่า Leadership Development ภาวะผู้นำ เพราะผมเชื่อว่าถ้าภาวะผู้นำทำให้คนประสบความสำเร็จ และชีวิตจริงๆ ของพวกเราที่จะพิสูจน์เองว่าคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต สำเร็จจากวิชาการ ความรู้ ความเข้าใจในตำราต่างๆ เพียง 20% เท่านั้น อีก 80% มันเกิดจากภาวะผู้นำ และภาวะผู้นำเป็นอย่างไรก็ว่ากันไปจนกระทั่งมีคนตั้งเป็นกฎว่า Law of eighty twenty แต่อย่างไรก็ตามนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าผมมาทำตรงนี้เพื่อจะช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูบาอาจารย์ลองคิดใหม่ทำใหม่ แต่ก็ไม่ใช่ยากย่ำว่าคิดใหม่ทำใหม่เกินไป เดี่ยวจะหาว่าล้อเลียนหรือไปเรื่องของพรรคการเมืองมาเกี่ยวข้อง แต่ก็หมายความว่าให้อาจารย์เอาอย่างนี้ได้ไหม Democratic participation ซึ่งเริ่มตั้งแต่ครูกับนักเรียนแล้ว คือผมต้องการจะบอกความจริงว่า ครูเอานักเรียนมาที่สวนสาธารณะ สวนป่า แล้วแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มก็ได้ ไม่แบ่งก็ได้ พอลงรถแล้วเดินรอบที่ 3 กิโลเมตร แล้วกลับมาแบ่งกลุ่มถามว่าเห็นอะไรบ้าง ให้ตอบ 10 อย่าง ครูชมเก่งมาก รู้จักสังเกตดีมาก แล้วถามต่อว่า มะม่วงเธอเข้าใจว่าอย่างไร มะม่วงเป็นอย่างไร ให้นักเรียนตอบ... ไป แล้วถามว่าใครจะเพิ่มเติมอะไรหรือไม่เกี่ยวกับมะม่วง แค่นี้ก็ดี ครูอย่าพูดมากคือต้องการให้เอาศักยภาพของเด็กออกมาให้ได้ และเอาพีชชนิดอื่นสลับกันไปแล้วแต่เหมาะสม แต่หลักในใจรวมทั้งได้ฟัง ได้อินมา รวมทั้งจากอาจารย์หมอประเวศน์ วะสี ก็พูดถึงครูบาอาจารย์ เรื่องการเรียนการสอนว่า The more you teach, the less they learn เพราะฉะนั้นสอนมากพวกเขาไม่มีเวลาเรียน เพราะมันจำไม่ทัน ผมก็พูด สัมมนาที่โรงเรียนต่างๆ ที่ผมคิดว่าต้องการจะมีส่วน แต่อยากให้ทุกคนเป็นเจ้าของภาพ และคิดว่าจะทำอย่างไรกับหลักสูตร โดยเฉพาะ นักศึกษา นักเรียนเป็นศูนย์กลาง แต่พอทำจริงๆ เท่าที่เห็นมา สังเกต ครูทุกคนก็เป็นครูดี และตั้งใจทำดี แต่ครูก็ยังติดพันอยู่กับคำว่าสอน ถ้าครูดีต้องสอน เพราะฉะนั้นการสอนปัจจุบันหรือในแต่ละฐาน จึงมีแต่ครูพูด นักเรียนนั่งฟัง ต้องถือว่าครูดีที่เขาอยากแสดงว่าครูดี ต้องสอน ต้องเสียสละ ในวันเสาร์ วันอาทิตย์ ที่มากับนักเรียน ผมก็พูดเล่นๆ ว่าฝรั่งเคยพูดว่า The more you teach the less they learn ที่ต้องการให้เขาพูดให้มากๆ แต่ครูเลือกจาก 10 อย่างที่นักเรียนบอกมา สักหนึ่งอย่าง ที่ครูจะขอร่วมด้วยสัก 5 นาที 10 นาที สรุปตามที่เตรียมมา และทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ให้รู้สึกว่ามันเข้าท่า ให้เขาจำมันได้แค่นั้นก่อน เพราะจริงๆ แล้วความเป็นผู้นำของนักเรียน ของเขาวิชานที่จะเป็นผู้สำเร็จในอนาคตต้องส่งเสริมให้เขา “รู้บางอย่างในทุก

อย่าง รู้ทุกอย่างในบางอย่าง *know something in everything and know everything in something*"

ฉะนั้นการที่มานี้ก็เพื่อที่จะให้เขาเกิดความคิด ให้เขาภาควุมิใจ ให้เขาแสดงออก ครุเหมือนกับคนตาม เพราะฉะนั้นจริงๆ แล้ว ส่วนหนึ่งของใครก็แล้วแต่ผมจำว่าครุสมัยใหม่น่าจะทำตัวเป็น coffeemate ซึ่ง coffee ตัวจริง คือนักเรียน นักศึกษา แต่ครุมักจะอดไม่ได้ เพราะครุก็ต้องสอน ต้องพูด ผมไม่ได้ว่าครุนะครับ เพราะครุก็มาจากครุอีกนั่นแหละ ครุของครุก็มาจากครุ ซึ่งถ่ายทอดกันมาอย่างนี้ เพราะฉะนั้นคำว่า student center ยังเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยถนัด ตรงนี้ไม่ใช่เรื่องครุอย่างเดียว เรื่องของการหมอ การแพทย์ การสาธารณสุขก็คล้ายๆ กันอย่างนี้ เพราะระบบราชการทำให้เรารู้สึกว่าเรารู้มากกว่า เราเรียนมากกว่า เราได้รับการอบรมครั้งละแสน สองแสน ล้าน สองล้าน อยู่เรื่อยๆ จนกระทั่งเห็นหน้าใครต่อใครจะคิดว่าเขาไม่รู้หรอก ปัญหาเรื่องนี้ที่เราจะเป็นนักวิจัยเราจะต้องรู้จักตัวเอง รู้จักชุมชน ลองเอาคำพูดของ ดร.เย็น กลับมาพูดอีกครั้งหนึ่ง ดร. เย็น เป็นนักการศึกษาชั้นยอดเยี่ยม ดร.เย็น เป็นคนจีนที่ไม่ได้อยู่สหรัฐอเมริกาจนกระทั่งได้กลายเป็นชาวอเมริกัน (American citizen) แต่ชื่อว่า Y C M Yens เริ่มเป็นครุเมื่อได้ คร.มาจากมหาวิทยาลัยเขต อายุ 22 ปี ขอลาไปนึกหนึ่ง เพื่อที่จะให้จิตวิญญาณของพวกเราที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับชนบท เกี่ยวข้องกับชุมชนได้นำเอาความคิดของ ดร. เย็นมาทบทวนอีกครั้งหนึ่ง

ดร.เย็น ได้ไปเป็นข้าราชการของสหประชาชาติ ในปารีสหลังจากจบเป็น ดร.หนุ่มมา จิตวิญญาณที่เกิดขึ้นจนกลายมาเป็นนักพัฒนาชนบท จากตำแหน่งหน้าที่สูงในองค์กรระหว่างประเทศในปารีสแต่ทุกเย็นที่ลงจากตึกทำงานเพื่อจะไปคอนโดมิเนียมที่พัก เดินผ่านกลุ่มกรรมกรที่เป็นภูเขาวงเงินที่เข้ามาจากประเทศจีนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่นั่งจับเข่าคุยกัน แรกก็เดินผ่านไป ภูเขาวงเงินแต่ละคนที่ได้รับจดหมายจากเมืองจีนก็มาจ้างนักเรียนจีนที่อยู่ฝรั่งเศสอ่านให้ฟัง อ่านแล้วก็ให้ค่าตอบแทน ถ้าหากจะเขียนตอบก็ต้องจ่ายอีกครั้งหนึ่ง ดร.เย็น เดินผ่านไปทุกวันๆ เกิดความคิดว่า มีแค่คนชมเราว่าเราเก่งเป็นคนจีน อายุ 22 สำเร็จปริญญาเอก เขาบอกว่าคนจีนสมองใสแจ๋ว แต่ในขณะที่เดียวกันเพื่อร่วมชาติมานั่งให้ฝรั่งดูอยู่ทุกวันว่ามันอ่านหนังสือก็ไม่ออก เขียนหนังสือก็ไม่ได้ ก็เกิดความรู้สึกถึงความอับอาย (feel guilty) pearl s buck เขียนไว้ บรรยายถึงภาพความเป็น ดร. เย็น ว่า ความเป็นครุ จิตวิญญาณมันเกิดขึ้นว่าเราจะมาภูมิใจอยู่กับตัวเราเอง ว่าเราเป็น ดร.แล้วก็ให้ฝรั่งมายกย่อง ชมเชยจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ทำไฉน เพื่อนร่วมชาติเรายังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ มันน่าอายมากกว่าที่เราจะมาภูมิใจ ที่เราได้เป็นนักวิชาการ เงินเดือนสูงขนาดนี้ แรกเกิดความรู้สึกความเป็นครุและก็ไปสะกิดกรรมกรที่กำลังนั่งเรียงคิวรออ่านจดหมายจากเมืองจีนกันอยู่ แล้วบอกว่าพวกเราที่คอยอ่านอยู่ ขึ้นไปหาผมก็ได้ ผมอยู่ห้องนั้น ผมจะอ่านช่วย ผมไม่เอาเงิน เกิดความรู้สึกว่าได้ช่วยเพื่อนร่วมชาติสักนิดยังดี มีคนตามขึ้นไปคนสองคน

อ่านเสร็จและตอบจดหมายให้เสร็จ ค่อยไปต่อมามีคนให้ช่วยมาก ไปลืมนึกว่า อ่านดี เขียนดี เงินก็ไม่เอา
อีก มีคนไปยื่นเรื่องคิวที่ห้องเลขจนกระทั่งเที่ยงคืน ก่อนคืนก็ไม่หมด จนกระทั่งเกิดความคิดขึ้นมา
ซึ่งได้เป็นความคิดของคนจีนที่เดี๋ยวนี้ฝรั่งก็พูดกันมาก ดร.เหียน เกิดความคิดว่า เราให้ปลาเขากิน เขาก็
กินได้วันเดียว แต่ถ้าหากเราสอนให้เขาจับปลาเป็น เขาจะมีปลากินตลอดชีวิต คำพูดแบบนี้ได้มาจาก
ตรงที่ข้อเขียนของ ดร. เหียน แต่เดี๋ยวนี้ฝรั่งกล่าวถึงมาก และด้วยความคิดแบบนี้ เขามาเขียนป้ายไว้หน้าห้อง
ตนเอง เขียนว่า ผมไม่อ่านให้ใครแล้ว และไม่เขียนจดหมายให้ใครแล้ว แต่ผมเต็มใจที่จะสอนให้เขียน
เป็นและอ่านเป็น ถ้าใครต้องการจะเขียนเป็นและอ่านเป็นขอให้สมัครเรียนได้ ผมขอรับ 30 คน และมี
คนมาสมัครเรียน แต่คนรุ่นราวคราวเดียวกันหัวเราะเยาะความคิดและการกระทำของ ดร. เหียน ว่าจะไป
สอนกรรมกรได้อย่างไร ภาษาจีนมีตั้งเป็นหมื่นๆ คำ จะสอนคนพวกนี้ให้อ่านเขียนได้ภายใน 3 เดือน
จะทำได้อย่างไร เพราะว่าคนจีนที่อ่านภาษาจีนได้ ต้องเป็นเศรษฐี ต้องเรียนมากพอสมควร กว่าจำได้
หมด แต่ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู เกิดความรู้สึกว่าที่อ่านจดหมายให้และตอบจดหมายให้มี
ภาษาจีนไม่เกิน 1400 คำ ไม่ใช่หมื่นๆ คำ เพราะฉะนั้นหากจะสอนให้เขาเขียนได้ อ่านได้ในพันกว่าคำ
ควรมีการจัดระบบใหม่ 3 เดือนก็ทำได้ คือให้เขียนเป็นก็จะอ่านเป็น อ่านเป็นมันก็จะทำได้เอง เขียนได้
และทำคำรา ทำหลักสูตรขึ้นมาเอง แล้วก็สอน ปรากฏว่าสอนรุ่นแรก 30 คน มีสอบตกอยู่ 3 คน ใน
จำนวน 30 คน คัดเลือกมา 3 คน ให้มาเป็นครูช่วยสอน แล้วก็สอนมาเรื่อยๆ จนกระทั่งครู s buck มา
ชื่นชม เขียนประวัติ และชวนใครต่อใครมาสนับสนุนจนกระทั่งไปเคลื่อนไหวในประเทศจีนอยากจะ
ทำประเทศจีนให้มันอ่านออก เขียนได้ และทำได้พักหนึ่งก็มีปัญหาเรื่องสงครามเกิดขึ้น เหม่าเจอตุง เข้า
ยึดอำนาจ ดร.เหียน จึงต้องไปอยู่เกาหลี ไปฟิลิปปินส์ และไปอเมริกา ซึ่งมันเป็นเรื่องยาว จึงอยากสรุป
บทเรียนของ ดร. เหียน ไว้ 2-3 ข้อ

บัณฑิตหนุ่มๆ ที่ออกมาเพื่อไปเป็นอาสาช่วยไปทำการเรียนการสอน และไปชนบทในเมืองจีน
ต้องการเงื่อนไข 3 ข้อเท่านั้นเอง และส่วนใหญ่ก็ขาด 3 ข้อ นี้ ซึ่งมันมีอยู่บ้างแต่อ่อนแอ

1. **technical know how** ซึ่งเป็นที่มาของคำพูดของเราที่เรากำลังพูดถึงอยู่ คือความรู้จริงๆ
ในเรื่องนั้นๆ มันยังติดขัด ถ้าคนเรามี **technical know how** ก็สามารถไปได้ ใช้ได้ นั้น
หมายถึงการพัฒนาชนบทต้องส่งเสริมการศึกษาเป็นส่วนหนึ่ง เทคนิคเป็นเรื่องที่สอนกัน
ได้เพราะเทคโนโลยีมันตื่นเต้น นำรู้ นำเห็น แต่ถ้าเป็น ข้อ 2
2. **social know how** มันสอนยากขึ้นไปอีก เพราะว่าคนเรามักจะพูดว่ารู้แล้วๆ **social
known how** คือรู้จักประชาชน สังคม ชุมชน เราให้เวลาน้อยมาก เราให้การศึกษากับ
ความเข้าใจน้อยมากเพราะมันไม่ตื่นเต้น คนจนก็จนอยู่อย่างนั้น คนโง่ ก็โง่ ธรรมดา เรา
ขาดความเอาใจใส่เท่าที่ควร เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่ข้อที่ 3

3. **crusading spirit** มันเป็นภาษาทางสงครามศาสนา สงครามกุศล คือความศรัทธา ความมั่นคง มันใจที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จถึงจะยากปานใดก็ตาม อันนี้สำคัญมาก เพราะว่าบัณฑิตหรือผู้นำที่จบออกไป มันขาดความอดทน ความแน่วแน่พออยากหน่อยก็ไม่เอาแล้ว

เพราะฉะนั้นถ้าหากจะต้องทำอะไรที่มันเป็นการศึกษาวิจัย ว่าคนเราถ้าหากจะทำให้มันมีคุณภาพดีกว่านี้ 3 ข้อ ที่กล่าวมา มันจะต้องทำตรงไหน ก่อน-หลัง ก็ลองคิดดู แต่อย่างไรก็ตามไหนก็พูดถึง คร. เย็นแล้ว ขอขยายความนิดนึง ผมอาจจะไม่ได้พูดถึงอะไรที่ตรงแต่ว่ารัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ คร.เย็น เขาสรุป ได้บทเรียนอันหนึ่ง ว่า ไม่ว่าเราจะทำอะไร รวมทั้งเรื่องที่เราจะทำวิจัย จงเริ่มต้นจากที่เขามีอยู่ start from what they have และตัวที่ 2 teach from what they know คือการสอนเขาจากสิ่งที่เขาได้อยู่แล้วให้เพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นครูอาจารย์สมัยใหม่ ผมได้ยินได้ฟังว่าสมัยใหม่นี้ก่อนจะสอนหนังสือ เขามีวิธีการประเมินผล ประเมินความรู้ของนักศึกษาว่าเขารู้ขนาดไหนและก็เริ่มจากตรงนั้น ไม่ใช่เอามาเข้าใหม่ หลายคนสอนอยู่มหาวิทยาลัย บางทีครูอาจารย์ก็สอนตามหลักสูตร ตกก็ตก อย่างนี้เขาเรียกว่าไม่ได้ start from what they know และเขาก็มีความรู้ศึกษากฎมิจิที่ได้เป็นครูบาอาจารย์ที่ตรงไปตรงมา สอนตามนี้ คุณไม่รู้เรื่อง ก็ตกไป ผมว่าอย่างนี้ มันขาดความเป็นครูมืออาชีพอย่างที่ท่านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พูดในมหาวิทยาลัยขอนแก่นเมื่อเร็วๆ นี้ ท่านแบ่งครูบาอาจารย์ออกเป็น 3 ประเภท คือครูอาชีพ อาชีพครู และครูมืออาชีพ ท่านกล่าวว่าอย่างนั้น ปัจจุบันนี้เราต้องให้ความรัก ความสนใจ ที่บอกว่า student center คงจะต้องรวมว่าถ้าเขาไม่มาเรียนครบ เขามีวิธีใดความรู้อย่างอื่นใหม่ที่จะชดเชยได้ ผมเคยเป็นนักเรียนแพทย์ที่ไปทำกิจกรรมมากๆ เข้า บางทีสอบไม่ผ่านอาจารย์ก็ดี ให้มาทำงานแทน 3 เดือน ถ้า 3 เดือนคุณจะรู้หรือไม่รู้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นว่าวิธีการหลายอย่างที่จะทำให้คนเรามีความรู้เพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น คำว่า democratic participation ผมต้องการทราบเรียนท่านว่าไม่ได้หมายถึงประชาธิปไตย การไปเลือกตั้ง อย่างนั้นเสมอไป democratic คือเคารพคน ประชาชน และคนส่วนใหญ่ เช่น เคารพนักเรียนในแง่เขามีสิทธิที่จะเรียนรู้ เพราะฉะนั้นถ้าหากเคารพ ซึ่งไม่ได้หมายถึงเคารพพระชาติ ผู้หลักผู้ใหญ่ เคารพในสิทธิของเขา คงต้องให้เขามีส่วนร่วมอย่างเต็มภาคภูมิ เพราะฉะนั้นในการเรียนการสอนคงจะต้องเปลี่ยนวิธีคิด แบบ Dictating เป็น Consulting ซึ่งจะเป็นการปรึกษาโดยวิธีการไหนก็ว่ากันไปอีกตัวหนึ่ง ตัวสุดท้ายที่เป็นข้อดี ก็คือคำว่า Distribution of Resources พวกเราคงต้องคิดว่ารัฐบาลท่านคงต้องทำ ซึ่งนอกจากเป็นนโยบายรัฐบาลแล้วก็เป็นการกำหนดจากกฎหมาย จากรัฐธรรมนูญด้วย สมมุติว่าภายในปี 2549 เงินงบประมาณในการพัฒนาจะต้องไปสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ๓ ตัวเลข ประมาณ 33 % คนที่อยู่ในกระทรวง ทบวง กรม ก็อาจจะรู้สึก resystem for change ถึงแม้จะเป็นยุทธศาสตร์ของรัฐบาล แต่รัฐบาลก็ทำมาจากกฎหมาย และแนวโน้มของโลกมันก็ต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว ประเทศไทยที่ได้รับรัฐธรรมนูญมา ถึงจะมีจุดอ่อนจุดด้อยบางส่วน แต่ส่วนใหญ่ๆ ทำให้ประชาชนมีสิทธิ มีอำนาจมากขึ้น

การต่อต้านตรงนี้ ไม่สำเร็จแล้วเพราะมันเดินมาถึงจุดนี้แล้ว เพราะฉะนั้น Distribution of resources เมื่อ resources ออกมาแล้วจะทำอย่างไร ตรงนี้ก็น่าศึกษา น่าวิจัยว่ามันมาถูกทิศทางแล้ว resources จะมาถึงประชาชน เราซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนจะจับประเด็นเรื่องนี้ได้อย่างไร

ผมขอกราบเรียนว่าลองกลับไปทบทวน ถ้าสรุปอีกสักหน่อย ก่อนที่จะมีประเด็นพูดคุยกันต่อไป ผมคิดว่าในส่วนที่ผมได้ฟังได้ยินมาแล้วก็คิดว่าถ้าพวกเราจะต้องทำอย่างที่ว่าข้อคิดกันไว้จะรับยุทธศาสตร์รัฐบาลสู่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ผมก็จับประเด็นจากหัวข้อนี้ได้ว่า คงจะหันกลับมาดูหลัง มาตั้งหลักตรงที่ว่า การทำเหล่านี้พวกเรายังมีแผน มีความคิดไว้แล้ว หากพวกเราจะเป็นอยู่ข้างหน้า หรือนำการเปลี่ยนแปลง หรือเป็นผู้นำคนอื่นในสถาบันต่างๆ อย่างน้อยสถาบันราชภัฏด้วยกันถึงแม้จะไม่แข่งกับคนอื่นแต่ก็แข่งกับตัวเองจึงต้องคำนึงถึง 2 ข้อ ผมไม่อยากจะใช้คำว่าคิดนอกกรอบเพราะมันจะเป็นส่วนที่ซ้ำซาก แต่คิดว่า 2 ตัวนี้จะช่วยให้พวกเราเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้มาก

ตัวที่หนึ่ง Initiative ก็คิดริเริ่มไว้ว่า initiative มันน่าจะมีอะไร คืออย่าไปพอใจว่าแค่นี้ก็คิดแล้ว แค่นี้ก็นักแล้ว แค่นี้ก็ไม่ไหวแล้ว มันมีวิธีการอยู่สมควรรับ แล้วมันไม่ใช่เราคิดขึ้นมาเองได้จากเรานั่งฝันๆ ขึ้นมาหรอก ในโลกนี้มันไปไกลจนกระทั่งเราอาจจะเรียนรู้กับใครต่อใครก็ได้ แม้ประเทศไทยเองถ้าเปลี่ยนสถานที่เราก็จะเกิดความคิดใหม่ๆ ว่า ที่นั่นก็มีแปลกๆ ดี ไปทางเหนือก็ได้ความคิดอันหนึ่ง ไปทางใต้ก็ได้ความคิดอีกอันหนึ่ง ตะวันออกเฉียงเหนือก็มีความคิดอีกอันหนึ่งผมว่ามันมีอะไรหลายๆ อย่างที่ไม่จำเป็นต้องคิดว่าอันนี้ดีที่สุดเพราะฉะนั้น initiative จึงถือว่าเป็นเงื่อนไขแห่งความเป็นผู้นำ ที่แล้วๆ มาที่เราคิดกันแบบราชการก็ถูกนะครับ ไม่ผิดหรอก แต่หมายความว่าเราก็คิดในกรอบหนึ่ง เช่น ปีนี้เราได้งบประมาณ หนึ่งล้าน ปีหน้า บวกอีก 5% เรื่องนี้ถ้าหากจำนวนของนักบริหารเรียกว่า คือ initiative เพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ แต่ถ้าหาก initiative คิดขึ้นมาว่า ยุบระบบนี้ดีไหมครับ อย่าทำต่อเลย ซึ่งเรามีบทเรียนมาจากเอกชน ซึ่งหมดไป ร้อยล้าน หมื่นล้าน เขาบอกหยุดๆ รู้จัก CP ไหมครับ เขาหยุดก็คือหยุด ขายก็ต้องขาย ถ้าเป็นเจ้าแก้งสามเฒ่าบอกว่ายุคไม่ได้ เสียหน้า ขายก็ต้องขายคาร้าน เสียชื่อทำมาตั้ง 30 ปีจะต้องมาเปลี่ยน แต่จริงๆ แล้วต้องเปลี่ยนนะครับพวกที่ทันสมัยทุกวันนี้ indicative ทำตรงนี้ไหว ไม่ดี ไม่คุ้ม เปลี่ยน เพราะฉะนั้นผมฝากสั้นเอาไว้ว่า initiative ของเราเป็นอย่างไร initiative แค่ว่าเดี๋ยวคงได้หลาย ปกติขอย่อยเหมือนกัน

ตัวที่สอง ที่เขาพูดกันมากๆ ในวงการที่เป็นองค์กรเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ใช้คำว่า Creative พอก็คิดว่าจะเปลี่ยนไปแล้วมันต้องหาคนมานั่งคิดรูปแบบ ขอยกตัวอย่างของจริงซึ่งอาจจะมีอยู่มาก แต่ผมก็ขอยกอย่างอื่นหนึ่งถ้าจะให้ผมพูดตามหัวข้อนี้ก็คือ เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของรัฐบาลกับอุดมศึกษา คือเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนครพนมกับมหาวิทยาลัยนครราชสีมา รัฐบาลคิดหมดแล้ว รวบรวม

สิ่งต่างๆ เป็นนโยบายอะไรต่างๆ คิดแล้วก็ตัดสินใจว่ามันต้องมันมีมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น เพราะว่าการที่
ให้เรียนฟรี 12 ปี กองทุนต่างๆ มากมาย มีคนต้องการเรียนสูง เพราะใครก็อยากได้ดี คนยากจนก็
ต้องการให้ลูกได้เรียน เมื่อทบทวนดูแล้วจากการวิจัยของของนักวิชาการของมหาวิทยาลัยหลายแห่ง
พบว่าสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่เพียงพอแล้ว สถาบันอุดมศึกษาที่มีตั้งแต่จบมัธยมปลายขึ้นไป มีอยู่ใน
ประเทศไทยในกระทรวงต่างๆ 856 แห่ง รวมกับสถาบันราชภัฏ 5 แห่ง ที่กำลังเกิดขึ้นเป็นลูกผีลูกคนอยู่
ในภาคอีสาน รวมแล้วเป็น 961 แห่ง และสถาบันราชภัฏอีก 5-10 แห่ง เมื่อดูตัวเลขแล้วนับว่ามาก
เทียบได้กับประเทศที่เจริญแล้วได้ ถ้าหากว่าอุดมศึกษาเป็นแบบภาษาจีนที่เรียกว่า ใต้-ฮัก ก็แปลว่ามี
มหาวิทยาลัยอยู่แล้ว จะเรียกชื่ออย่างไรก็ได้แล้ว มีจำนวนพอแล้ว ปัญหาอยู่ที่ประสิทธิภาพและประ
สิทธิภาพที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นรัฐบาลก็มีตัวเลขมากพอสมควร และวิธีการคิดแบบเก่าที่เราจะต้องมี
มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น โดยวิธีการไปตั้งวิทยาเขตตั้งตรงนั้นตรงนี้ซึ่งแต่ก่อนไม่มี มีเฉพาะในกรุงเทพ 2-3
แห่ง สมัยผมเป็นนักเรียนอยู่จุฬา มีอยู่ 5 มหาวิทยาลัย เคียวนั้นนับไม่ถ้วนกันแล้ว จะทำแบบตั้ง
มหาวิทยาลัยขอนแก่นก็ไม่ได้แล้ว ไม่จำเป็นด้วย เงินในกระเป๋าไม่มี รัฐบาลก็บอกคณะรัฐมนตรีว่า
ขอให้ทุกท่านคิดนะว่าถ้าจะทำโครงการใหม่มันต้องคุ้มและเป็นไปได้ อย่าลืมว่าปัจจุบันถ้าจะทำโครงการ
อะไรแม้แต่บาทเดียวก็ต้องกู้เขานะ เพราะฉะนั้นเราก็เห็นว่าสถาบันต่างๆ ที่ไปตั้ง วิทยาเขต ในสมัยเมื่อ
5-6 ปีที่ผ่านมาล้มเหลว เพราะคิดว่าเราจะเป็นเสี้ยวที่ 5 จนกลายเป็นหมาน้อยธรรมดาที่ตกวบลงมา แต่
ถ้าเราจะปลอบใจคนไทยด้วยกันก็ต้องบอกว่าความล้มเหลวคือมารดาแห่งความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม
สถานการณ์ตรงนี้ถึงจะขาดเงินขาดทองแต่ไม่ขาดสถาบันอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยให้เด็กรุ่นใหม่ ก็
ต้องคิดว่า ทางที่จะคิดแบบ initiative คิดอย่างไร ใน 5-6 ปี ที่ผมพูดถึงผมจะพูดให้จบความ ทบวง
มหาวิทยาลัยมีรัฐมนตรีเปลี่ยนเรื่อยตั้งแต่ผมเข้าไปเกี่ยวข้องกับตอนหลังก็มีคนอื่น ๆ แต่ก่อนมี 5 แห่ง ตอน
หลังมาพอเปลี่ยนรัฐมนตรีก็เพิ่มอีก 5 แห่ง 8 แห่ง จนกระทั่งรัฐมนตรี 2 คน 3 คน ที่เคยอยู่ทบวง
มหาวิทยาลัยก็ไปกำหนดใหม่ จนกระทั่งมี 37 แห่ง

มหาวิทยาลัยก็ได้ความคิดมาจากนักการเมือง เพราะทบวงรับนโยบายมาจากนักการเมืองบ้าง
จากประชาชนบ้าง ตรงนั้นก็อยากได้ ตรงนี้ก็อยากได้ 37 แห่งนี้มานั่งทบทวนดู ถ้าหากจะต้องใช้เงิน
อย่างน้อยที่สุดที่จะให้ได้ ในแต่ละปีปรากฏว่า ใน 10 ปีข้างหน้าต่อไปนี้ต้องใช้เงิน 1 แสนล้าน ใน 37
แห่งนะครับ และใน 1 แสนล้านจะต้องมีอาจารย์ และเจ้าหน้าที่อีก 2 หมื่นคน เงินเดือนกับค่าใช้จ่ายที่วิ่ง
ไปวิ่งมาระหว่างมหาวิทยาลัยอีก 2 หมื่นล้าน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นอย่างนั้นด้วย ไม่
ต้องไปลากกลางไป 2,000 ไร่ 5,000 ไร่ มาทำแล้ว สิ่งที่มีอยู่แล้วจะทำอย่างไรขึ้นมา ผมจึงได้มีโอกาสถูก
แต่งตั้งเป็นประธานคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งมหาวิทยาลัย 2 แห่งนี้ ผมก็ไม่ได้มีความคิดที่เก่ง
สามารถอะไรเป็นพิเศษกว่าคนอื่น ๆ แต่คณะกรรมการก็ประกอบด้วยผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิจากที่ต่างๆ เข้ามา
นั่งคิด เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า initiative มันเป็นความคิดที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง

และพวกเราก็จะต้องมีการยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างมัน resystem for change เพราะฉะนั้นเราก็ต้องมีการศึกษาวิจัยว่าถ้าจะเป็นผู้นำสังคมก็ต้องบอกกับสังคมว่าถ้าจะต้องเปลี่ยนแปลง ลดการต่อต้านได้โดยวิธีไหน เราจะต้องคิดหาวิธีเพราะว่ามันจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอีกหลายอย่างในประเทศไทย เรา ยิ่งถ้าบอกว่าในปี 2015 อีก 11 ปี เหมือนที่ท่านนายกรัฐมนตรีปรารภนาถิ์ต่อประเทศไทยว่าเราจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ผมเองก็เป็น 2 หน้า อีกหน้าหนึ่ง อยู่กรุงเทพฯ ฟังแต่เรื่องใหญ่ๆ ใดๆ อีกหน้าหนึ่งก็อยู่เมืองพล แวงน้อย อยู่กับชนบท รายได้วันละ 80 บาท ซึ่งถ้าพูดภาษาฝรั่ง ก็คือ very challenging คือมันท้าทายต่อการที่พวกเราจะให้มันเป็นอย่างนั้นเหลือเกิน กลับมาอีกนิดหนึ่ง เป็นหมอ เป็นสาธารณสุข กลับมาคุยกับแพทย์สภา เพราะอย่างไรแพทย์สภาก็จะมีจุดยืนของเขา ผมบอกว่าผมประชุมเอาคนอื่นมาหลายคน และก็มานั่งคุยกันบอกว่าเราคิดริเริ่มที่จะทำอะไรใหม่ๆ ทุกวันนี้ประเทศได้หวั่นเป็นลูกผีลูกคนที่จะมีประเทศหรือไม่เป็นประเทศ จีนอาจจะเอาคืน ไม่เอาคืน ยังไม่รู้เหมือนกัน เขามีหมอ 10 คนต่อประชากร 10,000 คน ญี่ปุ่นมีหมอ 20 คน ต่อประชากร 10,000 คน อเมริกา มีหมอ 28 คน ต่อประชากร 10,000 คน ยุโรปโดยเฉพาะออสเตรเลีย มีหมอ 32 คน ต่อประชากร 10,000 คน ประเทศไทยมีหมอ 3 คน ยิ่งถ้าหากมีนโยบายยุทธศาสตร์รัฐบาลที่บอกว่าจะทำให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้า และให้คนเข้าถึงระบบการแพทย์ให้มากขึ้น 30 บาท ก็พอ ยิ่งปลุกระดมมากเท่าใดคนก็จะเข้ามารักษามากขึ้น หมอที่มีจำกัดอยู่แล้วก็จะเห็นความขาดมากขึ้น แล้วหมอก็หนีออกจากราชการไป ก็ไม่ใช่เรื่องที่หนีออกจาก 30 บาท เพราะว่า ประเทศมาเลเซีย ไม่มีโครงการ 30 บาท หมอก็ออกจากราชการเสมอ เพราะมันขาดใจครับ มนุษย์ยอมหาที่ดีกว่าเสมอ เพราะฉะนั้นถ้าหากเราจะเริ่มการผลิตแพทย์โดยเอามหาวิทยาลัยเอกชน โรงพยาบาลเอกชน มามีส่วนร่วม ได้หรือไม่ เราให้นักเรียนแพทย์ปีหนึ่งเกือบสี่แสนบาทต่อคน ถ้าเราให้โรงพยาบาลเอกชน มหาวิทยาลัยเอกชนโดยให้ราชการเอาโรงพยาบาลของรัฐมีส่วนร่วมให้เขาห้วละแสนบาท เราก็ผลิตแพทย์ขึ้นมาได้ แพทย์สภาก็บอกว่าสุขภาพที่ดีมันไม่ได้อยู่ที่การผลิตแพทย์ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเราอยากเป็นเสือตัวที่ 5 เอาเฉพาะเรื่องจำนวนแพทย์อย่างเฉียวเทียบกันกับ สิงคโปร์ ส่องกง เกาหลี ได้หวั่น เรายังห่างเขาประมาณ 4 เท่าตัวภายใน 10 ปีก็ยังไม่ทันได้หวั่น เพราะว่าโรงเรียนแพทย์ต้องใช้เวลา 6-7 ปี

ขอลอยกลับมาที่ผมพูดอันละเล็กละน้อย ต้องการกราบเรียนว่าวิธีการคิดคงมีหลากหลาย ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลก็เป็นยุทธศาสตร์ที่ดึงขึ้นมาจากความสำเร็จในอดีต แต่มีเงื่อนไขแห่งความสำเร็จอยู่ในหลายๆ อย่าง สรุปว่า การที่ทำวิจัยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นนั้นนอกจากจะ know yourself and be yourself แล้ว ยังมีคนเขียนเอาไว้และสรุปเป็นบทเรียนไว้ 5 ข้อ

1. **Philosophy** สถาบันถอยหลังไปตั้งหลักแล้ว ตามปรัชญาของเราที่จะเดินไปข้างหน้าเป็นอย่างไร ปรัชญาของคนที่ฝากไว้โรงเรียนเทคโนโลยีพลานิชัยการ บอกว่า การศึกษาของชาวชนบทคืออนาคตของประเทศไทย ถูกคิดอย่างไรก็แล้วแต่ต้องตั้งเป็นหลักประกันไว้

2. **Principle** เราคงต้องถอยหลังตั้งหลักที่ principle มากกว่า personal บุคคลนั้นอาจต้องเปลี่ยนแปลงได้ แต่ principle มันพื้นฐานที่จะต้องต่อเนื่องได้

3. **Practices** ที่ทำกันอยู่ปัจจุบันเป็นอย่างไร มีอะไร เพื่อที่จะได้ดูว่าที่ principle กับ practices นั้นมีช่องว่างหรือไม่

4. **Perspective** คือเรามองไปข้างหน้าเราเห็นอะไร และเราอยากเห็นอะไร หากคิดถึงเรื่องนี้ก็คิดถึง ดร.เย็นนิคหน้อย คือ start from what they have, teach from what they know ถ้าไม่อย่างนั้นเราก็จะมองคนอื่น ๆ ไปเรื่อย ๆ

5. **Potential** ศักยภาพ เพราะศักยภาพเป็นเรื่องที่ทำให้สอดคล้องกับความรู้จักตัวเองด้วย มิฉะนั้นเราจะผูกกันไปแบบฝัน แล้วก็ทำไม่ได้ ท้อถอย

ตรงนี้ก็ขอจบด้วยคำพูดของ ดร. เย็น อีกครั้งหนึ่งว่า ในการพัฒนาองค์กรของเรา ก็คงจะเหมือนกับการพัฒนาองค์กรอื่นหรือพัฒนาชุมชน หัวใจของมันอยู่ที่ว่า relive not release แปลว่า ค้างออกมา ค้างศักยภาพของตัวเอง ของประชาชนออกมาให้ได้ แล้วในนามของสถาบัน ผมรู้ว่า ศักยภาพของเรายังสูงอยู่มาก ถ้าจะใช้จำนวนเก่าเมื่อ 30-40 ปีก่อน ท่านหลวงวิจิตรวาทการ ท่านบอกว่า ข้าราชการที่ดีๆ เก่งๆ ที่เห็นผลงาน จริงแล้วใช้ศักยภาพเพียง 20% เท่านั้น ซึ่งยังเหลืออีกมากถ้าบรรยาภาศศึกษาเหมาะสมๆ กำลังใจดีๆ ทิศทาง วัตถุประสงค์ชัดเจน ศักยภาพเหล่านี้จะออกมาอีกมาก และ release แปลว่า ไปบำบัด ก็คือการขาดน้ำก็เอาน้ำให้กิน ก็คงเข้าลักษณะการให้ ปลาเขากิน เขากินได้มือเดียว แต่ถ้าหากช่วยให้เขารู้จักจับปลาเป็น เขาก็จะมีปลากินตลอดชีวิต เอามาใช้กับองค์กรของเราก็คือว่า คนทุกคนตั้งแต่ภารโรง จนถึงอธิการบดี ต้องได้รับข้อมูลข่าวสาร ต้องได้รับการฝึกอบรม ต้องทำให้เขารู้จักองค์กรของเขาให้ดี เขามาเป็นภารโรง มาค้าขาย ต้องให้เขารู้ว่าในสถาบันมีวิธีการสอนอย่างไร มีกีฬามีกิจกรรม ถึงจะไม่มาที่ประชาสัมพันธ์ ภารโรงก็สามารถบอกได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งแปลว่าไปด้วยกัน เอาศักยภาพเหล่านี้ออกมาใช้ให้หมด ถ้าพูดตามภาษาศาสตร์นี่แปลว่า ในเวลา หนึ่ง ชั่วโมงควรจะใช้ที่ไหน ใช้ให้เป็นประโยชน์ ไปดูอะไรบ้าง ในแง่การพัฒนาองค์กร ต้องทำให้ทุกคนในองค์กรใช้ศักยภาพของตัวเองเพื่อองค์กรให้สูงที่สุดครับ

ผมขอจบคำพูดแต่เพียงเท่านี้ครับ ขอขอบพระคุณที่ให้โอกาสผมมานั่งคุย ขอให้พวกเราได้ประสบความสำเร็จในความตั้งใจดีทุกประการ ขอขอบคุณมากครับ

การอภิปรายช่วง Dinner Talk ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
เรื่อง “ บทบาทนักวิจัยราชภัฏ: ผลกระทบจากชุมชนไทย
สู่การก้าวทันโลกอนาคต ”

ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาคุณภาพงานวิจัย
ระดับบัณฑิตศึกษาศาสนาบ้านราชภัฏ
ระหว่างวันที่ 23 – 25 กุมภาพันธ์ 2547
ณ โรงแรมเจริญธานีปริมณฑล จังหวัดขอนแก่น

การอภิปรายช่วง Dinner Talk ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
เรื่อง “ บทบาทนักวิจัยราชภัฏ: ผลกระทบจากชุมชนไทย
สู่การก้าวทันโลกอนาคต ”

ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาคุณภาพงานวิจัย
ระดับบัณฑิตศึกษาสถาบันราชภัฏ
ระหว่างวันที่ 23 – 25 กุมภาพันธ์ 2547
ณ โรงแรมเจริญธานีปรีนเซส จังหวัดขอนแก่น

ในการอภิปรายในครั้งนี้มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ คือ

รศ.ดร. สุจินต์ สิมารักษ์ Director, Research and Development Institute
คุณสุวรรณี คำมั่น ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต
สำนักงานเศรษฐกิจแห่งชาติ
ดร.ปรีชา อุดตระกุล รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

รศ.ดร.สุจินต์ สิมารักษ์

จากหัวข้อประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือความต้องการของอาจารย์และบทบาทของอาจารย์ต่อชุมชน และอีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของวิธีการจากที่เรามาถกกันหลายสาขา หลายแขนงหลากหลายความถนัด หลายหลายความเชื่อ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องปรับตัวกัน ปัจจุบันใช้คำว่า PAR กันมาก จากประวัติศาสตร์จะมีกว่า 20 ชื่อ มีข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าถึงความต้องการที่สูงขึ้น ผมได้ข้อมูลในปี 2545 ว่าได้มีการนำเข้าผลไม้และผักจากจีน โดยในปี 2546 เปรอ์เซ็นต์การนำเข้าเพิ่มขึ้น 70% การนำเข้าเพิ่ม 176% ซึ่งเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้น 110% ในหนึ่งปี ผลกระทบที่เห็นค่อนข้างชัด ในตอนนี้คือ โครงการหลวง โครงการหลวงปลูกผักเมืองหนาว ปลูกผลไม้เมืองหนาว เมื่อมีการนำเข้าของผลไม้จากจีน ถ้าเป็นเมืองหนาวเหมือนกันราคาถูกกว่า ชาวเขาที่เคยปลูกฝิ่น แล้วเปลี่ยนอาชีพมาปลูกผักเมืองหนาว จะถูกโจมตีจากการเปิดการค้าเสรี ประเด็น คือ

“คนเหล่านี้จะทำอะไรในอนาคต”

ผลกระทบจะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นคนจะรู้ผลกระทบคนที่ศึกษาเข้าใจในสิ่งเหล่านี้จะไปช่วยเขาได้ คือคนที่ได้มีโอกาสการศึกษาสูงขึ้นมาและอยู่ในสถาบันต่าง ๆ ที่สามารถจะทำได้

ยกตัวอย่าง กรณีจีนการเปิดการค้าเสรี ในเชิงเศรษฐศาสตร์ไม่เป็นอะไร คนไทย 60 ล้าน เมื่อตลาดขยายขึ้นเป็นพันล้าน ร้อยล้าน ถ้าขายได้ย่อมสมเหตุผลผลในเชิงของตัวเลข แต่ปรากฏว่าผักและผลไม้ไทยไปค้างอยู่ที่ด่านศุลกากร เพราะระบบราชการของจีนทำให้ผักผลไม้ต้องแช่อยู่และเสีย แต่ในแง่มุมหนึ่งจีนอาจจะไม่ได้ตั้งใจเอาของเรา เกิดความไม่สมดุลขึ้น เห็นไหมครับลงมาถึงชุมชนแล้วจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เร็ว และรุนแรง ในปัจจุบันและอนาคตความซับซ้อน ความไม่แน่นอน ความรุนแรงจะไปด้วยกันตลอดเวลา เราไม่สามารถเข้าไปปรับตัวชุมชนเหล่านี้ได้เราตกอยู่ในจุดอับมากพอสมควร

"มีคนเยอะแยะที่ทำงานตรงนี้"

เรื่องของวิธีการเป็นบทบาทสำคัญ คือสิ่งที่ต้องพูด ความไม่แน่นอนจะเห็นภาพ เช่นใช้หัวคนมาได้อย่างไร ถ้าไม่รู้ก็คือความไม่แน่นอน แล้วจะทำอย่างไร คือ

- 1) ปกปิดข้อมูล
- 2) จัดการแบบรุนแรง
- 3) จัดการแบบไม่ยุติธรรม

สิ่งเหล่านี้ตามมาตลอด เมื่อความไม่แน่นอนเกิดขึ้น และจัดการแบบง่าย ๆ ย่อมมีปัญหา ย้อนกลับมาเรื่องของ "ความรู้" กิจกรรมเป็นเครื่องมือที่จะทำให้เกิดเศรษฐกิจ การหมุนเวียนเศรษฐกิจจริง ๆ ระบบคิด ระบบการรู้เท่าทันเป็นเรื่องสำคัญมาก ภาพที่เห็นใหญ่ๆว่าเกิดอะไรขึ้นในเรื่องของความรู้ สถานการณ์ข้างนอกที่มีผลกระทบกับเรา

สมัยโบราณที่เป็นสังคมไล่ล่า กว่าที่จะเปลี่ยนมาเป็นระบบเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ใช้เวลานานมาก ย้อนดูประวัติศาสตร์ระบบก่อนประวัติศาสตร์ เรื่องระบบเกษตรแบบขยายผลผลิตแบบรวดเร็วซึ่งหมดในปี 1985 แต่ไม่ได้หมายความว่าหมดทั่วโลก ตอนนี้สังคมไล่ล่าในแอฟริกายังมีอยู่ แต่หมายความว่าคลื่นยังไปไม่ถึง แต่เป็นคลื่นที่แรงมากในยุโรป ประเทศไทยหมดไปไม่กี่ปีที่ผ่านมา ถ้าเราย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์ไทยในภาคอีสานที่บอกว่า "ป่าแดง" ประมาณ 30 ปี ที่ผ่านมา เราหยุดเพราะเราไปไหนไม่ได้แล้ว จากนั้นมายุคของ "เทคโนโลยีสารสนเทศ" ผมอยากจะชี้ตรงนี้ว่าในช่วงที่ผ่านมาจากประวัติศาสตร์มีช่วงของโลกาภิวัตน์อยู่ 3 ยุค

1. ยุคปัจจุบัน คือยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่ 3 ยุคแรกเริ่มมีการไล่ล่าอาณานิคมมีการล่าเนื้อออกไปไล่ล่า มีการสร้างเรียกว่า Silkroot ออกไปล่าอาณานิคม

2. ยุคต่อมาเริ่มมีโทรศัพท์ มีเครื่องบิน เรือกลไฟ เทคโนโลยีเหล่านี้ทำให้เขาเข้ามาหาผลประโยชน์จากเราได้

3. ยุทธศาสตร์นี้เป็นยุทธการสื่อสารแบบอิเล็กทรอนิกส์และการขนส่ง "Search unhide" หรือที่เรียกว่าล้างเมื่อไร ได้เมื่อนั้น

ถามว่า " คนที่ได้ผลประโยชน์ที่สุดคือคนที่มีความรู้และมีเทคโนโลยีทางการสื่อสารและการขนส่ง เพราะว่าทั้งสองอย่างถ้าคุณยึดอำนาจตรงนี้ได้ เป็นจุดที่น่ากลัวเมื่อถึงยุคปฏิวัติเขียว ประเทศไทยได้รับผลกระทบเรื่อง สิ่งแวดล้อม ความยากจน เรากลับมีการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่เป็นเปอร์เซ็นต์น้อยมาก

ในเรื่องการปฏิวัติอุตสาหกรรมนั้น ในประเทศไทยยังไม่เคยเกิดการปฏิวัติ ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรวย - จน เป็นผลให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม เกิดมลภาวะความอ่อนแอของสังคม เรื่องของสุขภาพและเรื่องความรุนแรง ความรุนแรงนี้ไม่ต้องพูดถึง เกิดความไม่สมดุลขึ้น เรานำความคิดเรื่องสังคมความรู้จากต่างชาตินาบริโกท ในขณะนี้ต่างชาติเข้าสู่สังคมความรู้ ถ้าอยากเป็นสังคมความรู้ เราต้องสร้างความรู้และรู้ทันความรู้และเทคโนโลยีนั้น เขาบอกว่า กระแสน้ำ ยังไหลได้ แต่กระแสน้ำโลกาภิวัตน์ แม้แต่อยู่ในป่ายังหลบไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราจะทำอย่างไรจึงมีคนกล่าวว่าเราจะต้องสร้างสังคมความรู้ที่จะมาแก้ปัญหาเหล่านี้

ในอดีตประเทศไทยไม่ใช่ประชาธิปไตยบอกว่าเราต้องเป็นประชาธิปไตย เป็นคอมมิวนิสต์ไม่ได้ เมื่อเป็นประชาธิปไตยนายทุนมาลงทุน เกิดการกีดกัน ต้องมีการทำการค้าเสรี ยกตัวอย่างที่เราทำสัญญากับจีนเรื่องการค้าเสรี หมายความว่าเราไม่รู้เท่าทันเหตุการณ์ เราข่มเสียเปรียบ ตอนนี้มาเรื่อง "โปร่งใส" คำว่า โปร่งใส มาจากภาษาต่างประเทศ คำว่า "Transparency" จะเห็นทั้งหมดเป็นภาพใหญ่ ๆ ที่จะชี้ให้เห็นว่าในที่สุดเราจะหนีจากตัวความรู้ได้หรือไม่ ขณะนี้เรามีความจำเป็นที่เราต้องสร้างความรู้เอง ประเทศไทยมีจุดแข็ง ที่เราทำให้เป็นจุดอ่อน หลายจุด จุดหนึ่งที่เราจะเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ คือจุดของความหลากหลาย ทั้งชีวภาพ วัฒนธรรม และอื่นๆ ในเขตคนที่อยู่เมืองหนาว ไม่มีความหลากหลาย แต่เราทำลายความหลากหลายไป จากที่เราเคยส่งออกไม้สักตอนนี้เรากลายเป็นซื้อไม้สัก ลองคิดดูว่า เราจะทำอย่างไรให้ความหลากหลายเป็นยุทธศาสตร์เรา เราไม่เคยใช้จุดแข็งตรงนี้ เรามาตื่นตัวกันว่าตอนนี้เราต้องไปทำความหลากหลายทางชีวภาพ เราทำไปแล้วถามว่ามีความหมายอะไร ประเทศอื่นศึกษากันหมด แล้วเราก็เอามาทำขายเล็ก ๆ น้อย ๆ

ความสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เวลาเราเข้าไปทำงานในหมู่บ้าน จะต้องละเอียดอ่อนเพราะมันซับซ้อนในเรื่องของการแข่งขัน ส่วนหนึ่งในเรื่องบทบาทที่อยากจะชี้ให้เห็นคือว่า "มหาวิทยาลัย" ซึ่งอยากจะสร้างเทคโนโลยี สร้างเสร็จแล้วเราเอาไปให้ชาวบ้านใช้ ชาวบ้านไม่ยอมรับ เกิดคำถามว่าปัจจุบันนี้ที่

เราอยู่ในสถาบันการศึกษา มองเข้าไปเอาความรู้จากภายนอกเข้าข้างใน ที่เรียกว่า Out Side in ในชุมชนที่มีความหลากหลายในชนบท ภูมิปัญญาต่างๆ นั้นคือมรดกของความรู้ และถ้าเรารู้ข้อจำกัดแล้วจะได้ ช่วยเขาได้ถูกต้อง ฉะนั้นเราต้อง Out Side in ก่อน ผลจาก Out Side in ทำให้เราเห็นหูตากว้างไกลมากขึ้น

Methodology หรือวิธีการถ้าเราทำในอนาคต In Side Out แล้วเราทำไม่สำเร็จจะกลายมาเป็น In Side In คือกลายเป็นเราคุยกันเอง ผมคิดว่าในอนาคตเราสามารถจะเปลี่ยนสัดส่วน Out Side In ให้มากขึ้น In Side In ให้น้อยลง และ In side Out น้อย เพียงเท่านี้ก็สำเร็จแล้ว สำหรับสถาบันการศึกษาตรงนี้ต้องการความรู้ที่เกี่ยวข้อง คุณธรรม ปัญญาไปพร้อม ๆ กัน นี่ก็จุดสำคัญมาก ๆ ว่าทำไมเราถึงต้อง Out Side In ซึ่งไม่ใช่เฉพาะชนบทอย่างเดียว Out Side In ระดับข้างบนได้ เพราะเราต้องรู้เท่าทัน การที่เขาเกิดปฏิวัติอุตสาหกรรม เกิดประชาธิปไตยมีความหมายอย่างไรเราต้องเปิด Free Forbase ว่ามีหมายถึงอะไร

มาถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการทำวิจัย หรือการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการที่รัฐบาลบีบให้เปลี่ยนแปลงองค์กร ตอนนั้นมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยต้องทำมียู่ 4 ห้อง โดยทฤษฎี Christine คือ มหาวิทยาลัยเป็นหลักโดยมีห้องแห่งความพึงพอใจอย่างสบาย ๆ เมื่อบอกว่ามหาวิทยาลัยจะต้องออกนอกระบบ เกิดการปฏิเสธมีการต่อต้าน มีแรงกดดันมาจะทำให้เปลี่ยนแปลงเป็นห้องที่ 3 จะเกิดความสับสนวุ่นวาย เพราะว่าไม่มีองค์ความรู้ที่จะจัดการ ในเรื่องการออกนอกระบบพูดกันไปพูดกันมาจนไม่รู้ทำอย่างไร จนมุมเพราะว่าไม่เคยปฏิบัติเช่นเดียวกัน ถ้าเราจะทำงานวิจัย PAR ต้องปฏิบัติ ถ้ามีการผลักดันให้เกิดขึ้นเมื่อเปลี่ยนแปลงได้จะเกิดพลังใหม่ แต่สิ่งสำคัญของประเทศไทยที่เกิดขึ้นคือว่าเรามาถึงห้องที่ 3 กับ ห้องที่ 2 แล้วเราออกกลับ แล้วเราออกกลับไปห้องแรก

เรื่องของการร่วมมือ เรามักจะเข้าใจคำว่าการทำงาน ร่วมมือประเทศไทยมีอยู่คำเดียว ความร่วมมือฝรั่งมีอยู่คำหนึ่ง Corroboration และ Cooperation สอง degree นี้ ไม่เหมือนกันการทำ PAR ต้องเกิด Corroboration ระหว่างเกษตรกรกับคนที่เราทำทั้งหมดไม่ใช่ Cooperation ถ้าหาก Cooperation หมายถึง การประสานงาน คือ คุณว่ามาต้องการอะไรฉันจัดให้ และคุณมีอะไรคุณก็ให้แค่ Cooperation คือต้องมาทำงานร่วมกัน ทำงานเป็นหนึ่งเดียวกันต้องช่วยกัน ทั้งความคิดเพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นเรื่องที่ไปเร็ว ถ้าเราจะทำงานเชิง PAR ต้องเป็นเรื่องของบูรณาการด้วย องค์ประกอบของบูรณาการนี้คืออะไร การบูรณาการอย่างหนึ่งต้องมีการเปิดไฟเขียวจากบน แต่อาจจะไม่จำเป็น ข้างล่างอาจจะทำเอาแต่ถ้ามีไฟเขียวเปิดจากข้างบนจะใช้ได้ อีกอย่างที่สำคัญที่สุดคือแรงบันดาลใจเข้าใจ ที่ผมใช้คำนี้เข้าใจว่า มีอยู่ 3 ระดับ ในการทำงานระดับที่ 1 เป็นระดับที่

เราใช้กันมาก ระดับที่เราทำศึกษาเพื่อเข้าใจ อีกอย่างหนึ่งต้องรู้สึกด้วยเข้าใจ คือต้องมีความรู้สึกในสิ่งที่เราศึกษา ต้องเข้าใจในตรงนั้น แต่ต้องระวังจะกลายเป็นเข้าใจ จากนั้นต้องสร้างความนิยมและจินตนาการ มีการสร้างวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดเนื้อหา พื้นที่และเป้าหมายร่วมกัน กำหนดสาขาคนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และทำแผนเรียก Mapping จากการ Mapping จะช่วยกำหนดหน่วยงานหรือคนรับผิดชอบด้วย กำหนดระบบการบริหารจัดการ การทำงานแบบบูรณาการนี้ต้องมีระบบการบริหารจัดการ โครงการที่บูรณาการต้องมีการกำหนดระบบการติดตามประเมินผล กำหนดกลไกการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม สื่อสาร เรียนรู้ ในการทำงานแบบ PAR หรือแบบบูรณาการจะต้องมีการสื่อสารเรียนรู้ ปัญหาที่พบตอนนี้ คือเราเกิดจาก 1 สาขา แต่เรามาทำงานหลาย ๆ สาขา เรามีขีดความสามารถในการสื่อสารสาธารณะ เราเข้าใจในสาขาเราคนอื่นไม่เข้าใจ ฉะนั้นเรื่องของการสื่อสารสาธารณะ ต้องระวังว่าทำอย่างไรเราจะสื่อสารและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

ในตรงนี้ทั้งหมดที่จะทำจะต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วม มีเครือข่ายทั้งแนวดิ่งแนวนอน และมีลักษณะของคน 1 คน 2 คน หรือ 3 คน เป็น Facilitator ในการทำงานตรงนั้น ความคิดจะช่วยหนุนตัวข้างล่างนี้ คือความคิดเชิงระบบ ความคิดที่แตกแยก กระจายแบบสร้างสรรค์ การยอมรับฟัง การเรียนรู้ และการเพิ่มพลังจริง ๆ

การบูรณาการมีทั้งแนวนอน และแนวดิ่ง ในแนวดิ่งหลายคนอาจคิดว่าองค์กร จากนายสั่งลงมา ต้องบูรณาการทั้งหมด มองอีกรูปแบบหนึ่งคือ ความคิดเชิงวิชาการ และโครงสร้างขององค์กร กิจกรรมในชุมชน และเครือข่ายจะต้องเกิด ถ้าขยายอย่างนี้เป็นโครงสร้างเครือข่ายขยายไปก็จะเป็นแนวราบ และสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบูรณาการนี้คือ จะต้องเป็นวงจร คือวงจรของการเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ ทำไปเรียนรู้ไป มีย้อนกลับด้วย มีการย้อนกลับแต่ไม่ใช่การถอยหลัง แต่ย้อนกลับมาเพื่อเดินหน้า เพราะฉะนั้นจะต้องทำความเข้าใจก่อเรื่องของโลกาภิวัตน์มี 3 ครั้ง (Third were) ตอนนี้อยู่ช่วง Second were คือข้อมูลที่รวบรวมมาจากหนังสือวารสารวิทยาศาสตร์ของ USA ตอนนี่วิทยาศาสตร์ของเขาเข้าไปสู่เรื่องเศรษฐกิจ ส่วนของเราวิทยาศาสตร์ก็ยังเป็นวิทยาศาสตร์อยู่อย่างนั้น สังคมยังเป็นสังคมอยู่ซึ่งไม่เกิดการประยุกต์ให้เข้ากันการวางแผนดี คุยกันดี ทำ Mapping จะเห็นภาพข้อมูลที่เป็นข้อมูลชุดเดียวกัน แต่ว่านั้นมี Section ที่สามารถช่วยแยกได้ และมีการทำงานเป็นทีม

สรุป คือท่านอาจารย์ รศ.ดร.สุจินต์ เริ่มพูดถึงผลกระทบของ SBA คือการค้าเสรี และพูดถึงเรื่องของคลื่นยักษ์ ผลกระทบจากคลื่นยักษ์ เรื่องจุดแข็งที่เราพอจะรู้ คือเรื่องความหลากหลาย พูดถึงสังคมที่ซับซ้อน เปลี่ยนแปลงเร็ว แล้วเรื่องการที่จะจัดการกับความเปลี่ยนแปลง ตอนท้ายพูดถึงเรื่องบูรณาการและเรื่องงานวิจัยที่พวกเราทำกัน

รศ.ดร.สุจินต์ โสณกุล

ผมเชื่อว่าในนี้ต้องมีคนที่ทำงานให้กับชุมชนพอสมควร และมีมุมมองที่หลากหลายและต่างกัน ที่เราได้พูดถึงเรื่องความรู้ที่เราจะไปแข่งกับเขา ความรู้อะไร นั่นคือเทคโนโลยี ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศและความรู้ ข้อมูลเป็นสิ่งที่เราบันทึก หรือเราจดจำสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวเลขหรือไม่เป็นตัวเลข อะไรต่างๆ แต่ถ้าเป็นสารสนเทศต้องเอาข้อมูลเหล่านั้นมาตีความ ให้เกิดความหมาย

ถ้าสารสนเทศฝังอยู่ในสมองเรา จะกลายเป็นความรู้ไป ความรู้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

- 1) คำว่าความรู้ที่ได้รับแล้วไม่ได้ใช้ประโยชน์
- 2) ความรู้ที่เชื่อมโยงกับทักษะ ที่เอามาใช้ประโยชน์ได้

แต่ทางทฤษฎี ไปเอามาจากหนังสือเรื่อง Learning to find “ของจีนี่” ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็น contextual กับความรู้ที่เป็น Skill สามารถนำมาใช้ได้ เพราะฉะนั้นในสมองเรานี้มันจะมีความรู้ที่เราไม่ได้ใช้และที่เราเอามาใช้ได้ และถ้านำมาใช้แล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์ สามารถแก้ปัญหาได้ เกิดปัญญา ตรงนี้เป็นจุดสุดยอดของงาน PAR เพราะงาน PAR เป็นงานวิจัยเชิงพัฒนาอยู่แล้ว ถ้าเราทำตรงนี้ได้จะมีประโยชน์มาก

ผู้เข้าร่วมประชุมจากสถาบันราชภัฏนครราชสีมา

สิ่งที่เป็นความยากในการทำงานเหล่านี้คือ ความ clear cut ในข้อมูลข่าวสารเราอาจจะมี ความเข้าใจพื้นฐานต่ำ ทำให้เวลาพูดแล้วไม่ใช่ภาษาเดียวกัน เนื่องจากวิทยาศาสตร์มีมากแต่ไม่ทั่วถึง เพราะฉะนั้นเมื่อเราไม่เข้าใจสิ่งเหล่านี้เราไปต่อไม่ค่อยได้ สิ่งเหล่านี้ ดิฉันคิดว่าการศึกษาตัวเองสำคัญ เพราะรู้สึกที่เราไม่ค่อยรู้อะไร ต้องพยายามเปิดรับข้อมูลอะไรเหล่านี้ให้มากขึ้น การลงไปทำงานกับ ชุมชน บางทีเรามองดูเหมือนไม่มีรูปแบบแต่จริงๆแล้วมีรูปแบบข้างใน เราศึกษาไปไม่ถึง อันนี้กลายเป็นความหนักใจของนักวิจัยหน้าใหม่ กลายเป็นว่าทำอะไรเราจะเข้าใจให้ต้องแท้ อาจเป็นเพราะว่า เราลง field น้อยไป สำหรับการจะปรับบริบทของการคิดให้เข้ามาสู่สิ่งเหล่านี้ พยายามปรับวิธีการที่จะ เรียนรู้สิ่งเหล่านี้เข้ากันได้ดี ดร.สุริพร สอนทางสังคมศาสตร์ บอกว่ามีวิธี แต่ต้องพยายาม ความจริง แล้วความพยายามของผม คือผลักดันให้วิทยาศาสตร์เข้ามามีส่วนร่วมทางด้านชุมชนมากขึ้น ซึ่ง ลำบากใจทั้งคนทำและคนสนับสนุน ผมกำลังจะตอบอาจารย์ว่าจริงๆ แล้วในภาพความแตกต่างตรงนี้นั้นมีจริง แล้วเราโยงหรือแปลว่าไม่พยายามจะเข้าใจว่าเรามีคำตอบอยู่แล้ว แล้วเราโยงที่ตอบคำถามนั้นไม่ได้ ถ้ามองเห็นว่าอย่างไรเพราะอาจารย์ได้พูดไว้ในตอนต้น

ผมจะได้อ่านงานวิจัยทั้งนักวิจัยหน้าใหม่ และนักวิจัยเก่า และทำหน้าที่ฝึกอบรมนักวิจัยใหม่ทั้งสายสังคม และสายวิทยาศาสตร์ ไปพร้อมๆ กันเป็นเวลา 4 – 5 ปี มาแล้ว งานของนักวิจัยเก่า บอกตรงๆ ไม่ได้ต่างกันเท่าไร แต่ผมไม่กล้าไปฝึกอบรมนักวิจัยเก่า เพราะมีความเก่าทางอารมณ์ สังคมมาก นี่คือภาพของสังคมไทยที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นในการฝึกอบรมนักวิจัยใหม่ผมจะใส่เรื่องของการสื่อสารไปตลอดว่า แม้จะเป็นศัพท์เฉพาะ คุณจะต้องมี definition ของศัพท์เฉพาะให้เข้าใจ ผมคิดว่านักวิจัยจะต้องฝึกการสื่อสารตรงนี้ โดยเฉพาะถ้าจะทำงานแบบ PAR จะต้องสื่อสารข้ามสาขาให้เข้าใจ ในส่วนของอาจารย์ ผมคิดว่ามีวิธีการทำงานและวิธีการคิดที่ทำให้เราคิดที่สามารถมองอะไรให้ชัดเจน แต่ตรงนี้ต้องฝึก ช่วงนี้ประเทศไทยกำลังขยันทุกเข้ามาสู่การพัฒนาแบบแผน 1 2 3 ใหม่ คือใช้เศรษฐกิจเป็นตัวนำ ซึ่งจากแผน 1 2 3 เป็นตัวนำนี้ เรารู้ต่อเมื่อมาถึง แผนที่ 8 แผน 9 เราถึงได้ย้อนเอาเรื่องของสังคม ของทรัพยากรมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ตอนแรกเราไม่พูดถึง ตอนนี้เราก็จะย้อนกลับไปตรงนี้อีกแต่ยังคิดว่าเราได้ผ่านมาและมีทุนมาพอสมควรแล้ว ผมไม่ทราบว่าผลกระทบระยะยาวจะเป็นอย่างไร คงจะต้องดูกันต่อไป

ผู้เข้าร่วมอภิปราย

ในปัจจุบันนี้ สังคมไทยมีการกระทบกันอย่างรุนแรง ระหว่าง Localization and Globalization ในภาวะเช่นนี้ สถาบันราชภัฏเรามาถึงจุดเปลี่ยนที่เกือบจะเรียกได้ว่าน่ากลัว เพราะถูกมองจากภายนอกว่าไม่พร้อม ในภาวะอย่างนี้ อาจารย์เสนอทางเลือกให้เราได้สร้างคุณภาพของเราได้บ้างหรือไม่ คือมีอยู่ 3 จุด จุดหนึ่ง คือ Localization จุดหนึ่งคือ Globalization และอีกจุดหนึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่ผมไม่รู้ว่ายืนอยู่ข้างไหนในฐานะที่ราชภัฏอยู่ในท้องถิ่น ปรัชญาสอดคล้องกันว่าต้องพัฒนาท้องถิ่น ต้องเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นทำให้ผมค่อนข้างสับสน ถึงวันนี้แม้จะรู้ว่าเราจะต้องทำสิ่งที่สอดคล้องกับปัญญา มองเห็นว่าจะทำ แต่ไม่รู้ว่าเราจะหากระบวนการใดมาทำสิ่งเหล่านี้ให้คนในสถาบันราชภัฏนี้ได้เข้าใจ อยากให้อาจารย์ลองเสนอทางเลือกอย่างอิสระ

รศ.ดร. สุจินต์ ติมารักษ์

พูดถึงตัวองค์กรจะเกี่ยวกับหลายเรื่อง เรื่องโครงสร้างต่างๆ โครงสร้างการบริหาร โครงสร้างในการจัดการการเรียนการสอน โครงสร้างอะไรต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน แต่จะต้องมากระตุ้นกันในเรื่องระบบคิด คือต้องทำวิกฤตให้เป็นโอกาส ในแง่ globalization มีผลกระทบในแง่ลบแน่นอน แต่เราคิดว่าสิ่งนั้นจะต้องมีผลกระทบที่เป็นโอกาสหรือจะต้องมีช่องทางโอกาสที่เราสามารถจะเอาไปใช้ เพราะฉะนั้นเราคงต้องๆ ไป out side in มากขึ้น ในเรื่องของ globalization ตรงนั้น แล้วจะทำให้ localization เป็นอย่างไร ตรงนี้ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ท่านรองรัฐมนตรี สมคิด จะพูดว่า local link

global root rich หมายความว่า local มีโอกาสที่จะเชื่อมโยงกัน ผมนึกกำลังกันแล้วสามารถนำไปสู่ระดับนานาชาติได้ จะเห็นว่ามีโอกาสอยู่หลาย ๆ เรื่อง เรื่องของความหลากหลายของเรานี้ทำให้เกิดผ้าอย่างนี้ ผ้าครามที่ราชภัฏสกลนครเป็นศูนย์ที่ สวทช. ไปสนับสนุน ที่จะเข้าไปสู่ตลาดต่างประเทศ ผ้าอย่างนี้มีโอกาส ฉะนั้นตรงนี้ทำอย่างไรจึงจะคิดเรื่องเชื่อมโยงจากจุดที่ได้เปรียบจากสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา ก่อน ตัวนั้นจะเป็นตัวที่ทำให้เราเริ่มเห็นว่าคนเราจะทำงานอย่างไร สิ่งที่ผมคิดว่าในแง่ขององค์กรที่ขาดอยู่ตอนนี้ แม้แต่ที่ในมหาวิทยาลัยที่ผมอยู่ก็ขาด คือเรื่องที่เราพูดกันมากเรื่องการเปลี่ยนแปลงองค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เปลี่ยนโครงสร้าง แต่สิ่งหนึ่งที่เราไม่ได้ทำ หรือพยายามทำแต่ไม่ได้ทำอย่างจริงจัง แล้วเราไม่ได้หาคุณค่าร่วมขององค์กร หรือค่านิยม ตรงนี้เป็นหัวใจสำคัญมาก ๆ ในเชิงยุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นจะต้องเป็นเลิศในทางวิชาการ อันนี้ไม่ใช่คุณค่าร่วม คุณค่าร่วม เช่น องค์กรนี้จะเน้นเรื่องคุณภาพ ทุกคนจะพูด จะทำอะไรต้องเรื่องคุณภาพ ถ้าเกิดสถาบันราชภัฏพูดว่าเราจะเล่นเรื่องของสังคมชนบทอย่างมีคุณภาพ ทุกคนจะเริ่มมอง จะสอนวิทยาศาสตร์จะต้องเข้าไปถึงตรงนั้นให้ได้ เพราะฉะนั้นจุดร่วมตรงนี้ในองค์กรที่ผมดูมา ไม่ทราบว่าได้พยายามสร้างหรือไม่ จะต้องไปดูว่าตัวนี้เป็นตัวที่เราขาด และตัวนี้เป็นหัวใจสำคัญ ก่อนที่จะไปถึงเรื่องการปรับองค์กรและอีกส่วนหนึ่งที่เรขาดกันมาก ๆ คือภาวะผู้นำ ไม่ได้หมายถึงว่าจะต้องเป็นตำแหน่งอธิการบดี รองอธิการบดี แต่ทุกคนต้องมีภาวะผู้นำอยู่ในตัวที่จะสามารถขึ้นมา facilitate ให้คนอื่นขึ้นมาและสามารถทำงานได้ผมกำลังมองที่อนาคต คือค่านิยมร่วมกับตัวคน แต่ที่ผ่านมาเท่าที่ผมรับทราบมาจากประสบการณ์ เราไปเน้นเรื่องโครงสร้างกับระบบการบริหาร 2 ตัวนี้ถ้าเกิดเราทำไปแล้วไปคิด ในที่สุดเราก็บอกว่าคนเราไปไม่รอด เราไม่มีค่านิยมร่วม เพราะฉะนั้นน่าจะมาสร้างกัน ผมไม่คิดว่าทุกแห่งจะเหมือนกัน จะต้องมีความแตกต่างกัน

อาจารย์สุวรรณ คำมัน

ส่วนหนึ่งที่จะพูดคือ ยุทธศาสตร์ที่ว่าผ่าน ครม. สัญจรแล้ว มีหน้าตาเป็นอย่างไร แล้วเราจะเอาไปทำอะไร คิดว่าท่านคงทราบคำตอบแล้วว่าการทำงานวิจัยการพัฒนาคุณภาพงานวิจัยบัณฑิตศึกษาของเรา คงจะทราบผลสะท้อนจากคณะกรรมการไปบ้างแล้ว คิดฉันเป็นหนึ่งในกรรมการมีข้อตกลงกันในกรรมการว่าเราควรจะมานำเสนออะไรที่เป็นกรอบของชาติ เพื่อเป็นการจุดประกายหรือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันว่าข้างนอกส่วนรวมเขาทำอะไร เราจะมียุทธศาสตร์อะไรที่จะช่วยเข้าไปสานในฐานะที่เป็นภาควิชาการจะไปสานภาครัฐและไปเชื่อมต่อประชาชนต่อประชาสังคมอย่างไร ทราบว่าทางผู้จัดคงจะแจกยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดไปแล้ว ได้ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด แต่ที่จะพูดไม่ใช่ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด เพราะยุทธศาสตร์ที่จะพูดเป็นยุทธศาสตร์ภาคการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คงจะเป็นโจทย์ในการนำไปทำยุทธศาสตร์ภาคซึ่งท่านมีรายละเอียดอยู่แล้ว จะ

ได้ว่าถ้าท่านสนใจจะไปพัฒนางานวิจัยตรงไหน จะสามารถเชื่อมโยงกันได้ อย่างที่เรียนว่ายุทธศาสตร์
ตัวนี้ทั้งผ่าน กรม. สัญจรไปจะทำบันทึกย่อมาพูดคุยกัน ก่อนอื่นต้องพูดถึงสภาพเศรษฐกิจที่ผ่านมาของ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างไร จะถือว่าเป็นภาคที่มีความยากจนมากที่สุดตามสถิติ ก่อนปีวิกฤติทาง
เศรษฐกิจในปี 40 ในภาพรวมของทั้งภาคมีอัตราการเจริญเติบโตทางสถิติ 8.5 % ในขณะที่หลัง
วิกฤติก็ติดลบไปเมื่อปี 42 จะฟื้นขึ้นมาเป็นบวกได้ก็ใช้เวลาพอสมควร ซึ่งอยู่ใน U - Shape นาน เริ่ม
ฟื้นตัวขึ้นมาเมื่อปีที่แล้ว สองปีที่ผ่านมา การฟื้นตัวขึ้นมาตรงนี้ยังไม่สามารถวางใจได้ว่าเศรษฐกิจหลัง
วิกฤติจะโตเฉลี่ย 0.2 % ในภาคจะโตขึ้นถึง 8 % เมื่อมีผู้ว่า CEO มัชยุทธศาสตร์ แล้วตั้งเป้าหมายการเจริญ
เติบโตทางเศรษฐกิจไว้ 8% เราจะทำได้อย่างไรถ้าเราไม่ประสานความร่วมมือทั้งทุกภาคส่วน เพื่อที่จะ
ให้ได้ไปพร้อม ๆ กันและโตอย่างมีคุณภาพไม่ใช่ว่าโตแค่ global แล้ว local ไปไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่
ไม่พึงปรารถนา

เพราะฉะนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คงจะเป็นโจทย์สำคัญหรือปรัชญาสำคัญจะนำทาง
พัฒนาของเราเพื่อที่ว่าจะไม่เกิดฟองสบู่แตกอีกครั้งหนึ่ง เราจะต้องตระหนักว่า เราจะทำอย่างไรจึงจะ
ทำให้ “ local ” เข้มแข็งก่อนที่จะไปสู่ “ global ” ได้คงจะต้องเชื่อมโยงกันอย่างทุกระดับอย่างใกล้ชิด
อุตสาหกรรมก็ขยายตัวเพิ่มขึ้น การศึกษาเรื่องสาธารณสุข เรื่องของบริการทางสังคม มีความครอบคลุม
ทุกพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพราะเหมือนกับว่า ส่วนกลางหรือภาคราชการทางส่วนกลางมอง
ว่าสถิติว่าที่นี่มีประชากร 21.6 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นคนที่มียาได้ต่ำค่อนข้างมาก ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญที่
จะให้กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ลงโครงการค่อนข้างครบถ้วน อยู่ที่ว่าเราใช้ประโยชน์หรือว่าเราทำ
ให้ปริมาณที่เรามีอยู่สร้างคุณภาพ ได้มากน้อยเพียงใด สิ่งที่ยากจะนำเสนอตรงส่วนนี้คือจุดแข็ง
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เราจะเชื่อมโยงกันทั้งในนานาชาติระดับชาติ ระดับภูมิภาค และบทบาท
ของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นได้ เราต้องรู้ว่ามีจุดแข็งอะไรบ้าง เรามีโอกาสที่ประมวล คือต้องหาให้
ได้ ไม่ขึ้นกับการลงทุนพัฒนา เรื่องข้าวหอมมะลิไม่มีใครกิน หุงกลาร้องให้ ซื้อมีแพง แล้วจะมีชื่อเสียง
ต่อไปในอนาคต ปีนี้ได้ข่าวว่า ข้าวก็จะดี แม้จะได้ข่าวที่น่าตกใจว่า อดก. หรือ การรับจำนำข้าวมีการ
ปลอมปนมากพอสมควร ตรงนี้คงจะต้องเข้าไปบทบาทในการเฝ้าระวังการกระทำผิด มีขอบข่ายใน
ชุมชนในสังคมของเรา ปศุสัตว์ยังเป็นอันดับที่น่าสนับสนุน ยังเป็นจุดแข็งของภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ ส่วนใหม่กับยาง ยางเริ่มเข้ามาเติบโตมีการขยายตัวค่อนข้างสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรา
พยายามที่จะเอาจุดเด่นในเรื่องของพืชเศรษฐกิจเหล่านี้ขึ้นมา เพื่อที่จะดูว่าจะมีกระบวนการอย่างไร
ปรับฐานการผลิตให้เป็นครบวงจรแทนที่เราจะทำเฉพาะวัตถุดิบ แล้วไปส่งภาคอื่นหรือว่าส่งไป
ต่างประเทศโดยตรง ถ้าเราทำให้มีครบวงจร และมีความเชื่อมโยงกัน จะทำให้เกิดการจ้างงานและคน
จะอยู่ในถิ่นมากขึ้น ไม่ต้องพูดถึงความร่วมมือของเพื่อนบ้าน เริ่มที่จะเห็น free trade agreement

free trade area.

กับเวียดนามประชุมกันแล้ว เป็นจุดแข็งของภูมิภาค โดยสภาพพื้นที่ วัฒนธรรม และความอุดมสมบูรณ์ เราจับจ้างผลิตอย่างเดียวหรือรับจ้างทำวัตถุดิบเฉย ๆ ซึ่งไม่รู้ว่ามีมูลค่าใน supply chain นั้นมีอะไรบ้าง เศรษฐกิจจะต้องใกล้เคียงกับภาคอื่นๆ ธรรมชาติเป็นเป้าหมายที่จะฟื้นฟูเพิ่มป่าชุมชนมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนมี 5 ยุทธศาสตร์ คือยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดคือ ยุทธศาสตร์ในการสร้างคน แท้ที่จริงแล้วแต่ละยุทธศาสตร์มีบทบาทของคนที่จะเข้าไปอยู่ในการขับเคลื่อน ไม่ว่าจะเป็นการยกระดับฐานะของการผลิต ต้องอาศัยกำลังคนที่มีศักยภาพมีความสอดคล้องกับตลาดแรงงานในภูมิภาค และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ฐานเศรษฐกิจขยายตัวขึ้น มีความหลากหลายมากขึ้น สร้างโอกาสให้คนจน คนด้อยโอกาสมิรายได้เพิ่มขึ้น มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ สัมมาอาชีพสูงขึ้น ชุมชนเข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้มันเป็นฐานที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นเดียวกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดหาฟื้นฟูน้ำ ป่า ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร การศึกษา การเรียนรู้ และการนำทุนทางสังคมที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ พัฒนาภูมิภาค ตอนที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจได้ทดสอบแล้วว่าทุนทางสังคมมีความเข้มแข็งพอสมควร ที่จะสามารถรองรับผู้ที่ถูกปลดออกจากงาน ผู้ที่ตก safely net แล้วกลับมาอยู่ที่บ้านจะได้รับการดูแล และการช่วยเหลือจากเครือข่าย จากชุมชนทำให้เขากลับไปทำงานหาเลี้ยงชีพได้ต่อไป กล่าวคือไม่ล้มเหลว โดยสิ้นเชิงเหมือนบางประเทศ นี่เป็นทุนของสังคมที่มีอยู่ แต่อาจจะไม่ได้ระดมกว่านำมาใช้ประโยชน์ ให้เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาในมิติต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน และกว้างขวางมากขึ้น เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องทำอะไรที่เป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ไม่ว่าจะเป็นไหลเรือไฟ บั้งไฟ เรืองฮิด 12 คลอง 14 ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้ววิเคราะห์ดูจะเป็นโจทย์ให้ทำงานวิจัยได้ และเป็นงานวิจัยที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่น แล้วยังเป็นงานวิจัยที่มองทั่วในเชิงของการปกครอง มองทั้งในเชิง goods government แล้วการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับวัฒนธรรม คุณธรรมคู่กับการเรียนรู้ได้อย่างดี ฮิดที่สำคัญ คือ event → Good Governance

ยุทธศาสตร์ที่หนึ่งสาระสำคัญมีอยู่ 3 เรื่อง คือ เรื่องแรกการยกระดับสินค้าการเกษตร ต้องเลือกสินค้าที่เป็น product champion เช่น มันสำปะหลัง ถ้ารู้ที่จะสร้าง supply chain มูลค่าเพิ่มได้ อย่างที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก คือทำภาชนะที่จะใส่อาหาร ทำคล้ายโฟมแต่ผลิตจากแป้งมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นการช่วยภาคการเกษตร ช่วยทั้งภาคอุตสาหกรรมเกษตร และยังทำให้เกิดการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้นด้วย อีกส่วนหนึ่งคือข้าวโคโหม ซึ่งรัฐบาลพยายามทำเต็มที่ เมื่อ fashion show ที่สยามเซ็นเตอร์ สยามสแควร์ จนไปถึง Emporium ที่กรุงเทพฯ เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ซึ่งมีหนึ่งชุดที่ไปจากวิทยาลัยช่างทองหลวงที่กรมอาชีวศึกษา

ที่ได้ไปโชว์ด้วย ถือว่าเป็นโอกาสดีเหมือนกัน การจัด event แบบนั้นเราจะทำให้เป็น fashion city ได้ คงต้องใช้เวลา และเราต้องสร้างความเข้มแข็งในเรื่องใหม่โดยที่ไม่ทิ้งอะไรที่เป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ เรา จะไปมุ่งที่เป็น fashion ในขณะที่ละเลยของดีของเรา หรือว่าไปทำให้เกิดการปนเปื้อนมากเกินไป เป็น การทำเพื่อที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน

๗ Eastern Seaboard
ใหม่ก็เช่นเดียวกันไปซื้อใหม่จากต่างประเทศเพื่อนบ้าน ซื้อได้แต่ต้องมีการรักษาพืชพรรณ เก่าแก่ของเราไว้ด้วยไม่ใช่ใช้แต่ใหม่วิทยาศาสตร์เสมอไป เป็นต้น เชื่อมโยงกับฐานการผลิตหลัก ของประเทศแต่ละภาค ~~eastle-seaboard~~ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วเราจะได้ใช้ ประโยชน์ร่วมกันว่าสินค้าอะไรที่มีฐานการผลิตที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งออกท่าเรือที่นั่นได้ หรือว่าส่งไปที่สนามบินนานาชาติ หรือว่าส่งไปที่ศูนย์การขนส่งทางอากาศที่อุดะภา อันนี้เป็น ประสิทธิภาพของอุตสาหกรรม โดยการสร้าง Infrastructure ให้เชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค การสร้าง รายได้จากภาคบริการจะมาท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยิ่งรู้ว่าเป็นภาคที่เทียบกับภาคอื่น ๆ แล้ว เราอาจมีภูมิอากาศที่ร้อนแต่เรายังมีอากาศหนาว ซึ่งเป็นที่ถูกต้องใจชาวต่างชาติ แล้วคนจากภาคอื่น ๆ จะเริ่มที่จะมาท่องเที่ยวมากขึ้น เพราะฉะนั้นนี่เป็นโอกาสอันดีที่เราจะมีการสร้างงานสร้างรายได้ใน ภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือเรื่องวัฒนธรรมทางอีสาน ตอนใต้ เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมขอมทางอีสานเหนือ ซึ่งมีความหลากหลายมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากนี้เราจะมีเขื่อนธรรมชาติทั่วไปแล้วเรายังมีวัฒนธรรมเก่าแก่ที่น่าสนใจ นำศึกษาเรียนรู้ ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน แนวทางหนึ่งที่เรามองว่าเป็นยุทธศาสตร์เรา ที่จะทำร่วมกันคือ ด้านความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีการเงิน การศึกษา และสาธารณสุข การศึกษากับสาธารณสุข ความจริงเราเปิดเสรีทางการศึกษาไปแล้วแต่การเปิดเสรีเป็นข้อตกลงของ WTO เราเป็นสมาชิกของ WTO หรือองค์กรการค้าโลก เพราะฉะนั้นคงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเปิดเสรี ประเด็นอยู่ที่ว่าเราเตรียม แล้วเรามี strength หรือเรามีจุดแข็งตรงไหน เราจะไปร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อขยายฐาน เศรษฐกิจหรือว่าขยายฐานบริหารด้านการศึกษาหรือว่าสาธารณสุข เรื่องสาธารณสุขไม่น่าจะเป็น ข้อกังขา เพราะประเทศไทยค่อนข้างจะเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคนี้ได้ การศึกษาในบางเรื่อง เช่น วิทยาศาสตร์ - สุขภาพเชื่อมโยงกัน หรือในแง่ของทักษะฝีมือ เรามีเป็นจุดขายพอสมควรที่ต่างชาตินิยม เข้ามาเรียนเรื่องเศรษฐศาสตร์ เพราะฉะนั้นในภูมิภาคนี้เราต้องมองว่ามีมหาวิทยาลัยใดในภูมิภาคที่จะ เป็นศูนย์กลางของการศึกษาได้บ้าง เพื่อที่จะเป็นจุดขายในขณะที่เดียวกันคงจะไม่ทิ้งประชากรส่วนใหญ่ ของประเทศ ที่ยังต้องมีความรู้ในระดับที่สูงขึ้น นั้นหมายความว่าการศึกษา กับสาธารณสุขเป็นสินค้า สด ซึ่งเมื่อเปิดเสรีแล้วมีผลกระทบต่อส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อม

พอสมควร ว่าทำอะไรไม่ให้คนต้องซื้อบริหารที่แพงเกินไป ในขณะที่เราสามารถมีส่วนร่วม มีส่วนแบ่งในตลาดโลกหรือตลาดภูมิภาคด้วย

แนวทางที่สองคือ เรื่องเมืองหลักชายแดน การจะให้มูลค่าอาหาร เป็นศูนย์กลางการพัฒนา และคานั่งเป็นประตูที่ส่งออก ซึ่งมี MOU ร่วมกัน สินค้าเกษตรอุตสาหกรรมสิ่งทอจะมาเป็นระบบมากขึ้น ในอดีตทำเป็นชุมชนเป็นหมู่บ้าน ส่วนนั้นยังทำได้เพื่อมองในเชิงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ทำพออยู่พอกินพอมีพอใช้ ในชุมชนถ้าเหลือแล้วจึงส่งออกนอกชุมชน ส่งไปในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับนานาชาติต่อไป

แนวทางที่สาม คือ การสร้างโอกาสให้กับคนจน ซึ่ง 61% ของคนจนทั่วประเทศจะอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัญหาคือ ที่ทำกิน คนอพยพไปทำงานในกรุงเทพฯ อยู่อย่างแออัด ขาดสุขภาวะ ขาดคุณสมบัติชีวิต เนื่องจากว่าขาดที่ทำกิน บางคนอาจจะไม่ caravel คำนิยมร่วมว่า เมื่อก่อนเคยลำบาก คนเหล่านั้นทำงานอย่างที่เคยทำไม่เป็นแล้ว เพราะเขาหลงแสงสี ต้องอยู่แออัดในกรุงเทพฯ เขายอมเพราะหนึ่งเขาไม่มีที่ทำกิน สองเขาอยู่บ้านไม่รู้จะทำมาหากิน อาชีพอะไร ส่งเงินกลับมาบ้าน จึงเกิดภาพของครอบครัวที่ขาดการเชื่อมต่อระหว่างช่วงวัยเด็ก ละเลยคนแก่ซึ่งต่างเป็น dependency group ในเชิงประชากรศาสตร์ แล้วเขาเป็นผู้ที่มีอัตราการพึ่งพาคนอื่น แต่เขาต้องมาดูแลกันเอง ทำให้เขาขาดความมั่นคงในชีวิต ความมั่นคงของมนุษย์ไม่เกิด เพราะฉะนั้นเรามองว่าการสร้างโอกาสให้คนจน ยุทธศาสตร์อันดับแรกคือการที่จะต้องเพิ่มรายได้ให้ family income เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 10,000 บาท ภายใน 5 ปี สร้างโอกาสคือ งานในอาชีพเกษตร การให้ทุนและเสริมเทคโนโลยี นี่เป็นโครงการเพิ่มรายได้แก่ชุมชนแก่คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เป็นต้น การรับงานมาทำที่บ้าน (Home work) ก่อนข้างเข้มแข็งรับงานมาทำ รับจ้างไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งแน่นอนบ้างถูกหลอก บ้างก็ได้ดี สัมมนาที่แท้จริงเป็นโอกาสปลอม ๆ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนี้ถือว่าเป็นหลักในการที่จะทำให้กระบวนการในการพัฒนาประเทศ

ตัวอย่างที่จังหวัดขอนแก่นปราชญ์ชาวบ้าน แต่ละท่านมีแนวคิดในการพึ่งพิงตนเองโดยที่มีความรู้ของท่านเป็นภูมิปัญญาที่จะมาจัดการกับบริหารจัดการความเอื้ออาทรต่างๆ ที่รัฐบาลให้มาได้ อย่างมีประสิทธิภาพ คือ เป็นเรื่องดีที่มีโครงการเอื้ออาทร แต่ประเด็นอยู่ที่ว่าชุมชนจะมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะบริหารจัดการ มีองค์ความรู้ที่จะจัดการเอื้ออาทรเหล่านั้นได้เพียงใด การจัดทำแผนชุมชนทำมา 2 ปีแล้ว คาดว่าปี 47 จะครบทุกชุมชน แผนชุมชนเป็นแผนที่เกิดจากเวทีประชาชนพูดถึงปัญหาความต้องการร่วมกัน และประเด็นที่จะเชื่อมโยงคือ ต้องให้แผนชุมชนไปเชื่อมโยงกับแผนของตำบลให้ได้และเชื่อมโยงกับแผนของจังหวัด แล้วถึงผู้ว่า CEO เพื่อจะให้มีการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ

ด้วย concept ของแผนชุมชนคือ สิ่งที่ชุมชนแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ส่งเสริมบทบาท องค์การบริหารส่วนตำบล อบจ. ให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนโดยสร้างระบบให้มีเวทีของประชาชนที่มากบอกความต้องการ ตอนนี้แผนชุมชนที่ประสบความสำเร็จหรือแผนที่มีความชัดเจน ชุมชนมีความสามารถ จากที่ประเมินในหนึ่งปีพบว่า มีประมาณไม่ถึง 5% แสดงว่า การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนยังต้องการความช่วยเหลือที่ช่วยเชื่อมต่อระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน เพื่อให้ชุมชนเติบโตขึ้นเรื่อยๆ การยกระดับคุณภาพชีวิตที่รัฐบาลประกาศภายใน 6 ปีจะไม่มีคนจนหรือเรามีความสุข เพราะฉะนั้นคนไทยควรจะได้พื้นฐานอะไรบ้าง จึงจะเรียกว่ามีคุณภาพชีวิต เมื่อมีคุณภาพชีวิตแสดงว่าเป็นคนจนในเชิงที่มีความสุข ตัวชี้วัดเป็นลักษณะ *gross* happiness อาจมี 2 กระแส กระแสที่หนึ่งคือ กระแสที่เป็นเศรษฐกิจมองเป็นตัวเลข เป็นปริมาณโดยตรง แต่บางกระแสมองในเชิงนามธรรม เช่น กำหนดตัวชี้วัดกันเองโดยชุมชน และมีการประเมินของทุกเดือน แต่ในระดับชาติจำเป็นจะต้องทำทั้งที่เป็นรูปธรรมกับนามธรรมควบคู่กัน คือ กำหนดเกณฑ์พื้นฐานของชีวิต 10 ประการ จากแนวคิดแรกคือ จากรัฐธรรมนูญที่ว่า นโยบายสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในเรื่องของการศึกษา สุขภาพ ผู้ด้อยโอกาส คนชรา และคนพิการ กลุ่มที่สองที่มองคือ เรื่องปัจจัย 4 เรื่องที่อยู่อาศัย เรื่องสิ่งแวดล้อมความสะอาด และเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ สามกลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มเรื่องความมั่นคง หรือโอกาสในการสร้างรายได้ เช่น พวก micro credit ขณะนี้กำลังดำเนินการภายใต้กรรมการ กระจายความเจริญสู่ชนบท (กนฟ.) เพื่อทำแผนหรือทำประเมินเบื้องต้น มี *bent* - *mark* ไว้เพื่อวัดระดับ แล้วดูว่าต้องได้อีกเท่าใดจึงจะถึง *bent* mark หรือเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่คนไทยควรจะได้รับ *bench*

แนวทางที่ 4 เรื่องทรัพยากรธรรมชาติในภาคอีสาน ส่วนมากคือเรื่องดินเค็ม เป็นประเด็นในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเร่งพัฒนาแหล่งน้ำและดินว่าจะส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ให้เหมาะสมกับการเกษตรและการปลูกป่าเพิ่ม 25% ของพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ทั้งภาค ความร่วมมือของทุกคนในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง เพราะว่าเป็นเรื่องที่ฝังอยู่ในดิน ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบจาก global จากปฏิกิริยาภายนอก ฉะนั้นเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องของ global ไม่ใช่เรื่องของประเทศใดประเทศหนึ่ง

ยุทธศาสตร์สุดท้ายคือ การสร้างคนเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน จากตัวเลขการศึกษาโดยเฉลี่ยของปี คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการศึกษาค้นคว้าต่ำกว่าเกณฑ์ของประเทศ ตัวเลข 7.8 เป็นข้อมูลจากสำนักงานสถิติในปี 46 ตอน *year schooling* 7.8 ปี ยังไม่ถึงการศึกษาระดับ 9 ปี ทักษะดี ๆ ไปทำงานที่เมืองนอก กรอบงบประมาณปี 48 โครงการ 1 โรงเรียน นวัตกรรม นายกฯ จะทำให้ทุกโรงเรียนมี *Year of Schooling*

การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ตัวอย่างในสถาบันการศึกษาได้ผลิตคนออกมาเป็นผู้ให้บริการ เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ เป็น Detroit of asia แต่ปรากฏว่าวิทยาลัยเทคนิคผลิตแต่ช่างซ่อม ช่างพิด ไม่ได้ผลิตช่างสร้าง เพราะฉะนั้นทักษะฝีมือที่จะนำไปสู่ R and D เป็นการบ่มเพาะเทคโนโลยีของผู้ประกอบการคงจะเป็นเงื่อนไข แนวทางที่สำคัญของการฝึกทักษะเฉพาะทางเพื่อให้มีผู้เชี่ยวชาญ มีวิสาหกิจชุมชนเชื่อมโยงกันกับ SME นี่เป็นโครงการที่อนุมัติแล้ว โอกาสการศึกษาต้องมองทั้งในระบบและนอกระบบ รวมทั้งประชาชนทั่วไป มีการส่งเสริมให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการศึกษาพื้นฐานที่สูงขึ้น เตรียมความพร้อมของแรงงานไปทำงานนอกภาคหรือทำงานในต่างประเทศ ซึ่งเป็น key - strategy เป็นยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายการสร้างอุทยานความรู้ มีแหล่งความรู้มากมาย จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเขาวิจัยด้วยตัวเองได้ แต่เราช่วยเป็น coach ให้กับเขา ถึงศักยภาพของเขาออกมาให้ได้ ซึ่งน่าจะเป็นบทบาทที่สำคัญ เรียกว่าการพัฒนาที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาต่อยอด

คำถามว่าบทบาทของสถาบันราชภัฏในเรื่องของการตอบสนองหรือเรื่องวัตถุประสงค์ในการบริการสังคม บริการชุมชน โดยผ่านการวิจัยและพัฒนา เราจะเข้าไปช่วยสานต่อยุทธศาสตร์ตรงนี้ให้ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างไร เรานำยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดมาใช้เป็นโจทย์ในการทำ ขณะเดียวกันได้นำเอา National - agenda ซึ่งเป็นเรื่องขีดความสามารถในการแข่งขันเรื่องของการแก้ปัญหาความยากจน การเสริมสร้างทุนทางสังคม

การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 4 agenda เป็นโจทย์ของจังหวัด ขาดแต่ว่าจะช่วยกันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติโดยผ่านกิจกรรมของราชภัฏที่มีอยู่หรือเอาโจทย์นี้มาปรับการทำงานให้มีคุณภาพมากขึ้น แล้วมีวัตถุประสงค์ มีลูกคำที่ชัดเจน สังเกตว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกษตร อุตสาหกรรม การค้า บริการ การท่องเที่ยว และท้ายที่สุดคือ ^{growth} gloss ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่รัฐบาลมุ่งหวังว่าจะให้ได้เฉลี่ย 8 % หมายความว่าต้องออกแรงมากกว่านี้ จึงจะได้ถึงระดับนั้น

ยุทธศาสตร์ตามจังหวัดชายแดนภาคใต้ บางเรื่องพูดได้ บางเรื่องพูดไม่ได้ ต้องทำให้สมดุลทั้งสามส่วน ทั้งคริสต์ พุทธ และอิสลาม คือจะแก้ปัญหาอิสลามอย่างเดียว ทางพุทธจะน้อยใจ มีการขอตั้งวิทยาลัยจีนศึกษา ขอตั้งวิทยาลัยอิสลามศึกษา สิ่งเหล่านี้ไม่รู้ว่าจะไปช่วยแก้ปัญหาได้หรือไม่ คือไม่ถามภาคใต้พอเห็นภาพเราจะขนทรัพยากรจากอีสานทั้งหมด ผ่านมุกดาหารออกไปดานัง สมมุติว่าบางพาราจะส่งออกทางดานัง จะไปไหนตกลงว่าจะเอาข้าวหอมมะลิออกไปที่ดานัง แล้วเอาไปที่ไหน เพราะเราจะได้ทราบกระบวนการผลิตในอีสานได้ถูก เราพยายามที่จะสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในอดีตหรือปัจจุบันต้องยอมรับว่าเราไม่ค่อยได้รับความไว้วางใจ ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันไม่ว่า

จะเป็น เขมร ลาว เวียดนาม ก็ตามเวลานี้เราพยายามที่จะเข้ามาจับมือกัน เพื่อให้เกิดพลังร่วม ถ้าเผื่อว่าเราต่างคนต่างทำเราตัดราคากันเอง เมื่อเรากำขายก็มองภาพใหญ่ทั้งภูมิภาค ทั้ง ASEAN , Indo - china แทนที่จะมองประเทศใดประเทศหนึ่ง เพราะฉะนั้น นี่เป็นคำตอบแรก คำตอบที่สอง เมื่อเราจับมือร่วมกันแล้ว เราจะออกผ่านค่านึง ก็จะเป็นเมืองท่าของเวียดนามอยู่แล้ว ซึ่งเขาทำมาค้าขายกัน แทนที่จะมีสินค้าขายอยู่อย่างเดียว ย่อมมีสินค้าของเรา ในขณะที่มองว่าเป็นคู่แข่งเรื่องปศุสัตว์ ไข่หัดนกเขา บอกฉันต่อมาจากเขา คือการที่เราจะต้องคัดเลือกสินค้าเหมือนกัน ผลไม้บางอย่างเราส่งออก คล้ายกับว่าแทนที่เราจะมีตลาดเดียวแล้วเรามาแข่งขันกันเอง เราได้สร้างตลาดร่วมกัน แล้วร่วมมือกันเหมือน ขงพาราในภาคใต้ที่พยายามร่วมมือกัน

สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดในวันพรุ่งนี้ฉันยืนยันได้ว่าราชภัฏต้องให้ความร่วมมือ เรายังไม่รู้ภาษาเขา เรายังไม่รู้ภาษาเรา นี่เป็นจุดอ่อนที่ต้องยอมรับ เราบอกว่าเรารู้ภาษาลาว ถามว่าเรารู้จริงหรือไม่ เอาแค่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภาคกลางหรือคนภาคใต้ที่อยู่จังหวัดอื่นยังไม่เข้าใจวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เลย เขาบอกว่ามุสลิมในจังหวัดอื่นกับมุสลิมในสามจังหวัดมี practice ที่ไม่เหมือนกัน เป็นคำตอบอย่างกว้างๆ การที่เราขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจของเรา ต่างคนต่างมีคู่ค้า บางคนมีคู่ค้าเดียวกันบางคน คู่ค้า common ประเทศ อย่างเวียดนาม คู่ค้าของเขาคือ รัสเซีย หรือประเทศกลุ่ม socialist ทั้งหมดในขณะที่เราจะเป็นอีกโลกหนึ่งเป็นประเทศที่เป็นประชาธิปไตยการที่เราเชื่อมต่อกัน แทนที่จะให้เขามาตัดราคาเรา เราขายปลาเรา เขาก็จะส่งปลาร้าไปเหมือนกัน เวียดนามเรามีสินค้าอะไรที่อยู่ในอเมริกา เขาก็มีคล้ายกัน บางทีของเราด้วยซ้ำ แต่เขานำไปใส่ชื่อเขา นี่ก็ตอบว่าพัฒนาเมืองหลักชายแดนโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อที่จะให้มีการทำมาค้าขายติดต่อแลกเปลี่ยนกัน แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม แล้วเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึงจะได้รับ Asian fund ดังที่ท่านนายกรัฐมนตรี อยากให้มีเงินสกุลเดียวกัน ถามว่าท่านไปเปิด Free Trade Agreement ประเทศต่างๆ ทำเป็นคู่ ๆ มาเลเซีย สิงคโปร์ อเมริกา ตอนนี้ทำกับอเมริกาแล้ว ถามว่าองค์การพหุ คือ คนข้างหลังตามท่านไหม ได้ freetrade หรือไม่ ซึ่งในเบื้องต้นความร่วมมือดี ขยายตลาดได้อย่างแน่นอน ขยายตัวด้านเศรษฐกิจ แต่เราจะต้องมีทุนทางสังคม เขาเรียกว่าความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เราต้องสร้างตรงนี้ซึ่งจะต้องเชื่อมโดยภาษา ต้องเชื่อมโยงสถาบันที่อยู่ขอบจะเป็นคำตอบในเบื้องต้น ส่วนคำตอบละเอียดต้องรอการปฏิบัติ

ผู้เข้าร่วมประชุม

ผมอยากจะฝากเพื่อนอาจารย์ว่าข้อมูลและความรู้ที่เราได้วันนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก ซึ่งเป็นภาพกว้าง เป็นภาพในระดับประเทศและภูมิภาค ประเด็นของเราที่จะต้องทำอยู่ทำงานที่เราจะทำอยู่นั้นเป็น

ระดับท้องถิ่นระดับ local เพราะฉะนั้นอยากให้โยงไปถึงประเด็นที่อาจารย์สุจินต์ พูดไว้ก่อนหน้านี้แล้วไม่ได้กระจาย TOR ให้เห็นชัดว่าต้องการอะไร เพราะฉะนั้นชุดโครงการวิจัยชุดนี้ควรมีคุณภาพให้ตรงตาม TOR จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเกณฑ์การพิจารณา ประเด็นต่อมาคิดว่ายังขาดสภาพการวิเคราะห์เชิงลึกในตัวเอกสาร ทั้งนี้อาจจะมาจากตัวงานวิจัยของอุดรธานีเอง ที่มีไม่มากพอที่จะใช้ในการวิเคราะห์สภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของผลงานวิจัยประกอบกับความเข้าใจในเรื่องของ PAR ของอาจารย์ยอมรับว่าประเด็นหลักและเป็นประเด็นใหญ่ อีกหลายสถาบันควรเข้าใจตรงนี้ ความเข้าใจผิดในด้านดังกล่าวทำให้การเสนอโครงการไม่เหมือนกันเปรียบดังคณะกรรมการกับชุดโครงการต้องการเห็นภาพที่ชัดเจนของงานวิจัยเชิง PAR กับบัณฑิตศึกษา และการรักษาคุณภาพ แต่สิ่งผู้ที่ทำวิจัยนี้อยากเน้น เช่นเรื่องผู้ทำวิจัยยังไม่เห็นภาพจึงไปหาซื้อไฟฉาย จึงเขียนโครงการเพื่อไปซื้อไฟฉาย แต่เวลาทำพิจารณาจึงไม่ตรงกัน เพราะฉะนั้นด้วยเหตุนี้ผมวิเคราะห์และวิพากษ์งานของผมเองว่า งานของผมเป็นงานที่เตรียมอาจารย์กับนักศึกษา เพื่อซื้อไฟฉายจึงเกิด misunderstanding miscommunication ขึ้น ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการ PAR มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนทั้งอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และนักศึกษา ประเด็นสุดท้ายกับเทศน์ไม่ค่อยฟังกัน ท่านอาจารย์ชวนคงจะเจอปัญหาเหมือนกัน

ด้วยเหตุนี้เองจึงยากลำบากที่จะ Control หรือการจัดการเรื่องนี้งานวิจัยในสถาบันให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ค่อนข้างจะลำบากในการจัดการ เราน่าจะปรับได้ ความจริง ๆ แล้วอย่างที่อาจารย์ชวนพูดถึง คือว่า TOR จะเป็นตัวสำคัญถ้าเริ่มต้นตั้งแต่คำถามการวิจัย เป้าหมายการวิจัย วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ ผลที่คาดว่าจะได้รับต้องสอดคล้องกับ TOR งานวิจัยที่มีเป้าหมายแต่ละแบบ ซึ่งอาจารย์รู้ว่าจะมีเป้าหมายอะไร เพราะอาจารย์บอกแล้วว่าสิ่งที่อาจารย์ทำค่อนข้างจะคนละเรื่องแต่ที่จริงไม่ใช่ มันเป็นเรื่องเดียวกัน แต่สิ่งที่กำหนดไว้ในวิธีดำเนินงานทั้งหมด เป็นเหมือนก่อนโครงการวิจัยนี้เกือบทั้งสิ้น และที่ประชุมนั้นมีการสำรวจข้อมูล จัดเวที พวกนี้ตรงกับข้อ 4 ผมคิดว่ามีบางอย่างที่เป็นเรื่องที่ต้องทำก่อนการทำวิจัยโครงการชุดนี้ สิ่งที่ผมคิดว่างานวิจัยของอาจารย์จะไปได้คืออยู่ตรงที่ว่า คงจะต้องคำนึงถึงการจัดการที่ดีตั้งแต่ระบบคิด ระบบทำและระบบตรวจสอบ ทำอย่างไรที่จะให้โครงการของอาจารย์ออกมาในลักษณะของการตรวจสอบภายในสถาบันให้ชัด พอฟังท่านอาจารย์จากมหาสารคาม มีตัวเหลื่อมกันอยู่ โดยเฉพาะในเรื่องของคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ประธานสาขาวิชาต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกัน ในระบบคิด ระบบทำ และระบบของการตรวจสอบ ซึ่งจริง ๆ สิ่งเหล่านี้ถ้าจะจริงที่จะทำเพื่อจับผิด ผมไม่ค่อยเห็นด้วย แต่ถ้าจะทำเพื่อที่จะแก้ไขสถานการณ์ที่จะทำให้ดีขึ้นและเพื่อให้รับรู้ร่วมกันเป็นสิ่งที่ดี การวิจัยโดยวิธีการทำชุดโครงการแบบนี้จะไม่พ้นเกณฑ์การวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเป็นประโยชน์ต่ออาจารย์

ประเด็นที่หนึ่งที่ต้องไม่ละเลยต่อการทบทวนสถานการณ์หรือทุนเดิมที่จะเกี่ยวกับการทำวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่มีคนเคยทำ ตัวอย่างถ้ามหาสารคามหรือของอาจารย์ไปจับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เรื่องเกี่ยวกับชาวนา จะมีส่วนเหลือมถ้าเรื่องผลประโยชน์ที่เห็นได้ชัด แต่เมื่อทั้งสองฝ่ายรู้ว่าจะต้อง จัดการเรื่องผลประโยชน์กันอย่างไร สังคมก็สามารถอยู่ได้อย่างสงบสุข โดยตัวแทนของชาวบ้านเองเขา จะทำ PAR อยู่ ผมเรียกว่าการวิจัยแบบ PAR นี้ว่าการวิจัยแบบประชาชน ก่อนที่ประชาชนตัดสินใจจะ ย้ายถิ่นจากที่นี่ เคยสังเกตว่าเขามีเหตุผลของเขาหลายอย่างที่เขาย้ายเข้าไปเพื่ออะไร คนไทยเข้าไปลง ป่าพอดั่งรกรากได้ ตอนแรกเข้าไปไล่เสือ พอต่อมาคนเป็นหลักเป็นฐานก็ขายแล้วเข้าไปไล่เสืออีก เรื่อยๆ แล้วคนจีนจะไล่ตามเข้าไปเรื่อยๆ เพื่อที่จะตั้งตลาดไม่ทราบว่ามีอีสานเกิดเหมือนภาคใต้ไหม แต่ ที่ภาคใต้เป็นอย่างนั้นและจะไล่กันไปอย่างนี้แต่เรามักจะบอกว่าคนไทยนี้โง่ แต่ที่จริงไม่ใช่เขามีเหตุผล

เพราะฉะนั้นผมอยากให้ทบทวนสถานการณ์หรือทุนเดิมเกี่ยวกับเรื่องที่ทำวิจัยในท้องถิ่นที่เคยทำ อย่างชัดเจน ถ้าอาจารย์สนใจเรื่องเกลือเพื่อตั้งเข้ามาเป็นชุดโครงการกับนา น่าสนใจมากในภาคอีสาน การศึกษาสถานภาพควรเป็นความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นด้วย คือเขาต้องอยากรู้สังเกตจากงาน วิจัยของภาคใต้ แม้ว่าจะไม่ใช่ PAR โดยสมบูรณ์แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจากการไปใช้กระบวนการ PAR แม้เพียง เล็กน้อย ทำให้คนตระหนักเรื่องการรวมกลุ่ม บางกลุ่มอาจจะขาดการที่จะรวม แต่บางกลุ่มสามารถที่ จะจับกันและสามารถถึงเห็นดูทางได้ง่าย ให้คำนึงถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นกระบวนการสร้าง ความรู้ ภายใต้งานไขของชุมชน อาจารย์อย่านำเงื่อนไขของราชภัฏให้เป็นเงื่อนไขของชุมชนเลย แล้ว ความรู้เชิงระบบและกระบวนการมีความจำเป็นต่อกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นมาก หมายความว่าไม่ว่า ระบบหรือกระบวนการของ PAR หรือของระบบมีความจำเป็น แม้แต่ระบบหรือกระบวนการที่อยู่ใน ราชภัฏนั้นมีความจำเป็นกับท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นอาจจะไม่ต้องการระบบหรือกระบวนการแบบนี้ การ วิจัยในชุมชนใดชุมชนหนึ่งต้องตอบคำถามที่กว้าง ถ้าแคบลงเมื่อไหร่ เมื่อนั้นอาจารย์อาจจะรู้เพียงบาง เรื่อง

อาจารย์ลิณี ช่วงคำ

พูดเพิ่มเติมในส่วนที่อาจารย์ชวนได้เริ่มไว้ เพราะว่ากระบวนการนี้จะเดินต่อไปได้ ดูเหมือนว่าทาง เราจะต้องมีการนำเสนอของแต่ละสถาบัน และจะมีการให้ข้อคิดเห็นกันและกัน ซึ่งตัวเองอยากเปิด ประเด็นในลักษณะคล้าย ๆ กับเวทีที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากกว่า ข้อเสนอโครงการดิฉันยังไม่มีโอกาส ได้อ่าน เพราะฉะนั้นอาจฟังพาดจากการนำเสนอของท่านอาจารย์ ตอนแรกคิดว่าจะมีขั้นตอนที่จะให้ แต่ละสถาบันกลับไปทบทวนข้อเสนอของตนเองสักนิดหนึ่ง อยากให้มองว่าเวทีนี้ไม่ได้อยู่ในตัวของ ดิฉันเอง หรือของอาจารย์ชวน อาจารย์ปรีชาเป็นหลัก เราอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของการตั้งข้อสังเกตและ

ข้อเสนอแนะ เราอาจจะมีความรู้ในเรื่องประเด็นปัญหานั้นหรือมีความรู้ในเรื่องของกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยต่างๆอยู่บ้าง เพราะฉะนั้นเป็นการช่วยกันในขณะที่สถาบันอื่นนำเสนอในอีกสถาบันหนึ่ง รับฟังย่อมมีส่วนที่จะนำเสนอแลกเปลี่ยนกันได้ ไม่อยากให้เป็นลักษณะของเวทีที่จำกัดว่าสามคนนี้เท่านั้นที่จะวิจารณ์ได้ หรือถ้าเกิดว่าฟังดูไม่เข้าใจหรือไม่ชัดเจน เราน่าจะมีโอกาสได้ตั้งคำถามได้ด้วยเหมือนกัน เพราะการตั้งคำถามจะทำให้ได้คิดชัดขึ้น เพราะเขาอาจไม่ชัดในเรื่องนั้นจริง ๆ ในส่วนนี้ อยากเปิดเป็นเวทีโดยใช้กระบวนการช่วยเสริมแต่งให้โครงการวิจัยที่เราอยากปรับปรุงเหล่านี้ให้ชัดเจนขึ้น

ในส่วนในเรื่องฟังจากหมอกระแสน จากคำที่ท่านใช้ซึ่งมีคำเด่นๆ หลายคำ แต่มีอยู่คำหนึ่งที่จะเป็นในเรื่องของ consultative participation ทางอาจารย์ได้ขยายความพูดถึงเรื่องของการเคารพในกลุ่มคน กลุ่มเป้าหมายที่เราทำงานด้วย เรื่องการเรียนรู้ เรื่องการไปเสริมต่อในสิ่งที่เขามีตามศักยภาพหรือตามปัญหาของเขา ซึ่งตัวเองคิดว่าเป็นประเด็นที่เป็นหัวใจของกระบวนการ PAR เหมือนกัน ในช่วงหลัง ๆ TOR ที่หลายหน่วยงานกำหนดมาให้ใช้คำว่า Consultative Study มากขึ้น คือไม่ใช่ในลักษณะของ Field Study เป็นลักษณะของ Consultative มากขึ้น แต่มองคล้ายกับกระบวนการในลักษณะเรียนรู้ร่วมกันเชิงปรึกษา ซึ่งซ่อนในเงื่อนไขของความคิดนั้นไว้มาก แล้วมีโอกาสดังเคราะห์งานที่อาจารย์ชวนพูดในส่วนหนึ่งของ 58 โครงการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้อ่านข้อเสนอโครงการในชุดของภาคอื่นมาบ้างแล้ว แต่ไม่ได้อ่านของภาคอีสาน พบว่าจริง ๆ เวลาเราพูดถึงเรื่องงานวิจัย นอกจากเรื่องของเนื้อหาหรือผลงาน ความสมบูรณ์ของเนื้อหาหรือผลงานแล้ว สำหรับในโครงการนี้ สิ่งที่เราคาดหวังคือเรื่องของระเบียบวิธี เรื่องของกระบวนการซึ่งเป็นหัวใจที่สำคัญ จึงได้ถูกกำหนดว่าโครงการนี้ต้องการความรู้ ต้องใช้กระบวนการผ่า เพราะฉะนั้นตัวเองจะพบว่าหลายโครงการมีจุดอ่อนทั้งโครงการที่เสร็จแล้วและโครงการที่เป็นข้อเสนอ ซึ่งไม่มีความชัดเจนในเรื่องของกระบวนการหรือระเบียบวิธีการที่จะสะท้อนถึงความเป็น PAR ที่ชัดเจน ในส่วนนี้ถ้าอาจารย์มีโอกาสไปทบทวนโครงการให้มองตรงจุดนี้ให้มากขึ้นเรื่องว่าเป็น PAR จริง ๆ แล้วหรือไม่ และในส่วนของความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง Stakeholder ซึ่งคิดว่างานนี้เป็นเรื่องค่อนข้างยาก แต่อยากสนับสนุนให้ทำเพราะว่าอาจจะยากกว่าที่ทำด้วยตัวเองด้วยซ้ำ งานนี้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็น Coach ให้นักศึกษาได้ทำงานร่วมกับชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการ PAR ถ้าลงมือทำเองสามารถหมุนเวียนไปปัจจัยได้มากขึ้น แต่อาจทำได้ไม่ค่อยดีในหลายๆงานเช่นกัน แต่ไม่ได้ทำเองต้อง Coach เขา ซึ่งจะสะท้อนว่าเรา Coach เขาได้ดีหรือไม่ บางครั้งความล้มเหลวของงานเป็นเพราะ Coach ไม่ได้ด้วยเช่นกัน งานนี้เป็นงานที่ค่อนข้างยากมาก หากทำได้จะเป็นอะไรที่เปลี่ยนมิติของกระบวนการวิจัยของการเรียนการสอนมากขึ้น หากมีเวทีลักษณะนี้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน และช่วยกันคิด น่าจะไปได้ดี

อีกอย่างหนึ่งที่พบจากที่อาจารย์ชวนพูด อาจารย์หลายท่านก็รู้สึกว่าการ PAR เป็นเรื่องที่ห่างตัวมาก บางสาขาวิชาที่อยู่ใกล้ชุมชนพอคุ้นเคย คุยกันรู้เรื่อง แต่บางสาขาวิชาค่อนข้างมาก นอกเหนือจากไปเยี่ยมชมภาคสนามแล้วยังต้องมีลักษณะของการพูดคุย ความหมายของคำว่า PAR กระบวนการวิจัยต่างๆ ในรายละเอียดวิธีการมีอะไรบ้าง ซึ่งคิดว่าจะได้ช่วยทำให้ไปพร้อมๆ กันได้ ตัวอย่างของเพื่อนซึ่งบางคนอาจทำกับมูมนี่ได้ค่อนข้างละเอียดดี อีกแห่งทำอีกมูมนึงได้ดีกว่า อาจจะได้เรียนรู้และทำให้สามารถปรับข้อเสนอของโครงการได้ เพราะมีหน่วยงานที่คิดได้เชื่อมโยงเหมือนกัน แต่ Present ไปโดน Comment กลับมาเช่นกันว่ายังไม่ชัดเจนพอ เราเขียนเองรู้สึกว่าชัดเจนพอสามารถสื่อถึงที่สุดแล้ว แต่พอให้เขาดูแล้วไม่ใช่ เพราะฉะนั้นคงเป็นลักษณะเดียวกัน เราอาจรู้สึกว่าสิ่งที่เราเขียนชัดเจนแล้ว แต่ลองฟังดูจากคนอื่นที่เป็นคนนอก เขาอ่านแล้วอาจจะไม่ชัดอย่างที่เราคิดก็ได้ ถ้าหากไม่ชัดอาจต้องเพิ่มเติมในบางเรื่อง ให้สื่อสารกันได้ ตรงเป้าหมายจริงๆ ในสิ่งที่สามารถทำได้ในเรื่องของกระบวนการระเบียบการ พบว่า ภายใต้งบประมาณของโครงการที่เสนอในหนึ่งปี เนื่องจากเงินทุนจะเป็นหนึ่งปี จากโครงการอื่นๆ ที่เคยเห็น เราพบว่าบางที่อาจารย์อาจจะรู้สึกว่า ข้อเสนอกิจกรรมหรือแผนการดำเนินกิจกรรมไม่ค่อยครบถ้วน หรือมีการจัดกิจกรรมค่อนข้างมาก แต่ถ้าดูในเรื่องของความพร้อมของชุมชน ความพร้อมของผู้วิจัย เราพบว่าไม่น่าจะทำได้ตรงตามกระบวนการนั้น ภายในหนึ่งปี PAR ไม่ได้เน้นความครบถ้วนสมบูรณ์ ให้เกิดขึ้นภายในหนึ่งปี เน้นในเรื่องของการเรียนรู้ทั้งผู้วิจัย ทั้งชุมชนที่ถูกวิจัย ทั้งนักศึกษาที่ได้ทำ ซึ่งตรงนี้เป็นหัวใจของ PAR มากกว่า อยากให้เวลาเขียนข้อเสนอโครงการให้มีการวิเคราะห์ในส่วนตัวของสถาบันกันเองว่าไม่ใช่แค่เป็นนโยบายของคอนนี่ เราอยากให้ทำโครงการนี้ แต่จริงๆ เป็นความสำคัญที่ต้องทำแต่ว่ากระบวนการที่จะทำในตรงนั้นทางสถาบันแต่ละแห่งมีทุนไม่เท่ากัน

ทุนในที่นี้อาจหมายถึงทุนในเรื่องของตัวอาจารย์เอง ที่มีความรู้ในเรื่องของ PAR หรือไม่ มีพื้นฐานความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือกับชุมชนมากน้อยเพียงใด ซึ่งส่วนนี้จะทำให้เราทราบว่ากระบวนการที่จะต้องเสริมในเรื่องของทิมวิจัย อาจจะมีเรื่องของการพัฒนาที่มิจัยให้สามารถทำ PAR ได้กระบวนการที่จะพัฒนาระบบบริการพัฒนางานวิจัย เราถึงจะรู้ว่าปัญหาอยู่ตรงไหน ถ้าเรามีการวิเคราะห์สถาบันค่อนข้างชัดเจนในเรื่องข้อเสนอโครงการ ซึ่งพบว่าขาดในบทบาท หลักการ เหตุผลไม่ค่อยมีความชัดเจนในส่วนนี้ จริง ๆ แล้วศักยภาพสถาบันแต่ละแห่งอยู่ตรงไหน จะเป็นตัวบุคคลหรืออาจารย์ที่เคยทำ PAR อาจารย์ที่เคยทำงานวิจัยกับชุมชน โครงการวิจัยอื่น ๆ ของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชุมชนมีมากน้อยเพียงใดที่เป็นทุน รวมทั้งความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกมีมากน้อยเท่าใด ซึ่งจะเป็นฐานบอกได้ว่าเราพร้อมหรือไม่ มากน้อยเพียงใดในการทำเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นกระบวนการที่จะ

ทำให้พร้อมขึ้นจะทำอย่างไร หรือทำในสิ่งที่พร้อมแล้วให้ดีขึ้นไป ซึ่งจะสะท้อนในเรื่องของกิจกรรมในเรื่องของการพัฒนาทีมวิจัย เรื่องของการพัฒนาการสร้างความร่วมมือภายในองค์กร รวมทั้งการดึงคนนอกให้เข้ามาร่วมวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย ร่วมกำหนดขอบเขต ร่วมกำหนดวิธีการในการนำผลงานไปใช้ จะทำอย่างไรในส่วนนี้เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่คิดว่าค่อนข้างจะไม่ค่อยพบ อาจจะมีการวิเคราะห์ในส่วนนี้ค่อนข้างน้อย แต่อาจจะเหมือนกับว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำ ไม่มีการวิเคราะห์ในเรื่องของศักยภาพขององค์กรในการทำเรื่องนี้ จะไม่เห็นภาพว่าจะไปพัฒนาองค์กรให้สามารถบริหารจัดการวิจัยตรงนี้ให้ดีขึ้นได้อย่างไร หรือบุคลากรของเรามีหรือไม่ ในเรื่องนี้ซึ่งจะทำให้ข้อเสนอโครงการเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น นี่เป็นข้อสังเกต

เพราะฉะนั้นในส่วนที่จะให้อาจารย์นำเสนอ ประเด็นเหล่านี้ให้ความสำคัญเรื่องของข้อมูล จากการมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ มีการสังเคราะห์วิเคราะห์อย่างชัดเจน เรื่องของทุนของตัวเอง เรื่องของการที่จะทำให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมในการวางแผนอะไรต่าง ๆ และร่วมทำจริง แพลนนั้นเป็นแผนที่ค่อนข้างเป็นจริงปฏิบัติได้ในกรอบภายในเวลาสั้น ๆ เพียงหนึ่งปี ซึ่งในรายละเอียดอาจจะมีการอภิปรายกันอีกครั้ง เพราะฉะนั้น กรอบเวลาในตอนที่เราเสนอกันที่เชียงใหม่ แต่ละสถาบันอาจจะใช้เวลากันสัก 10 นาที แล้วจัดเวทีช่วยกันดึงข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ ซึ่งไม่อยากจะจำกัดว่าแต่ละสถาบันใช้เวลาแล้วไม่เกินเท่านั้นเท่านี้ แต่ส่วนใหญ่โครงการแรกมักจะนาน เพราะว่ามีความประหลาดใจ และมักจะอ้างว่าพูดไปแล้ว ของที่นั่นคล้าย ๆ กัน แต่ก็อาจมีประเด็นที่แตกต่างกันอยู่บ้าง ตอนแรกจะแบ่งกลุ่มย่อย แต่หลายคนบอกว่าจะไม่ได้ฟังร่วมกันทั้งหมด การเปรียบเทียบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันไม่มาก การทำเช่นนี้เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนกันได้มาก และได้เรียนรู้ระหว่างสถาบันได้มากขึ้น ในส่วนกระบวนการจะเป็นอย่างไร ขอเชิญอาจารย์ปรีชา อุดตระกุล

ดร.ปรีชา อุดตระกุล

จากประเด็นที่ท่านอาจารย์ชวนพูดนั้น เป็นประเด็นที่น่าพิจารณา หากสามารถทำได้จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยน ไม่ใช่ปรับเปลี่ยนแค่ตนเอง แต่เป็นการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการเรียนการสอนและการจัดการเกี่ยวกับเรื่องการวิจัยของสถาบันด้วย

ตามกำหนดการอยากให้ทางอาจารย์นำเสนอต่อกรรมการและท่านผู้ทรงคุณวุฒิ Comment แล้วทีมงานและท่าน Stakeholder บางท่านอาจมีนายกเทศมนตรีหรือนักศึกษาอาจเอาปรับกันตามนี้ แล้วมีบางสถาบันไม่ได้เสนอโครงการมา อาจจะได้ idea และมีข้อมูลเดิมอยู่บ้างของสถาบันแล้วเรามาช่วยกันคิดและเขียนก่อนที่จะเอากลับไปตรงจุดนั้น หลังจากที่ท่านได้ปรับปรุงโครงการของท่านโดย

กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเริ่มต้นจะได้มีการวิพากษ์ Present อย่างเป็นธรรมชาติของท่านเอง เพื่อที่ทุกคนจะได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงท่านวิทยากร สิ่งที่น่าเรานำเสนอเป็นปรากฏการณ์ว่าต่อไปจะเป็นอย่างไร เรายังมองภาพไม่ชัดว่า เราจะรวมอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นักศึกษา บัณฑิต และท้องถิ่นมารวมกันอย่างไร แต่สิ่งหนึ่งที่เรเห็นหลังจากที่เราได้เสนอนั้นคือ ในการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่ ไปคุยกับพื้นที่มาเพื่อที่จะมาเห็นสภาพปัญหาและโจทย์ปัญหาที่จะมาทำต่อไป ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เราจะทำ ข้อเสนอโครงการนี้จึงเป็นข้อเสนอที่ยังไม่เป็นไปตามต้องการ

ลองเปิดดูหน้า 5 โจทย์ปัญหาของเรา โจทย์และคำถามการวิจัยของเราคือว่า

1) สภาพปัญหาการวิจัยของระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันราชภัฏมหาสารคามเป็นอย่างไร นั่นคือการศึกษาทบทวนเอกสาร

2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำและใช้งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบในการบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัยอย่างไร และรูปแบบมีลักษณะอย่างไร อันนี้ยังเป็นข้อที่เราคิดใจอยู่ว่าจะเป็นอย่างไร

3) ชุดโครงการวิจัยเพื่อขยายผลรูปแบบในการบริหารจัดการคุณภาพการวิจัยระดับบัณฑิตมีลักษณะสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารจัดการคุณภาพงานวิจัยที่พัฒนาขึ้นหรือไม่ อันนี้เป็นสิ่งที่คิดว่าเราน่าผิดพลาดในข้อที่ 3) เพราะว่าเรามุ่งที่จะดำเนินการในลักษณะของกระบวนการและรูปแบบที่จะนำมาใช้แต่จริงๆ ไม่น่าจะใช้ตรงนี้ แต่น่าจะเป็นข้อ 2) ที่เรานำมาพัฒนาแก้ไขโครงการการพัฒนาในท้องถิ่นมากกว่า

ฉะนั้นในเบื้องต้นเรามีได้ เรากลับมาเพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันราชภัฏมหาสารคาม คือเราอยากได้รูปแบบพัฒนานี้ก่อน และการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการคุณภาพการวิจัยไม่เฉพาะระดับบัณฑิต แต่เราคิดรวมในสถาบันทั้งหมดด้วย ดังนั้นจึงมีอยู่ 2 ระบบด้วยกันคือ บริหารจัดการคุณภาพการวิจัยของสถาบันกับของบัณฑิต เมื่อเราไม่เห็นภาพเหล่านี้ชัด เราจึงดำเนินการไปแบบเดาสุ่ม แนวทางดูในหน้า 6 วิธีดำเนินการคือวิเคราะห์ สังเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล และคำสถิติข้อหนึ่งตอบแน่นอน ส่วนข้อ 2 ยังไม่ได้ตอบเพราะว่ายังไม่ได้รูปแบบ ด้วยเหตุนี้กรอบแนวคิด เมื่อข้อ 1) ตอบแล้วจึงค่อยจะเป็นข้อ 2) ซึ่งอยู่ในหน้า 6 เหมือนกัน จะได้กรอบแนวคิดคือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม และสหวิชาการ ถ้าข้อ 1) ไม่เสร็จ ข้อ 2) จะไม่เกิด เมื่อไม่เกิดจะทำให้เราคิดว่าตัวเขียนไม่ชัด ทำให้เห็นว่ายังไม่ควรจะได้ เราเห็นว่าไม่ควรจะได้ด้วย ฉะนั้น สิ่งที่เราจะไปดำเนินการต่อไปในปี 47 เราจะตอบจุดประสงค์ข้อ 1) ให้ได้ก่อน จะมาขอในปี 48

ผู้ดำเนินรายการ

เชิญอาจารย์ทั้ง 3 ท่าน Comment

รศ. ขวน เพชรแก้ว

ท่านอาจารย์จากมหาสารคามครับ ผมเห็นเจตนาดีของอาจารย์แต่ว่าคือพอมารายละเอียดงานของอาจารย์แล้ว ผมยอมรับว่าพวกเราอาจจะบกพร่องของการสื่อสาร โดยความบกพร่องของเราต้องอยู่บนฐานคิดว่าอาจารย์ต้องเข้าใจใน 2 เรื่อง คือ เรื่อง TOR กับเรื่อง PAR ส่วนของ TOR นั้นเราพูดถึงการพัฒนาอยู่ 5 อย่าง มีเรื่องของระบบบริหารจัดการ พัฒนาโครงการวิจัย พัฒนานักวิจัย วิเคราะห์สังเคราะห์องค์ประกอบความรู้ เผยแพร่เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนสร้างเครือข่าย สารสำคัญของชุดโครงการในหน้า 4 พบว่าสิ่งเหล่านี้ถ้าจะไปโยงกับสิ่งที่ TOR ต้องการมีค่อนข้างน้อย อาจารย์บอกว่าจะสำรวจสภาพปัจจุบันของวิทยานิพนธ์ แล้วศึกษาโครงการรูปแบบระบบการจัดการบริหาร 2 เรื่อง ศึกษาสภาพปัจจุบันของวิทยานิพนธ์และโครงการจัดทำชุดโครงการ โดยเฉพาะที่ชัดเจนน่าจะเป็นระบบบริหาร แต่จริงๆ ต้องการมากกว่านั้น เพราะถ้างานทำในหนึ่งปีรู้สภาพของการทำวิทยานิพนธ์และระบบการบริหารเพียงอย่างเดียว น่าจะเป็นงานที่เล็กแล้วจะมองไม่เห็นว่าการเคลื่อนตัวของการพัฒนาระบบบัณฑิตศึกษาไปพร้อมกันหรือไม่ อย่างไร หมายความว่าต้องไปพร้อมทั้งระบบ ทั้งตัวบุคลากรและกระบวนการของโครงการชุดวิจัย ผมเชื่อว่าถ้าเราทำ PAR คำตอบที่ออกมามันตอบเรื่องเหล่านี้ได้ดีมาก

ผมอยากเสนอกรณีของเรื่องชุดโครงการ ผมถือว่าชุดโครงการจะเป็นเครื่องวัดทุกเรื่องได้ดีที่สุด เช่น ถ้าอาจารย์เอาเด็กมาสัก 5 คนมาทำเป็นชุดโครงการขึ้นมาโดยมีโครงการวิจัยในหัวเรื่องใหญ่เหมือนกับที่นครศรีธรรมราชทำ เพราะว่าบริบทของอาจารย์ไม่มีทางเหมือนกันกับทางภาคใต้ อาจารย์จะต้องหาจุดเด่นในเรื่องท้องถิ่นของอาจารย์ กรณีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งอาจารย์ต้องหาได้ เมื่อหาได้แล้วอาจารย์นำเอาสิ่งนั้นมาทำเป็นชุดโครงการ ชุดโครงการนั้นคือ โครงการวิจัยย่อยที่เต็มรูปแบบของโครงการวิจัย ซึ่งอาจจะมีหลายชื่อชุดโครงการ ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจารย์ ดร.สิทธิพันธุ์กล่าวถึงเชิงรายได้ว่าเชิงรายได้มีเรื่องที่ยิ่งใหญ่มาก ถ้าเชิงรายได้แล้วไม่มีใครทำได้ มหาวิทยาลัยทำไมได้คือเรื่องแม่น้ำโขง ซึ่งเงินกำลังสร้างเขื่อน ทำให้เกิดความเสียหายอย่างมาก แล้วโยงกับขาสงครามในชนกลุ่มน้อย บริบทของคนที่ไม่ใช่จากกรุงเทพฯ เข้าไปก่อสิ่งเลวร้ายให้เกิดขึ้นสารพัด ถ้าเชิงรายได้ประเด็นเหล่านี้มาทำเป็นตัวโครงการใหญ่ แล้วเขียนโครงการย่อยในกรอบนี้ได้ ผมไม่เห็นว่ามีสิ่งเหล่านี้อยู่จริง แต่ผมคิดว่าในใจอาจารย์อาจจะคิดแล้วก็ได้ คือ ต้องมีที่มหาสารคาม ผมไม่เชื่อว่ามหาสารคามไม่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีเรื่องที่เกี่ยวข้องอยู่กับสิ่งพวกนี้ ผมกำลังหาเอกสาร ผมคิดไว้อย่างนี้ ถ้า

โครงการหรือชุดวิจัยของอาจารย์สามารถเข้าไปยืนบนพื้นฐานของชาวบ้านได้ อาจารย์จะสามารถมองว่าชีวิตที่น่าจะสมบูรณ์ของชาวบ้านคืออะไร

เพราะฉะนั้นไม่ต้องไปโยงกับกรุงเทพหรือที่อื่น เพราะในมหาสารคามมีทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนในกรณีที่จะเอามาทำชุด ผมคิดว่ามีเรื่องของคุณค่าแฝงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางด้านจิตใจ คุณค่าทางด้านศีลธรรม หรือคุณค่าทางเศรษฐกิจ การจับชุดโครงการให้อยู่ อาจารย์พูดถึง 3 เรื่อง คือ

- 1) เศรษฐกิจ
- 2) สิ่งแวดล้อม
- 3) วัฒนธรรม

อาจารย์อย่าไปจับแต่ว่าถ้าทำชุดโครงการขึ้นมาแล้วแก้ปัญหาเพียงเรื่องเศรษฐกิจได้ ในขณะที่เดียวกันจะต้องโยงในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและต้องไปโยงกับเรื่องของวัฒนธรรมที่ถูกปรับเปลี่ยน ผมเชื่อแน่ว่ามหาสารคามเป็นจุดกลาง มีเรื่องพวกนี้ที่จะต้องทำมาก เขาคิดโครงการขึ้นชุดหนึ่ง ชื่อว่าโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยเขามองระบบ 1) ความยากจน ซึ่งไม่ได้เกิดจากการทำลายป่าอย่างเดียว ความยากจนโยงกันหมดระหว่างป่า ที่ราบ ชายฝั่งทะเล สำหรับสุราษฎร์ เพราะฉะนั้นท่านไปแก้ปัญหาความยากจนให้คนบนคอย แต่ท่านไม่แก้ไขคนที่อยู่ในพื้นที่ราบเข้าไปในเรื่องของคนบนคอยด้วยว่าเชื่อมโยงต่อกัน เช่น คนทำฉานทำตาล คนชายฝั่งทะเลทำนาทุ่ง คนชายฝั่งทะเลหากินอยู่กับปลาของระบบของอวนน้ำตื้น จึงเขียนโครงการชุดนั้นขึ้นมา ปัจจุบันโครงการวิจัยชุดนั้นอยู่ที่สภาวิจัย เรียกเอาโครงการชุดนั้นไป แล้วขอแผ่น Disk ไป โดยเป็นชุดโครงการใหม่ ผมว่าบางทีเราต้องคิดถึงเรื่องพวกนี้ ถ้าจะทำชุดอย่าคิดทำเรื่องที่ยึดในระดับเป็นระบบไปกับพื้นผิว เราจะต้องเจาะลงไปเป็นแท่ง ๆ แต่ไม่ใช่แท่งใครแท่งมัน คงจะต้องเป็นแท่งที่เจาะลงไป เรื่องเหล่านี้มีอยู่ในท้องถิ่นและมันจะเกิดประโยชน์มหาศาล ทั้งเกิดกับอาจารย์ในแง่ของการไปสร้างองค์ความรู้เกิดกับคนในท้องถิ่น เกิดกับนักวิจัย และที่สำคัญที่สุดคือ ตรวจสอบฝีมือของจริง

ในสถานการณ์ใหม่ที่เป็นจุดเปลี่ยน มหาวิทยาลัยถูกมาก ผมไม่ได้แข่งกับมหาวิทยาลัย ผมกำลังแข่งกับตัวเองในสถานการณ์ที่กำลังบีบรัดผม ผมไม่อยากให้อาจารย์ในราชภัฏเป็น 5% ที่ถูก Screen ไปเพื่อไปทำอะไรสักอย่างในอนาคต ซึ่งเป็นไปได้จริง อาจารย์พอเข้าใจไหมว่า 5% นั้นคืออะไร ถ้าเขาตรวจสอบอาจารย์ว่าไม่มีผลงานทางวิชาการ เอกสารตำรางานวิจัยนั้นไม่เข้าเกณฑ์ที่จะลงในวารสารที่เชื่อถือได้ วารสารในเมืองไทยมีประมาณ 300 กว่าเล่ม ชื่อเรื่องที่พอเข้าทำประมาณ 270 กว่าเล่ม แต่ที่ดีพอที่จะมีอะไรไปลงมีเพียงไม่กี่เรื่อง แล้ววารสารของวงการวิชาการที่มีชื่อเสียงจริงๆ เป็นสายวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เมื่อถึงจุดหนึ่งการทำหายของรัฐที่ใช้อำนาจเชิงโครงสร้างส่งลงมาว่าคุณต้อง

เป็นแบบนี้ ๆ เป็นเรื่องจริงทั้งนั้น เพราะเขากำลังทำประเทศไทยให้เป็นบริษัทเอกชนโดยสมบูรณ์แบบ เพราะฉะนั้นผมมองเห็นเลยว่ามหาสารคามมี แต่บางที่เราอาจลืมไป เรากระโดดไปมองกรุงเทพฯ ไป มองขอนแก่น มองอะไรต่อมิอะไรจนบางทีเรื่องของเรา เราไม่ใส่ใจ ผมเชื่อว่ามีคนมหาสารคามมีปัญหาอยู่ มาก ลองคุยกับชาวนาดูจะได้ชุดโครงการว่าชาวนาเขาเป็นอย่างไร ลองไปคุยกับคนขายล้อเคอร์รี่ที่ เมืองเลย มีคนทำวิทยานิพนธ์ที่เมืองเลยแล้วผมมีโอกาสวิจารณ์วิทยานิพนธ์เขาที่ขอนแก่น เป็นงานที่ น่าสนใจมาก ซึ่งเห็นพลวัตรการเคลื่อนตัวของคนเมืองเลยที่จะต้องไปอยู่ในที่ต่าง ๆ โดยต้องการที่จะ ให้อยู่รอดในสังคมในสถานการณ์ อาจารย์ช้อย่า Inside Out มากไป ให้ Outside In เข้ามาบ้าง ดูชาวนา ดูชาวสวน ดูชาวไร่ เขาบอกคนปักษ์ใต้ร้ายแต่พอเอาเข้าใจจริง ไปดูมีความซัดแย้งมีสารพัด

อย่างกรณีของ 3 จังหวัดภาคใต้ ข้อสรุปอย่างหนึ่งที่เรารู้กันโดยทั่วไปคือ เป็นอุดมการณ์ทาง การเมืองที่เกี่ยวข้องกันอยู่ เราไม่เคยพูดถึง ไซย สุหลง ที่ถูกฆ่าด้วยทะเลสาป แล้วถามว่า ไซย สุหลง คือ ใคร เขาไม่เคยรู้ เราทำอะไรไว้กับคนอื่นอย่างไร พอมีใครมาทำกับเราเข้า เราก็ใช้อำนาจรัฐประโคมลง ไปทั้งนั้น เรื่องพวกนี้อยู่ใกล้ตัว

สรุป คือ อาจารย์ฐานของตัวเองให้รู้ว่าเป็นอยู่ตรงจุดไหน โดยการทำในสิ่งที่อาจารย์ต้องการจะ ทำ คือดูทั้งระบบ ดูทั้งงานที่ทำไปแล้วอย่างน้อยในงานถ้าจะตอบให้ดีที่สุดอาจารย์สังเคราะห์งานวิจัยที่ อาจารย์ทำทุกเรื่องได้หรือไม่ ถ้าทำจะมีจุดเหลื่อมกันน้อยที่สุดจะรู้เลยว่าอาจารย์อยู่ตรงนี้ แต่ถ้าอาจารย์ ไม่ทำอาจารย์จะไม่รู้เพราะเราจะปิดจำอยู่นึกว่างานวิจัยนั้นเอาไปซ่อนไว้หรือทำจบแล้วก็แล้วเรื่อง แต่ ที่จริงถ้าทำการสังเคราะห์จะประจานคนวิจัยและประจานผู้ควบคุม คนไม่กล้าทำเพราะถ้าอาจารย์ทำ ตรงนี้พอสังเคราะห์แล้วอาจารย์จะเห็นทั้งเชิงระบบและทั้งตัวเชิงเนื้อหาของงาน พอทำตรงนี้เสร็จ อาจารย์นึกถึงชุดที่จะทำเพื่อทำชุดเวลาออกมา ซึ่งจะไปตอบคำถามได้ทุกเรื่อง ทั้ง 5 ข้อ ตั้งแต่ โครงสร้างระบบ เพราะชุดเหมือนกับงานที่ออกมาแล้ว แล้วทำชุดนั้นให้กลายเป็นวิทยานิพนธ์ของ นักศึกษา อาจจะมีหัวข้อใหญ่เรื่องความยากจน แต่อาจารย์จะทำในประเด็นใดที่เชื่อมโยงกันได้ ผมพูด เท่านั้นคือ 2 เรื่อง คือระบบกับตัวเนื้อหา

ผู้เข้าร่วมประชุม

ในส่วนตัวผมได้ทดลองดูให้นักศึกษาลงพื้นที่เลยแล้วให้มาคุยกัน ผมให้เขาไปคุยกับชาวบ้าน แล้วมาคุยกับผมในทุกสัปดาห์ เราจะได้ประเด็น เมื่อได้ประเด็นเสร็จ เราจะ ดีใจทึ่งปัญหาอย่างไร จะแก้ อย่างไรให้ไปคุยกับชาวบ้าน ระยะแรกเกิดความรู้สึกลับข้องใจมากพอสมควร แต่เมื่อทำไปนาน ๆ ขึ้น ผมว่าชาวบ้านเขาเริ่มรู้ตัว ว่าเขาเองมีศักยภาพและนักศึกษาเริ่มรู้ว่าตัวเองมีศักยภาพ แต่มิได้หมายความว่า

ว่านักศึกษาทุกคนจะสามารถถอดรหัสหรือถอดบทเรียนจากชุมชนได้ทั้งหมด ฉะนั้นมีบางส่วนที่ไปข้างหน้า แต่บางส่วนยังย้อยอยู่กับที่ ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ ผมว่าแนวคิดของอาจารย์ทำให้ชัดเจนขึ้นผมว่าถูกต้องแล้ว ซึ่งเรากำลังดำเนินการ

รศ. ขวณ เพชรแก้ว

ไม่ได้หมายความว่าเมื่อนักศึกษาปริญญาโทอยู่ 10 คนจะต้องไปทั้ง 10 คน อาจจะได้เพียง 3-4 คน ซึ่งอาจจะต้องมีคนอยู่ 3 ระดับคือ ระดับที่ไปได้ ระดับที่พอไปได้ และระดับที่ยังต้องพูดกันอีกมาก แต่ถ้าอาจารย์พยายามดึงที่ต่างระดับเข้ามาในระดับที่พอไปได้ให้หมด อาจารย์เชื่อได้เลยว่าได้รับการพัฒนา ผม Black List โครงการใน 11 โครงการ 4 คน แล้วเขาไม่มีสิทธิ์ที่รับจะทุนวิจัยจากที่ใดในรอบ 3 ปี พูดกันเรื่องจริง Black List หมายความว่าใจดำมากต่อการที่จะบอกว่าบังเอิญผมไปเป็นกรรมการอยู่มากพอที่จะไป link อะไรกันได้

แต่มีโครงการอยู่โครงการหนึ่งน่าสนใจมากเรา Black List คีมาค ๆ แต่ทำ PAR ครั้งเดียว แล้ว PAR ครั้งนี้ทำให้คนสองหมู่บ้านที่ปากแม่น้ำซึ่งไม่เคยพบกันเกือบ 10 ปี โดยมีเรื่องจัดแข่งผลประโชชน์สารพัดที่กาญจนดิษฐ์ ผู้ทำเป็นนักศึกษาปริญญาเอกปรากฏว่า PAR ครั้งนั้น ทำให้ทุกคนที่มา 50 คนนั่งมองปัญหาของเขารองทั้งหมด เขาเป็นคนจัดรายการ ปัจจุบันเขาสามารถตั้งองค์กรขึ้นมาแล้วจัดการกับ 5 เรื่องที่เขา list ปัญหาไว้ 17 เรื่อง ตอนหลัง list ปัญหาเหลือ 7 และเหลือ 5 แล้วเรียงตามลำดับว่าเขาต้องทำเรื่องนี้ ๆ คือ เขาได้เงินแค่ 50,000 ไปทำบริบทชุมชน แต่ในตัวบริบทไม่พูดเรื่องบริบทอย่างเดียว พูดในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ขณะที่เศรษฐกิจพอเพียงกลับเป็นเรื่องของการทำให้สังคมเปลี่ยนไปสู่การปรับปรุงตาม บางเรื่องที่เป็นปัญหาในสังคมปรากฏว่าทุกวันนี้สังคมตรงนั้นเป็นสังคมที่คนหันหน้าเข้าหากันมามองปัญหาทุกเรื่อง ทุกเดือนจะต้องพบกัน โดยผู้ที่ประสานเป็นครูใหญ่โรงเรียนให้มีการประชุม ปรากฏว่าทุกอย่างเริ่มเป็นระบบ จากที่เคยสกปรกเริ่มสะอาดขึ้น และจะไม่มีคนใช้วนรอบ ๆ บริเวณนั้นอีก ไม่มีใครไปตางป่าโกงกาง ซึ่งเขาปลูกกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 อีกเป็นชุมชนที่มีการเคลื่อนไหว ผมเลยคิดว่าอาจารย์มองที่จุดเล็ก ๆ แล้วมองแบบอาจารย์ที่ถูก คืออย่าไปมองว่าคนทั้ง 10 ทั้ง 5 ต้องทำได้ 5 ทำได้สัก 2 ถือว่าดี

ผมเห็นด้วยกับ อาจารย์สินี ว่ากระบวนการ PAR ก่อนข้างยากแต่ถ้าลงจริงแล้วบันทึกจริงแล้วให้ประชาชนเขามีส่วนร่วมจริง ๆ ตั้งแต่การคิดไปจนถึงการมองในทุกเรื่อง วันหนึ่งจะสำเร็จ การทำงานแบบ PAR เวลาเป็นตัวกำหนดไม่ได้ อาจจะเร็วหรือช้า แต่ก่อนข้างจะช้า สองอย่างที่ผมยืนยันและแน่นอนว่าต้องทำได้ เรื่อง TOR กับเรื่อง PAR กรณีตัวอย่างในการที่จะนำกระบวนการนี้ไปใช้กับ